

Nowość
2023

GEOGRAFIA

bez tajemnic

Zeszyt ćwiczeń
Szkoła podstawowa

7
klasa

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
Warszawa 2023

Wydanie I

ISBN 978-83-02-22392-1 (zeszyt ćwiczeń w wersji elektronicznej – flipbook)
ISBN 978-83-02-21009-9 (zeszyt ćwiczeń w wersji papierowej)

Opracowanie merytoryczne i redakcyjne: **Paweł Wojtyczka, Artur Patalong**
Redakcja językowa: **Elżbieta Michalak**
Korekta językowa: **Małgorzata Majewska**
Redakcja techniczna: **Agnieszka Przysańska**
Projekt okładki: **Marek Puksza**
Projekt graficzny: **Fabryka Wyobraźni**
Opracowanie graficzne: **Ewa Pawińska, Arkadiusz Grabek**
Opracowanie kartograficzne: **Adrian Bergiel**
Fotoedycja: **Natalia Marszałek**
Skład i łamanie: **Verde, Kraków**

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Spółka Akcyjna
00-807 Warszawa, Aleje Jerozolimskie 96
KRS: 0000595068
Infolinia: 801 220 555
www.wsip.pl
Druk i oprawa: Drukarnia Interak Sp. z o.o., Czarnków

Publikacja, którą nabyłeś, jest dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, abyś przestrzegał praw, jakie im przysługują. Jej zawartość możesz udostępnić nieodpłatnie osobom bliskim lub osobiście znanym. Ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz jej fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A kopiując jej część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

Szanujmy cudzą własność i prawo.
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

Spis treści

Dział I. Środowisko przyrodnicze Polski, część 1

1. Położenie geograficzne Polski	4
2. Czynniki kształtujące klimat Polski	6
3. Zróżnicowanie warunków klimatycznych w Polsce	8
4. Wpływ zmienności pogody na działalność człowieka	10
5. Góry w Polsce i Europie	12
6. Wpływ zlodowaceń na rzeźbę terenu Polski i Europy	14
7. Surowce mineralne Polski	16
Podsumowanie działu I	18

Dział II. Środowisko przyrodnicze Polski, część 2

1. Rzeki w Polsce i Europie	20
2. Powódzie i ochrona przeciwpowodziowa	22
3. Morze Bałtyckie	24
4. Gleby w Polsce	26
5. Lasy w Polsce	28
6. Dziedzictwo przyrodnicze Polski i jego ochrona	30
Podsumowanie działu II	32

Dział III. Podział administracyjny i ludność Polski na tle Europy

1. Podział administracyjny i sąsiedzi Polski	34
2. Rozmieszczenie ludności w Polsce	36
3. Zmiany liczby ludności Polski	38
4. Struktura płci i wieku ludności	40
5. Przyczyny i skutki migracji zagranicznych	42
6. Kulturowe zróżnicowanie mieszkańców	44
Podsumowanie działu III	46

Dział IV. Struktura zatrudnienia ludności i procesy urbanizacji

1. Struktura zatrudnienia ludności	48
2. Wpływ zmian politycznych i gospodarczych na strukturę zatrudnienia	50
3. Urbanizacja w Polsce i Europie	52
4. Czynniki rozwoju miast w Polsce	54

5. Zmiany w strefach podmiejskich – suburbanizacja	56
6. Wpływ migracji na strukturę demograficzną wsi	58
Podsumowanie działu IV	60

Dział V. Gospodarka Polski – rolnictwo i przemysł

1. Czynniki rozwoju rolnictwa	62
2. Uprawa roślin i chów zwierząt w Polsce	64
3. Warunki rozwoju gospodarki energetycznej	66
4. Przemiany przemysłu w Polsce	68
5. Przemysł zaawansowanych technologii	70
Podsumowanie działu V	72

Dział VI. Gospodarka Polski – usługi

1. Rola usług w gospodarce Polski	74
2. Transport i łączność	76
3. Wpływ sieci transportowej na lokalizację przedsiębiorstw	78
4. Możliwości rozwoju polskiej gospodarki morskiej	80
5. Walory turystyczne Polski	82
6. Turystyka nad Bałtykiem i w Małopolsce	84
Podsumowanie działu VI	86

Dział VII. Własny region i mała ojczyzna

1. Własny region – środowisko przyrodnicze ...	88
2. Własny region – mieszkańcy i walory kulturowe	90
3. Własny region – dominujące cechy gospodarki	92
4. Wycieczka krajoznawcza po regionie	94
5. Współpraca zagraniczna regionu	96
6. Mała ojczyzna – moje miejsce na Ziemi	98
Podsumowanie działu VII	102

Tabele geograficzne i mapy	104
Źródła fotografii i ilustracji	112

The map displays the geographical layout of Poland with a coordinate grid. Latitude lines are marked from 49°N to 54°N, and longitude lines from 14°E to 24°E. Major cities are indicated by black dots, while smaller towns are marked with open circles. The Baltic Sea (MORZE BAŁTYCKIE) is to the north. Significant rivers like the Odra, Warta, Wisła, Narew, and San are shown as blue lines. Dashed lines highlight specific geographical points: the bend of the Odra river near Osinowa Dolna and the bend of the Bug river near Zosina. A scale bar at the bottom left shows a distance of 100 km.

- Miejsce na obliczenia:

[illegible]

Rozciągłość równoleżnikowa _____

- 2.** Poniższe zdania / opisy dotyczą konsekwencji rozciągłości południkowej lub równoleżnikowej Polski. Przy każdym z nich **zaznacz X** w odpowiednim miejscu.

Opis	Konsekwencja rozciągłości	
	południkowej	równoleżnikowej
Zuzia uwielbia spędzać letnie wakacje nad morzem. Dzień jest tam wówczas najdłuższy w porównaniu do innych miejsc w Polsce, więc może bawić się na dworze dłużej, niż gdyby była nad Jeziorem Solińskim w Bieszczadach.		
U Janka, który mieszka w Szczecinie, wschód Słońca jest ponad 32 minuty później niż u Hani mieszkającej w Lublinie.		
W Bieszczadach wysokość górowania Słońca jest wyższa niż na Helu prawie o 6 stopni.		

- 3. Wyjaśnij**, dlaczego posługujemy się w Polsce czasem urzędowym, a nie czasem słonecznym.

- **4.** Planujesz wyjazd na ferie zimowe. Chcesz jak najwięcej czasu spędzać na dworze w świetle dnia, bez względu na panującą pogodę. Gdzie zatem powinieneś pojechać: do Zakopanego czy Jastrzębiej Góry? Odpowiedź **uzasadnij**.

- **5.** Uczniowie dwóch zaprzyjaźnionych szkół z Suwałk (54°N , 23°E) i Świnoujścia (54°N , 14°E) postanowili spędzić pierwszy dzień jesieni na rowerowym rajdzie. Hasło przewodnie ich wypraw to „Poznajemy własny region na rowerze – od wschodu do zachodu Słońca”. Uczniowie z Suwałk rozpoczęli swoją przygodę o godzinie 6.15. **Oblicz i zapisz**, o której godzinie wyruszyli na rajd uczniowie ze Świnoujścia. Pamiętaj, że Ziemia wykonuje obrót o 1° w czasie 4 minut.

Miejsce na obliczenia:

[illegible]

Uczniowie ze Świnoujścia wyruszyli na rajd o godzinie _____.

2. Czynniki kształtujące klimat Polski

- 1. Przyporządkuj** do czynników klimatotwórczych odpowiednie cechy klimatu naszego kraju, wybrane z podanych poniżej. **Wpisz** obok każdej litery jedną odpowiednią cyfrę.

Czynniki klimatotwórcze

- A.** szerokość geograficzna
- B.** wysokość n.p.m.
- C.** rzeźba terenu
- D.** odległość od Oceanu Atlantyckiego

Cechy klimatu

- 1.** Zimą średnie temperatury powietrza są wyższe na zachodzie kraju.
- 2.** Najlepiej nasłonecznione są stoki południowe.
- 3.** Cechy pogody w Polsce są zdominowane przez oddziaływanie Nizy Islandzkiego.
- 4.** Średnia roczna temperatura powietrza maleje wraz ze wzrostem wysokości.
- 5.** Ilość energii słonecznej docierającej do powierzchni Ziemi jest w południowej części Polski większa niż w części północnej.

A. _____ B. _____ C. _____ D. _____

- 2. Dokończ** zdanie. **Wybierz** dokończenie A, B lub C i jego uzupełnienie 1, 2 albo 3.
Klimat Polski jest klimatem

A.	kontynentalnym,	ponieważ	1.	nasz kraj leży na kontynencie euroazjatyckim.
B.	morskim,		2.	nad naszym krajem ścierają się masy powietrza morskiego i kontynentalnego.
C.	przejściowym,		3.	nasz kraj sąsiaduje z Morzem Bałtyckim.

- 3. Wymień** dwie przyczyny wolniejszego nagrzewania się oceanów i dłuższego oddawania przez nie ciepła niż kontynent.

1. _____

2. _____

4. Julka wyjechała ze swoimi rodzicami na wakacje w Tatry. W tym czasie rodzina wybrała się na wycieczkę z Zakopanego na Kasprowy Wierch. **Oblicz**, jakiej temperatury powietrza mogą oczekiwać na szczycie Kasprowego Wierchu (1987 m n.p.m.), jeżeli w Zakopanem (1000 m n.p.m.) temperatura wynosiła $+22\text{ }^{\circ}\text{C}$. Przyjmij, że temperatura powietrza spada o $0,6\text{ }^{\circ}\text{C}$ na każde 100 metrów wzrostu wysokości. Wykonaj obliczenia z dokładnością do części dziesiętnych. **Zapisz** wynik w odpowiednim miejscu na rysunku.

Miejsce na obliczenia:

A full-page view of a blank sheet of graph paper. The grid consists of thin, light gray horizontal and vertical lines forming small squares across the entire page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Kasprowy Wierch – 1987 m n.p.m. _____ °C

Zakopane – 1000 m n.p.m. +22 °C

- 5. Oceń** prawdziwość poniższych zdań. **Zaznacz** P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Pogoda w Polsce cechuje się dużą zmiennością ze względu na częste przemieszczanie się frontów atmosferycznych nad terytorium naszego kraju.	P	F
Pasowy układ rzeźby ma decydujący wpływ na kształtowanie klimatu w Polsce.	P	F
Z zachodu docierają do Polski masy suchego powietrza.	P	F
Wpływ Bałtyku na klimat naszego kraju jest najsilniejszy w pasie pobraży.	P	F
Docierające do Polski masy powietrza o cechach kontynentalnych działają łagodząco na klimat.	P	F

3. Zróżnicowanie warunków klimatycznych w Polsce

1. **Oceń** prawdziwość poniższych informacji dotyczących klimatu Polski. Możesz wykorzystać mapy klimatyczne zamieszczone w podręczniku. **Zaznacz** literę P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub literę F, jeśli jest fałszywe.

Przebieg izoterm stycznia jest zbliżony do równoleżnikowego.	P	F
Najwyższa średnia temperatura powietrza w lipcu występuje na Wybrzeżu.	P	F
Roczna amplituda temperatury powietrza wzrasta w kierunku wschodnim.	P	F
Nizina Śląska charakteryzuje się najdłuższym okresem wegetacyjnym w Polsce.	P	F

2. W tabeli podano dane klimatyczne dla następujących stacji meteorologicznych: Białystok, Kołobrzeg, Toruń, Wrocław, Zakopane. **Oblicz i zapisz** w odpowiednim miejscu w tabeli dla każdej stacji amplitudę roczną temperatury powietrza. **Wpisz** nazwy stacji w wyznaczone miejsca pod tabelą.

Numer stacji		Miesiące												Rok	Amplituda roczna temperatury powietrza
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII		
1	T	-6,4	-5,3	-1,9	3,5	8,7	12,2	13,9	13,7	9,4	4,9	0,3	-4,7	4,0	
	O	57	57	69	89	123	135	149	116	92	71	61	57	1076	
2	T	-0,4	0,8	4,3	9,9	14,7	18,2	20,1	19,9	15,3	10,4	5,6	1,4	10	
	O	49	40	54	46	64	76	98	67	64	48	46	48	700	
3	T	0,5	0,9	3,4	8	12,6	16,2	18,7	18,5	15	10,3	5,9	2,5	9,4	
	O	65	53	53	39	53	68	83	85	89	83	72	73	816	
4	T	-1,4	-0,1	3,3	9	14,1	17,5	19,6	19,1	14,8	9,5	5,0	1,0	9,3	
	O	44	37	47	42	63	64	89	63	56	47	44	47	643	
5	T	-3,3	-2,2	1,8	8,3	13,8	17,2	19,5	18,7	13,8	8,1	3,6	-0,6	8,2	
	O	48	44	47	51	70	75	91	72	65	52	48	52	715	

T – średnia temperatura powietrza w °C; O – suma opadów w mm.

1. _____ 2. _____ 3. _____ 4. _____ 5. _____

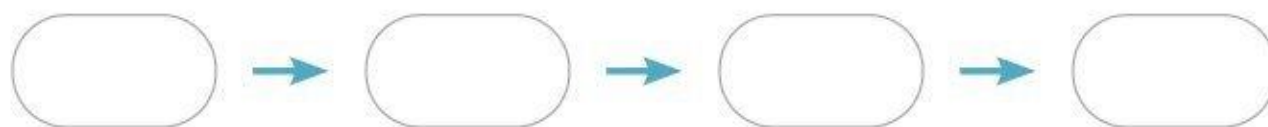
3. Na podstawie mapy rocznej sumy opadów w zadaniu 4. **uporządkuj** krainy według rosnącej rocznej sumy opadów. **Uzupełnij** schemat odpowiednimi literami. Zaczynij od tej, która charakteryzuje się najmniejszą roczną sumą opadów.

A. Pojezierze Wielkopolskie

C. Sudety

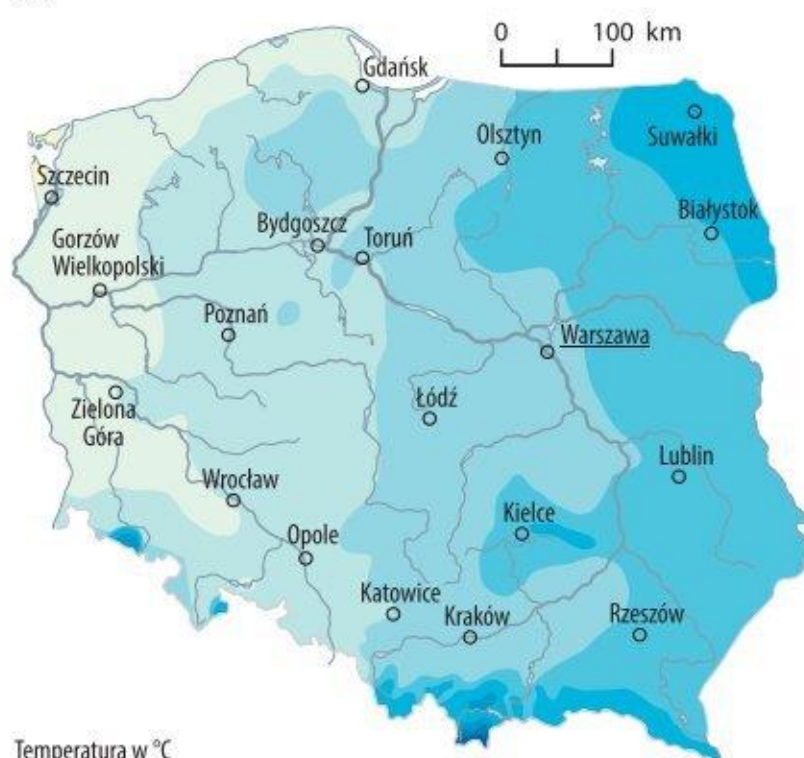
B. Roztocze

D. Pojezierze Mazurskie

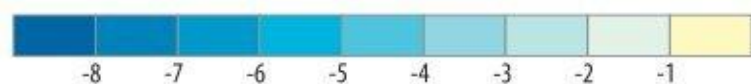

4. Poniższe mapy przedstawiają rozkład średniej temperatury powietrza w styczniu (A) oraz roczną sumę opadów (B). Na ich podstawie **sformułuj** dwie prawidłowości dotyczące klimatu Polski.

A.

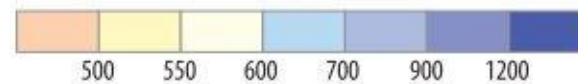
Temperatura w °C

B.

Suma opadów w mm

Prawidłowości:

1. _____
- _____
- _____
- _____
- _____
2. _____
- _____
- _____
- _____
- _____

4. Wpływ zmienności pogody na działalność człowieka

1. Julka i Franek spędzają z rodzicami wakacje nad morzem. Wybrali domki kempingowe w Międzyzdrojach. Przez kilka dni było słonecznie i gorąco, a na niebie prawie nie było chmur. Julka sprawdziła prognozę pogody na kolejne dni i okazało się, że nad zachodnią część Polski nadciągają masy powietrza polarnego morskiego.

a) **Opisz**, jakiej pogody mogą się spodziewać Julka i Franek w najbliższych dniach.

b) **Zaproponuj** sposoby spędzania czasu wolnego przez rodziny Julki i Franka na najbliższe dni, które będą uwzględniały warunki pogodowe panujące w miejscu ich wypoczynku.

2. Zuzia wraz z kilkuletnim bratem spędza wakacje u babci w Lublinie. Pogoda w tym rejonie kraju jest słoneczna i upalna. **Podkreśl** masę powietrza, która kształtuje opisaną pogodę w Lublinie.

polarne morskie • arktyczne • polarne kontynentalne

3. **Skreśl** w każdym nawiasie jedną z wyróżnionych informacji, tak aby powstały zdania prawdziwe.

- I. Napływ powietrza (*arktycznego / polarnego morskiego*) przynosi późnowiosenne przy-mrozki.
- II. Zimowe ocieplenia i odwilże są skutkiem napływu mas powietrza polarnego (*morskiego / kontynentalnego*).
- III. Zimą ze wschodu nad terytorium naszego kraju napływa powietrze polarne (*morskie / kontynentalne*), czego efektem jest mroźna i słoneczna pogoda.
- IV. Tak zwaną złotą polską jesień możemy obserwować podczas napływu mas powietrza zwrotnikowego (*kontynentalnego / morskiego*).

4. Rozpoznaj zjawiska, których skutki przedstawiono na ilustracjach. **Wpisz** ich nazwy wybrane z podanych w ramce w odpowiednie miejsca. **Podaj** inne przykłady skutków każdego ze zjawisk.

susza • gołoledź • grad

Zjawisko _____

Inne skutki _____

Zjawisko _____

Inne skutki _____

5. Na ilustracji przedstawiono reakcję dwóch ludzi na zmianę pogody.

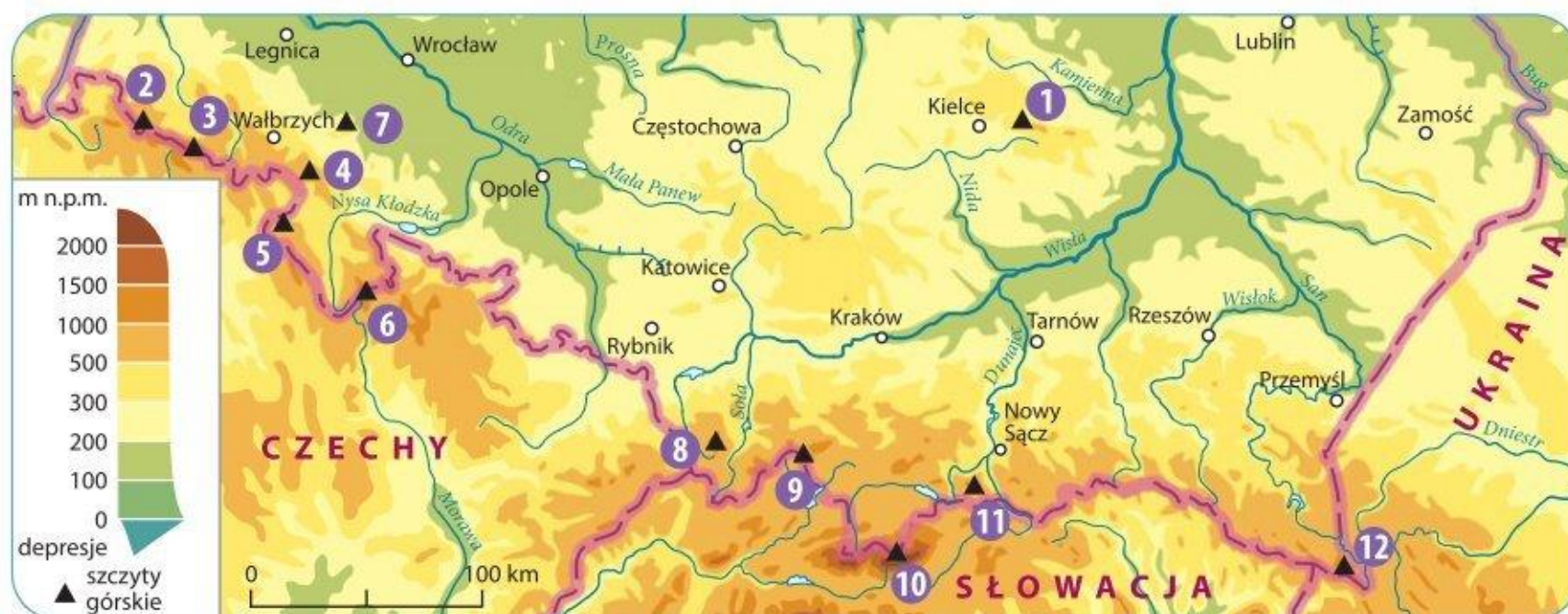
Wyjaśnij, dlaczego właściciel pola golfowego i rolnik mogą mieć różne zdanie na temat deszczowej pogody.

5. Góry w Polsce i Europie

1. Poniżej wymieniono procesy wewnętrzne i zewnętrzne kształtujące powierzchnię Ziemi. **Podkreśl** procesy zewnętrzne, które kształtowały powierzchnię Polski.

wybuchy wulkanów • działalność morza • erozja rzeczna • procesy fałdowania
• ruchy górotwórcze • erozja wietrzna • akumulacja lodowcowa

2. Antek jest miłośnikiem polskich gór. W czasie wakacji chce rozpocząć zdobywanie Korony Gór Polski, która została ustanowiona w 1997 roku. Tworzy ją 28 najwyższych szczytów wszystkich pasm górskich naszego kraju. Antek chce zdobyć dwanaście z nich. **Rozpoznaj**, które to szczyty i w których pasmach są położone. Ich nazwy oraz wysokości bezwzględne szczytów **wpisz** do tabeli. Skorzystaj z map w atlasie i tabel na końcu zeszytu ćwiczeń.

Numer na mapie	Nazwa szczytu i jego wysokość w m n.p.m.	Pasma górskie, w którym leży
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		

Numer na mapie	Nazwa szczytu i jego wysokość w m n.p.m.	Pasma górskie, w którym leży
8.		
9.		
10.		
11.		
12.		

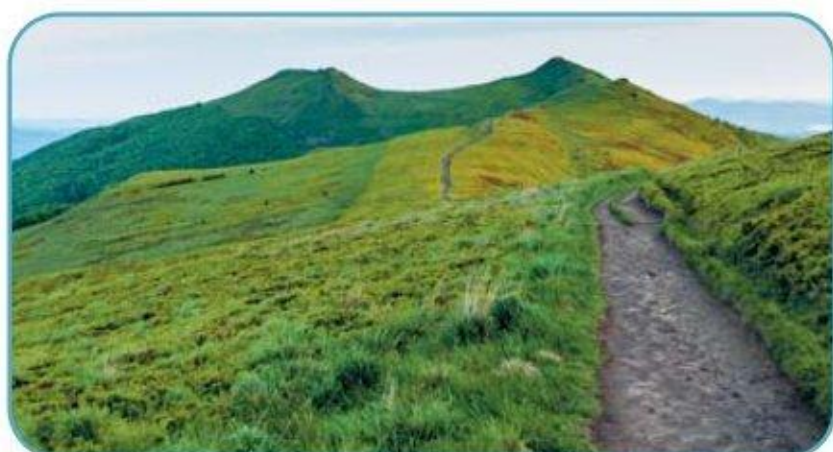
3. Dokończ zdanie. **Wybierz** dokończenie A lub B i jego uzupełnienie 1 lub 2.

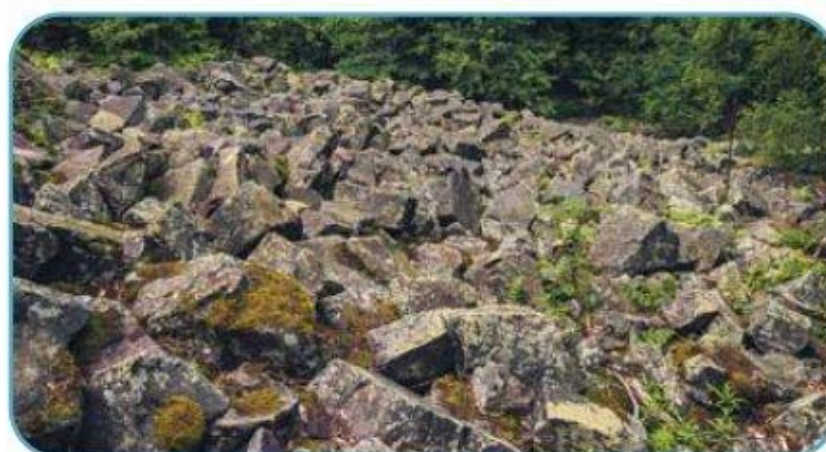
Sudety zostały sfałdowane i usztywnione podczas orogenezy hercyńskiej, a następnie zrównane głównie na skutek procesów

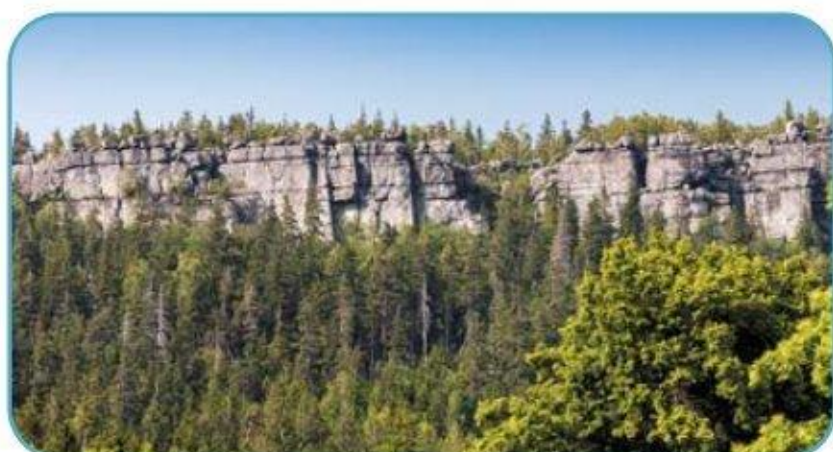
A.	erozji,	jednak ostateczną formę gór zrębowych uzyskały podczas orogenezy	1.	kaledońskiej.
B.	akumulacji,		2.	alpejskiej.

4. Poniżej przedstawiono fotografie pasm górskich Polski. **Wybierz** z ramki ich nazwy i **wpisz** pod właściwymi zdjęciami.

Pieniny • Tatry • Bieszczady • Góry Stołowe • Góry Świętokrzyskie

6. Wpływ zlodowaceń na rzeźbę terenu Polski i Europy

1. **Uzupełnij** tabelę. **Wpisz** wybrane z ramki formy rzeźby w odpowiednie kolumny.

sandr • morena denną • rynna jeziorna • pradolina

Formy rzeźby powstałe przed czołem lądolodu	Formy rzeźby powstałe za czołem lądolodu

2. Na fotografiach widoczne są krajobrazy.

a) **Podkreśl**, który z typów krajobrazu widoczny jest na fotografiach.

staroglacjalny młodoglacjalny

b) **Rozpoznaj** na fotografiach formy terenu oznaczone cyframi 1–3 i **wpisz** ich nazwy wybrane spośród niżej podanych.

wzgórza morenowe • jezioro rynnowe • pradolina • jezioro morenowe
• sandry • głązy narzutowe

1.

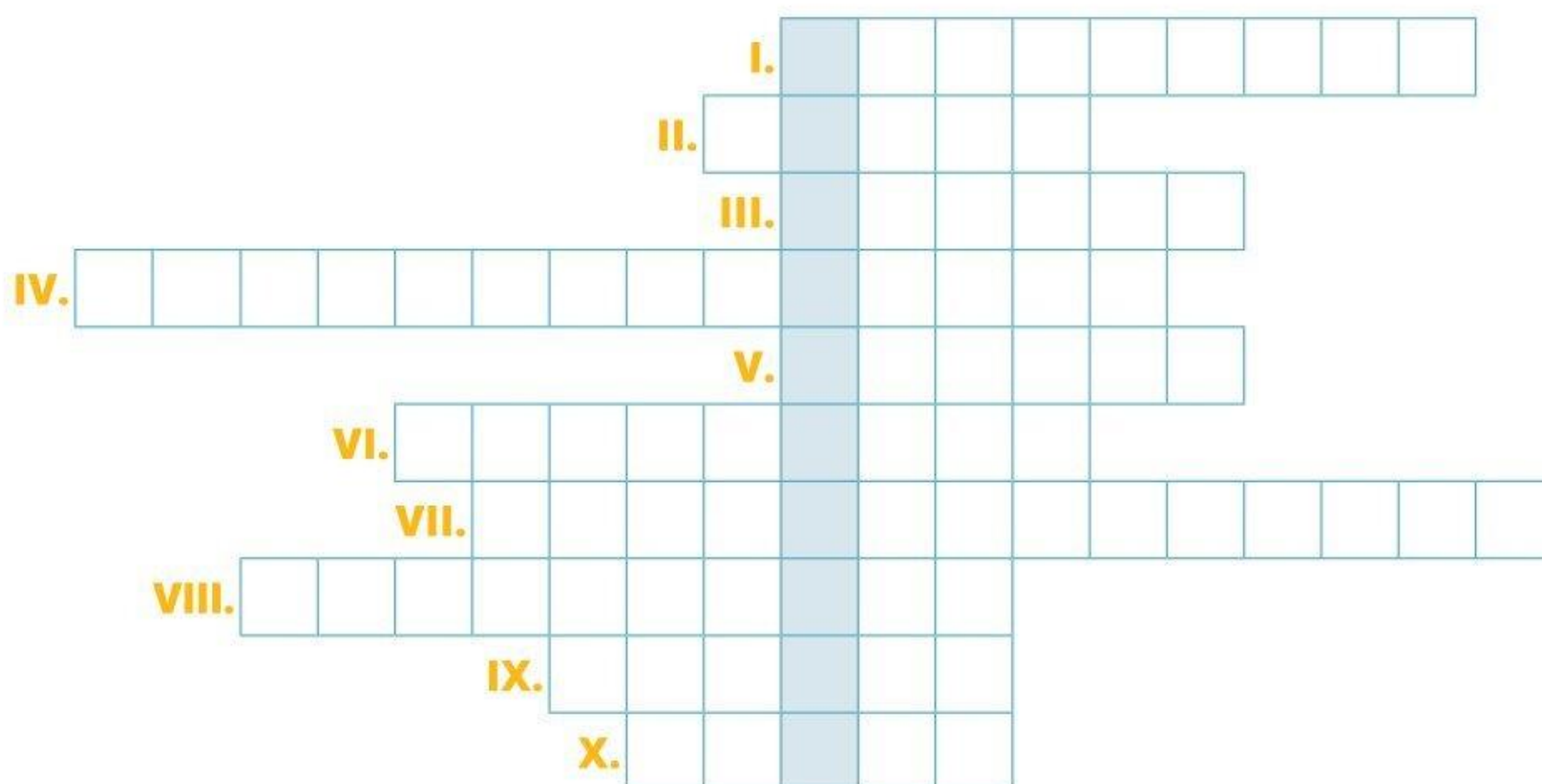
2.

3.

3. Rozwiąż logogryf. Zapisz poniżej hasło i wyjaśnij jego znaczenie.

- I. Rozległa, wklęsła forma terenu utworzona przez wody z topniejącego lądolodu i wody rzeczne.
- II. Materiał, z którego zbudowana jest morena czołowa i denna.
- III. Inaczej: działalność niszcząca.
- IV. Rzeźba z zatartymi formami polodowcowymi i uległymi zanikowi jeziorami.
- V. Równiny żwirowe i piaszczyste powstałe przed czołem lądolodu.
- VI. Duży blok skalny, przywleczony przez lądolód ze Skandynawii to głaz...
- VII. Ten typ rzeźby spotkasz na Pojezierzu Mazurskim.
- VIII. Działalność budująca to inaczej...
- IX. Tworzyła się przed czołem lądolodu oraz na jego dnie.
- X. Wody jeziora Jeziorak wypełniają tę formę polodowcową.

4. Podaj nazwę krainy geograficznej, w której mieszkasz. Na podstawie obserwacji krajobrazu twojej okolicy, **określ** czy jest on związany z działalnością lądolodu (posiada rzeźbę staro- albo młodoglacjalną) lub z innym czynnikiem rzeźbotwórczym. Odpowiedź **uzasadnij**.

Nazwa krainy geograficznej _____

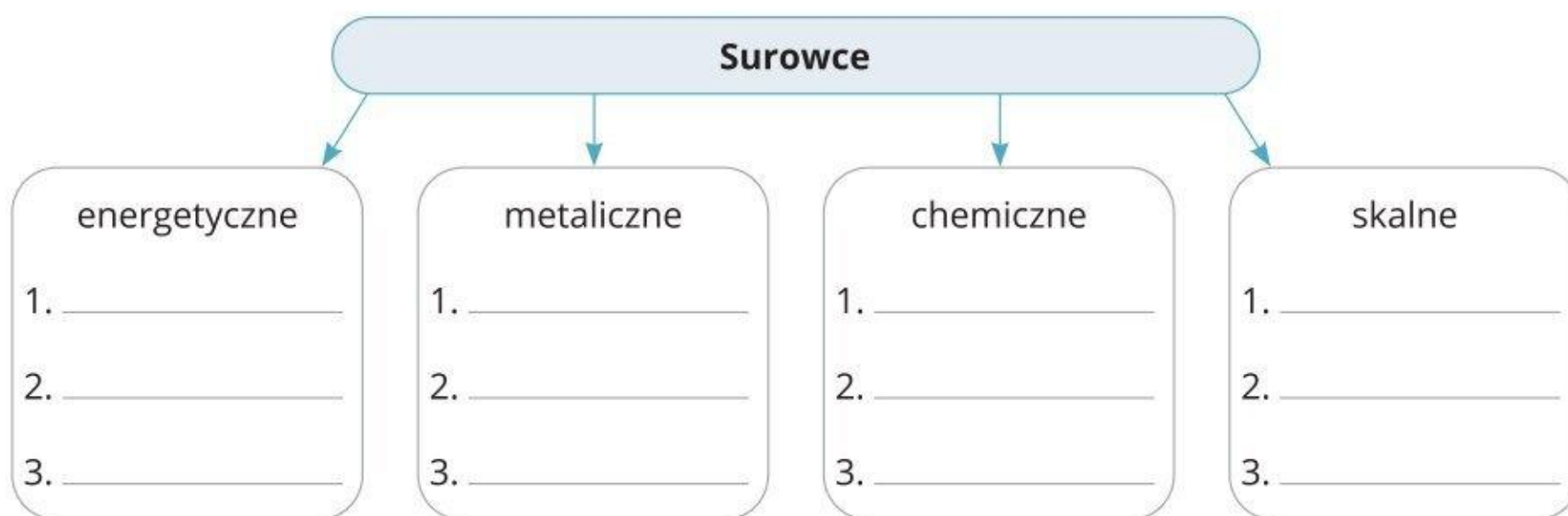
Typ rzeźby _____

Uzasadnienie _____

7. Surowce mineralne Polski

1. **Wyjaśnij** różnicę pomiędzy kopaliną a surowcem mineralnym.

2. **Uzupełnij** schemat. **Wymień** po trzy przykłady surowców mineralnych występujących w naszym kraju i należących do niżej wymienionych grup.

3. **Wymień** trzy najważniejsze surowce mineralne, które są wydobywane w twoim regionie lub sąsiednim (skorzystaj z mapy w podręczniku). **Napisz**, do czego są one wykorzystywane.

I. Surowiec: _____

Wykorzystanie: _____

II. Surowiec: _____

Wykorzystanie: _____

III. Surowiec: _____

Wykorzystanie: _____

- 4. Uzupełnij** tabelę. Do wymienionych nazw surowców mineralnych **dopisz** nazwy dwóch zagłębi, w których występują. Skorzystaj z mapy w podręczniku.

Surowiec mineralny	Zagłębia
sól kamienna	_____
rudę żelaza	_____
węgiel brunatny	_____

- 5. Przyporządkuj** surowcom A–D produkty, które można z nich wykonać. **Wpisz** w wyznaczone miejsca odpowiednie cyfry.

Surowce

- A.** wapień
- B.** glina
- C.** rudę miedzi
- D.** ropa naftowa

Produkty

- 1.** cegła
- 2.** asfalt
- 3.** soda kaustyczna
- 4.** cement
- 5.** mosiądz

A. _____ B. _____ C. _____ D. _____

- 6. Uzupełnij** schemat. **Wpisz** w odpowiedniej kolejności litery przyporządkowane etapom powstawania złoża węgla kamiennego.

- A.** Stosunkowo szybkie obumieranie bujnej roślinności wiecznie zielonej oraz przykrywanie jej szczątków osadami skalnymi nanoszonymi przez wiatr i wodę.
- B.** Powstanie pokładów węgla kamiennego.
- C.** Powstanie osadów torfu.
- D.** Przekształcanie w warunkach beztlenowych torfu (pod wpływem ciśnienia i temperatury ulegał on sprasowaniu i uwęglaniu) w węgiel brunatny.
- E.** Występowanie w erze paleozoicznej (w karbonie) lasów, podobnych do współczesnych lasów równikowych, na terenach podmokłych i bagiennych, składających się m.in. z ogromnych widłaków, skrzypów i paproci nasiennych.

1. Skreśl w każdym nawiasie jedną z informacji, tak aby powstały zdania prawdziwe.

Polska leży w środkowo-wschodniej części kontynentu europejskiego na półkulach (*północnej / południowej*) i (*wschodniej / zachodniej*). Rozciągłość (*południkowa / równoleżnikowa*) Polski, czyli różnica szerokości geograficznej pomiędzy północnym a południowym krańcem wynosi $5^{\circ}50'$. Konsekwencją tej rozciągłości jest między innymi dłuższy dzień na północy Polski niż w jej południowej części w okresie (*zimy / lata*). Rozciągłość (*południkowa / równoleżnikowa*), czyli różnica długości geograficznej pomiędzy wschodnim a zachodnim krańcem Polski wynosi $10^{\circ}02'$. Z tego powodu mieszkańcy wschodnich krańców Polski obserwują wschód Słońca (*wcześniej / później*) o około (*40 / 60*) minut niż mieszkańcy zachodnich krańców naszego kraju.

2. Oceń prawdziwość poniższych zdań. Zaznacz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Polska jest położona w strefie klimatu umiarkowanego.	P	F
Nasz kraj graniczy na południu z Bałtykiem, a na północy jego granicę wyznaczają pasma Sudetów i Karpat.	P	F
Polska położona jest w całości na półkuli północnej i zachodniej.	P	F
Większa część naszego kraju położona jest w dorzeczu Wisły i Odry.	P	F

3. Przyporządkuj podane poniżej pojęcia do cech klimatu Polski albo zjawisk pogodowych w naszym kraju. Wpisz cyfry 1–8 w odpowiednie miejsca poniżej.

- 1 – gołoledź
- 2 – występowanie termicznych pór roku
- 3 – babie lato
- 4 – gradobicie
- 5 – mniejsza roczna amplituda temperatury powietrza na zachodzie kraju niż na wschodzie
- 6 – przewaga wiatrów zachodnich
- 7 – pochmurny dzień
- 8 – duża zmienność pogody w ciągu roku i w poszczególnych latach

Cechy klimatu Polski: _____

Zjawiska pogodowe w naszym kraju: _____

4. Podaj dwa zjawiska pogodowe obserwowane zwykle podczas napływu zimą nad Polskę masy powietrza polarnego morskigo. **Określ**, w jaki sposób wpływają na twoje codzienne życie.

1. Zjawisko pogodowe: _____

Wpływ na codzienne życie: _____

2. Zjawisko pogodowe: _____

Wpływ na codzienne życie: _____

5. Oceń prawdziwość poniższych zdań. **Zaznacz** P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

W Polsce występują trzęsienia ziemi, ponieważ nasz kraj leży na płycie eurazjatyckiej.	P	F
Początki tworzenia się Sudetów nastąpiły w orogenezie kaledońskiej.	P	F
Karpaty są to góry fałdowe, powstałe w wyniku kolizji płyty afrykańskiej z płytą eurazjatycką.	P	F

6. Wymień trzy różnice pomiędzy krajobrazem młodoglacjalnym i staroglacjalnym.

1. _____

2. _____

3. _____

7. Uzupełnij tabelę. **Rozpoznaj** surowce mineralne występujące w Polsce na podstawie opisu sposobu ich wykorzystania. **Wpisz** ich nazwy w wolne miejsca.

Opis surowca	Surowiec mineralny
Jest dobrym przewodnikiem elektryczności, dlatego stosuje się go do produkcji kabli. Jest również wykorzystywany do produkcji pokryć dachowych i produkcji leków.	_____
Posiada dużą twardość i wytrzymałość na czynniki zewnętrzne. Wykorzystywany jest przy budowie chodników, pomników, a także parapetów i ozdobnych blatów.	_____
Jest wykorzystywany w drogownictwie podczas zimy, ale również do konserwowania i przyprawiania potraw.	_____
Występuje bardzo często z innym surowcem energetycznym. Jest jednym z czystszych źródeł energii.	_____

1. Rzeki w Polsce i Europie

1. Skorzystaj z map w atlasie i wykonaj polecenia.

- Zaznacz** na niebiesko i **podpisz** Wisłę i Odrę. **Podpisz** kolorem czerwonym po pięć wybranych prawobrzeżnych dopływów Wisły i Odry, a kolorem zielonym – po pięć wybranych lewobrzeżnych dopływów każdej z rzek.
- Zaznacz** kolorem żółtym dorzecza rzek przymorza.

2. **Zaznacz** prawidłowe dokończenie zdania.

System rzeczny Wisły to

- Wisła ze wszystkimi dopływami.
- Wisła z dopływami uchodzącymi bezpośrednio do niej.
- wszystkie dopływy Wisły.
- powierzchnia, z której spływają wody do Wisły i wszystkich jej dopływów.

3. Zaznacz zdanie fałszywe dotyczące Wisły i Odry.

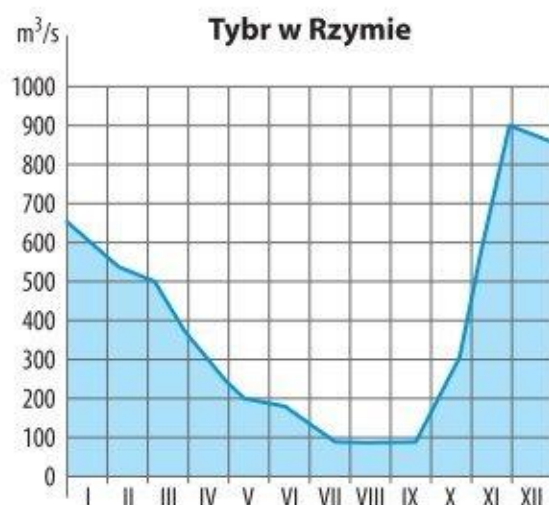
- A.** Dorzecza Wisły i Odry charakteryzują się asymetrią prawej i lewej części dorzecza.
- B.** Systemy rzeczne Wisły i Odry wyróżniają się dłuższymi i bardziej rozgałęzionymi prawymi dopływami.
- C.** Dorzecze Wisły jest większe niż dorzecze Odry.
- D.** Większość dopływów Wisły i Odry bierze swój początek w górach.

4. Rozpoznaj i wpisz w wolne miejsca terminy, które opisano poniżej.

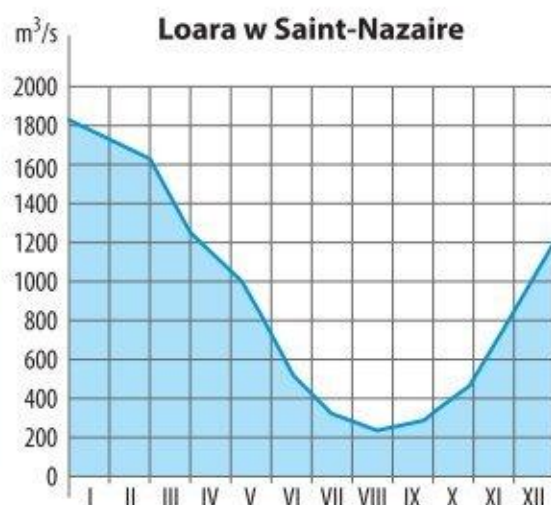
- rzeka uchodząca bezpośrednio do oceanu lub morza.
- obszar, z którego wszystkie ciekі spływają do jednej rzeki głównej.
- rzeka, która wpada do innej rzeki.
- granica pomiędzy dorzeczami lub zlewiskami.
- miejsce naturalnego wypływu wody podziemnej na powierzchnię, tutaj zaczyna się rzeka.
- miejsce, w którym rzeka uchodzi do oceanu, morza, jeziora lub innej rzeki.

5. Przyporządkuj opisy do wykresów przedstawiających przepływy wybranych rzek europejskich. Pod każdym wykresem **wpisz** odpowiednią cyfrę.

- 1.** Najwyższe przepływy w tej rzece obserwuje się na wiosnę (jest to wynik roztopów) oraz w lecie, kiedy występują wysokie opady.
- 2.** Najniższe przepływy notuje się w tej rzece w miesiącach lipiec–sierpień–wrzesień ze względu na niskie opady, wysokie temperatury powietrza i związane z tym duże parowanie.
- 3.** Opady występują w dorzeczu tej rzeki przez cały rok, ale ze względu na wyższe temperatury powietrza i parowanie w okresie letnim przepływy są wtedy mniejsze.

A. _____

B. _____

C. _____

2. Powodzie i ochrona przeciwpowodziowa

1. Na podstawie dostępnych map, np. w atlasie (rekomendujemy atlas geograficzny WSiP dla klas 7–8), dotyczących zagrożenia powodzią w Polsce wykonaj polecenia.

a) **Wymień** cztery obszary w kraju najbardziej zagrożone występowaniem powodzi.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

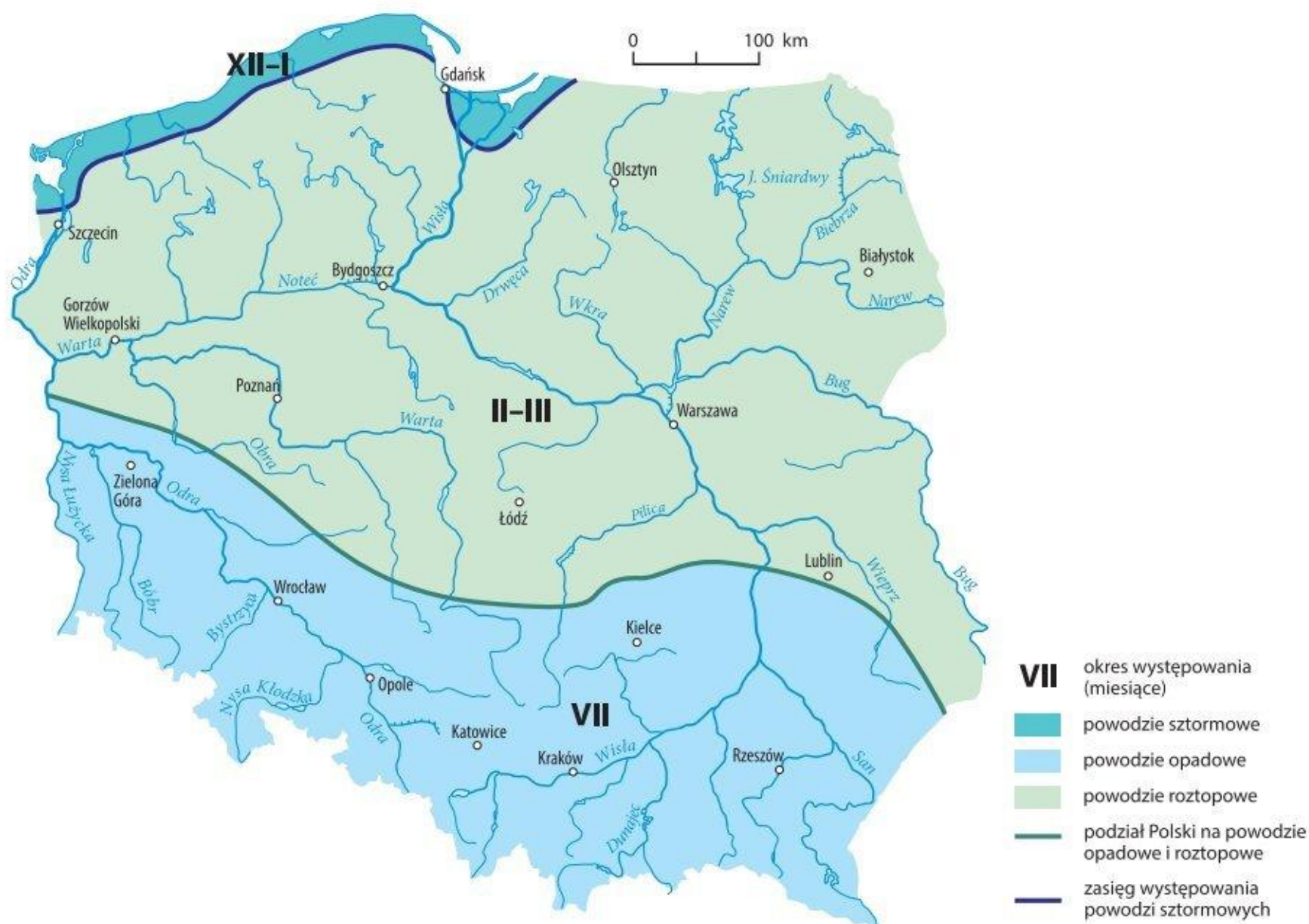
b) **Sformułuj i zapisz** prawidłowość dotyczącą występowania obszarów narażonych na powódź w Polsce.

2. **Określ** prawdziwość poniższych zdań. **Zaznacz** P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli zdanie jest fałszywe.

Pokrycie w miastach dużych powierzchni asfaltem i betonem ułatwia odpływ wody, dzięki czemu zmniejsza się ryzyko wystąpienia powodzi.	P	F
Lasy dzięki swoim właściwościom retencyjnym spowalniają odpływ wody, zmniejszając gwałtowność wezbrań.	P	F
Regulacja rzek i wyprostowanie ich biegu zmniejsza ryzyko wystąpienia powodzi.	P	F
Rządowe Centrum Bezpieczeństwa nie zajmuje się informowaniem obywateli o niebezpiecznych zjawiskach pogodowych.	P	F

3. **Napisz**, co powinna zrobić osoba, której dom znajduje się na obszarze zagrożonym powodzią, aby zapewnić sobie bezpieczeństwo.

4. Na poniższej mapie zobrazowano występowanie powodzi w naszym kraju.

Uzupełnij tabelę. Podaj, w których miesiącach mogą najczęściej wystąpić powodzie, a także określ ich typ (główną przyczynę) w poszczególnych krainach geograficznych.

Kraina geograficzna	Miesiące w roku, kiedy powódź jest najbardziej prawdopodobna	Typ - najczęstsza przyczyna powodzi
Kotlina Kłodzka		
Nizina Mazowiecka		
Nizina Śląska		
Żuławy Wiślane		

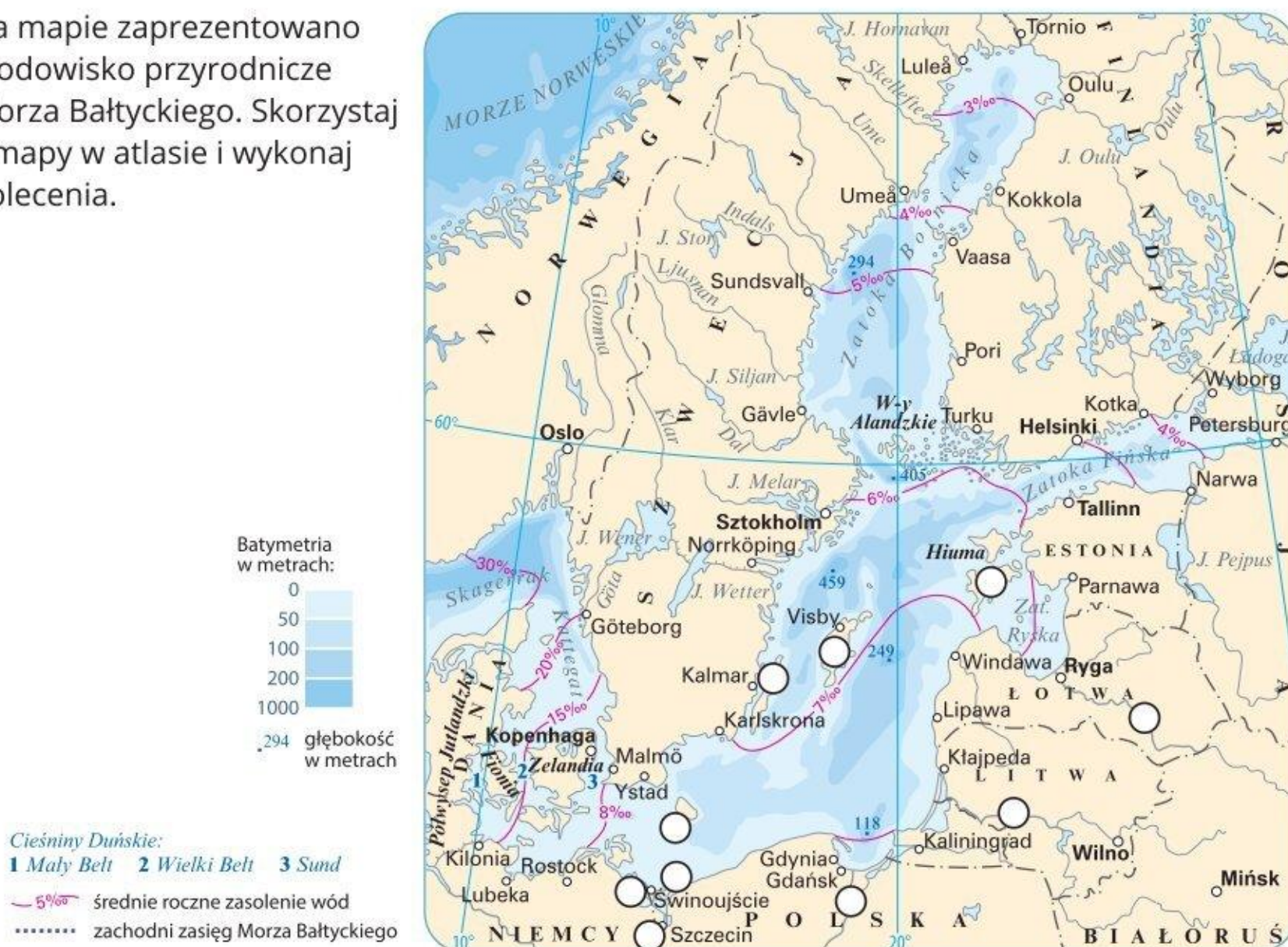
5. Dokończ zdanie. Wybierz dokończenie A, B albo C i jego uzupełnienie 1 albo 2.

Działaniem, które zmniejsza ryzyko wystąpienia powodzi, jest

A.	uregulowanie rzeki,	ponieważ	1.	woda szybciej spływa do koryta.
B.	zwiększenie powierzchni lasów,		2.	zatrzymywana jest duża ilość wody.
C.	zwiększenie powierzchni asfaltowych w dolinie rzeki,			

3. Morze Bałtyckie

1. Na mapie zaprezentowano środowisko przyrodnicze Morza Bałtyckiego. Skorzystaj z mapy w atlasie i wykonaj polecenia.

- a) **Wypisz** poniżej nazwy cieśnin, które łączą Bałtyk z Morzem Północnym, zaczynając od położonej najbardziej na zachód.
- b) **Zaznacz** na mapie cyframi 1–6 wyspy leżące na Morzu Bałtyckim: 1 – Gotlandia, 2 – Sarema, 3 – Olandia, 4 – Bornholm, 5 – Uznam, 6 – Wolin.
- c) **Zaznacz** na mapie cyframi 7–10 rzeki uchodzące do Bałtyku: 7 – Odra, 8 – Wisła, 9 – Niemen, 10 – Dźwina.

2. **Dokończ** zdanie. **Wybierz** dokończenie A lub B i jego uzupełnienie 1, 2 albo 3.

Zasolenie wody w Zatoce Botnickiej jest

A.	większe,	ponieważ	1.	zachodzi większa wymiana z wodami Morza Północnego.
			2.	wpływa tu dużo rzek z kontynentu.
B.	mniejsze,		3.	morze zamarza tam częściej.

3. Wymień cztery skutki, które wynikają ze stosunkowo niewielkiej powierzchni i głębokości Bałtyku, dla jego środowiska przyrodniczego.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

4. Uzupełnij schemat w taki sposób, aby przedstawiał kolejność procesów w Bałtyku, które prowadzą do powstania pustyń beztlenowych. **Wpisz** w schemat odpowiednie litery.

A. niedobory tlenu

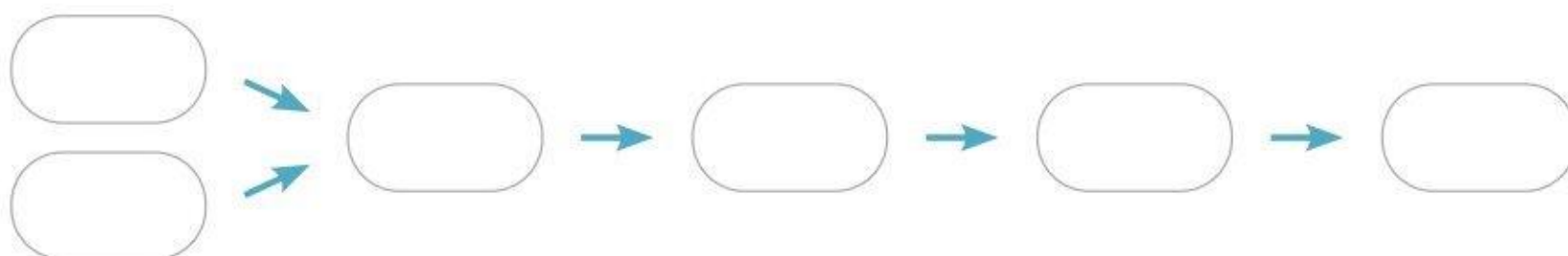
B. rozwój bakterii beztlenowych i powstawanie siarkowodoru

C. dopływ wód rzecznych zanieczyszczonych nawozami sztucznymi

D. nadmierny rozwój fitoplanktonu w morzu

E. dopływ zanieczyszczeń komunalnych

F. obumieranie organizmów

5. Poniżej przedstawiono fotografie zwierząt związanych ze środowiskiem Bałtyku. **Wybierz** z ramki ich nazwy i **wpisz** pod właściwymi zdjęciami.

morświn • sandacz • szczupak • łodówka • rybitwa czubata • albatros
• mewa siodłata • płastuga

4. Gleby w Polsce

1. Zaznacz prawidłową odpowiedź.

Co tworzy glebę – najbardziej zewnętrzną powłokę skorupy ziemskiej?

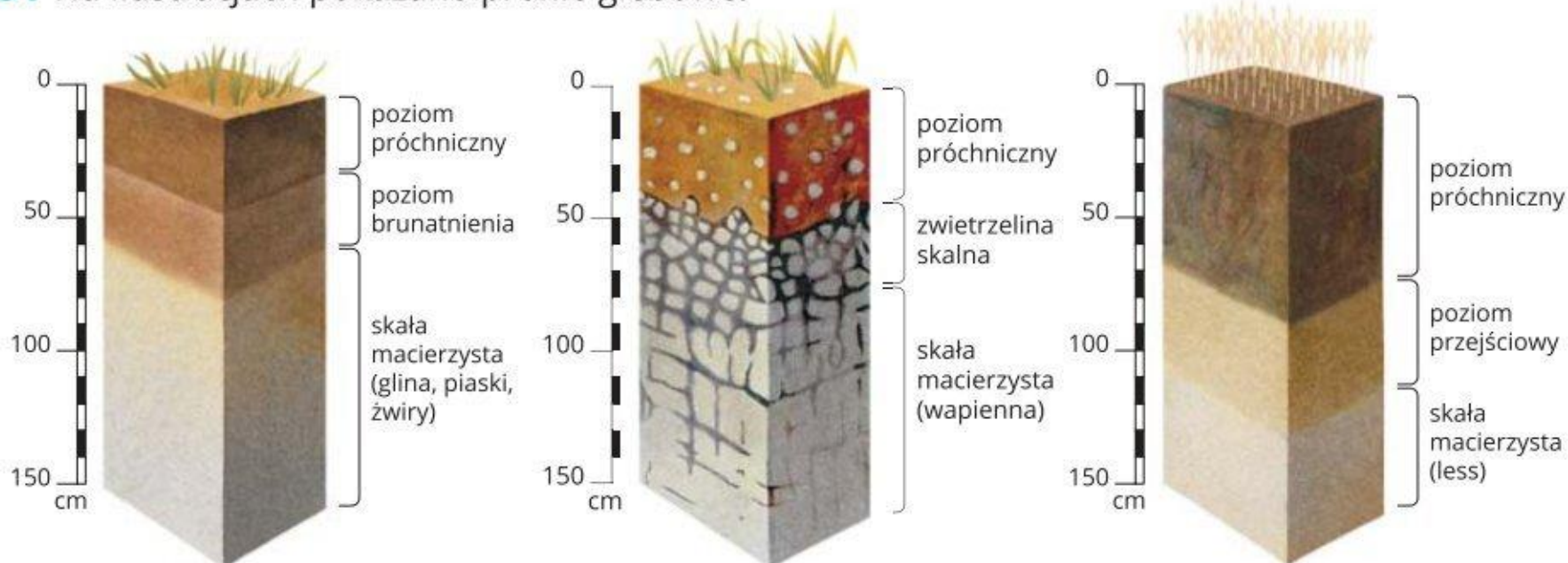
- A. Minerale i fragmenty skał.
- B. Związki organiczne i woda.
- C. Żywe organizmy, np. bakterie, grzyby.
- D. Wszystkie wymienione wyżej elementy.

2. Zaznacz prawidłową odpowiedź.

Co nie wpłynęło na typ gleby, który powstał na Żuławach Wiślanych?

- A. Występowanie wapieni w podłożu.
- B. Wysokość nad poziomem morza.
- C. Stosunki wodne.
- D. Obecność doliny rzecznej.

3. Na ilustracjach pokazano profile glebowe.

A. _____

B. _____

C. _____

- a) **Rozpoznaj** typy gleb przedstawionych na ilustracjach. **Wpisz** ich nazwy pod rysunkami.
- b) Profilom glebowym **przyporządkuj** naturalną roślinność występującą na tych glebach, wybraną z podanych w ramce. **Wpisz** nazwy roślinności obok odpowiednich liter.

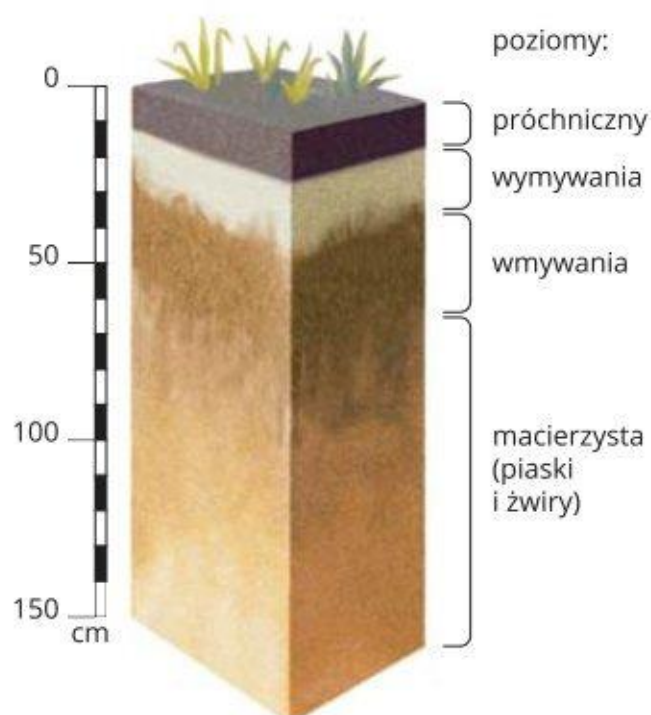
las sosnowy • las liściasty • roślinność trawiasta • roślinność wapieniolubna

A. _____

B. _____

C. _____

- 4. Dokończ** zdanie tak, aby było prawdziwe. **Wybierz** dokończenie A lub B i jego uzupełnienie 1 lub 2.

Na ilustracji przedstawiono

A.	glebę bielcową,	o czym świadczy barwa i grubość poziomu próchnicznego oraz	1.	występowanie poziomu wymywania i wmywania.
B.	glebę brunatną,		2.	występowanie poziomu brunatnienia.

- 5. Uzupełnij** tabelę tak, aby przedstawiała zależności między skałą macierzystą i typem gleby, która na niej powstała, a jej żyznością, oraz **podaj** przykładowy region występowania tych gleb w Polsce.

Skała macierzysta	Typ gleby	Żyzność gleby	Region występowania
	bielcowa		
głina lodowcowa		średnia	
	czarnoziem		
nanosy w dnie doliny rzecznej		bardzo żyzna	

- 6. Wyjaśnij**, dlaczego w obszarach górskich gleby są słabo wykształcone i mało żyzne.

5. Lasy w Polsce

1. **Określ**, jakie funkcje pełni las pokazany na poszczególnych zdjęciach. **Wpisz** nazwy funkcji pod zdjęciami.

2. Na ilustracjach pokazano cztery gatunki drzew występujących w Polsce oraz zasięgi ich występowania, czyli obszary, gdzie rosną w sposób naturalny.

Rozpoznaj gatunki drzew i **uzupełnij** tabelę. **Wpisz** w odpowiednie rubryki nazwy drzew i zbiorowisk leśnych, w których występują one w sposób naturalny.

Oznaczenie literowe	Nazwa gatunku drzewa	Nazwa zbiorowiska leśnego, w którym występuje w sposób naturalny
A		
B		
C		
D		

3. Podaj trzy przyczyny, które w największym stopniu wpłynęły na zmniejszenie powierzchni lasów w Polsce w okresie od średniowiecza do XX wieku.

1. _____

2. _____

3. _____

4. Mapa przedstawia rozmieszczenie lasów w Polsce.

Zaznacz na mapie cyframi 1–10 wymienione niżej kompleksy leśne. Skorzystaj z map dostępnych w atlasie lub internecie (rekomendujemy atlas geograficzny WSiP dla klas 7–8).

1 – Puszcza Goleniowska

2 – Bory Tucholskie

3 – Puszcza Borecka

4 – Puszcza Kurpiowska

5 – Puszcza Białowieska

6 – Puszcza Kampinoska

7 – Bory Dolnośląskie

8 – Bory Stobrawskie

9 – Puszcza Niepołomska

10 – Puszcza Solska

6. Dziedzictwo przyrodnicze Polski i jego ochrona

1. Dokończ zdanie tak, aby było prawdziwe.

Parkiem narodowym, który widnieje na liście rezerwatów biosfery UNESCO, jest

- A. Wigierski Park Narodowy.
- B. Białowieski Park Narodowy.
- C. Park Narodowy Gór Stołowych.
- D. Woliński Park Narodowy.

2. Rozpoznaj na podstawie opisu park narodowy i wpisz jego nazwę w odpowiednie miejsce. Wybierz nazwy z podanych w ramce.

Babiogórski • Bieszczadzki • Kampinoski • Słowiński • Roztoczański
• Poleski • Bory Tucholskie

I. Park górski, w którym chronione są m.in. buczyny i górskie łąki (połoniny), duże drapieżniki – wilki i rysie.

II. Teren tego parku jest zróżnicowany, tworzą go ciągi łagodnych wzgórz rozdzielone piaszczystymi dolinami, 95 % powierzchni pokrywają lasy, symbolem parku jest konik polski.

III. Stanowi jeden z niewielu zachowanych w Europie terenów torfowo-bagiennych, występują tu jeziora krasowe, w logo parku umieszczono żurawia.

3. Przyporządkuj do nazw parków narodowych charakterystyczne dla nich elementy środowiska przyrodniczego. Wpisz obok liter odpowiednie cyfry.

Parki narodowe

- A. Woliński
- B. Narwiański
- C. Białowieski
- D. Ojcowski
- E. Wigierski

Elementy środowiska przyrodniczego

- 1. ostoje ptactwa wodno-błotnego
- 2. żubry
- 3. jeziora polodowcowe
- 4. klif
- 5. jaskinie

A. _____ B. _____ C. _____ D. _____ E. _____

4. Na podstawie własnej wiedzy oraz informacji w internecie **wymień** po trzy przykłady przedstawionych w tabeli form ochrony przyrody, które występują w twoim województwie. **Zapisz** ich nazwy w odpowiednich miejscach tabeli.

Województwo 		
Parki krajobrazowe	Rezerваты przyrody	Pomniki przyrody

5. Poniżej wymieniono różne formy działalności człowieka. **Skreśl** te, których nie można prowadzić w parkach narodowych.

wędrówka po szlakach turystycznych • zbieranie jagód • wycinka drzew • fotografowanie zwierząt • jazda quadem • dokarmianie zwierząt • zwiedzanie na rowerze • uprawa ziemniaków • czerpanie wody ze strumienia • prowadzenie lekcji geografii w terenie • zabieranie odłamków skał

6. Każdy z parków narodowych ma wiele walorów, o które należy dbać, aby zachować je dla następnych pokoleń. **Wybierz** park, w którym jeszcze nie byłeś / byłaś. **Napisz**, co jest w nim ciekawego i co warto zobaczyć. Skorzystaj ze strony <http://www.ekoportal.gov.pl/dane-o-srodowisku/polskie-parki-narodowe> oraz stron internetowych poszczególnych parków.

7. Do wymienionych parków narodowych **dopisz** cechę wspólną.

- I. Pieniński, Ojcowski, Świętokrzyski –

- II. Wigierski, Drawieński, Tatrzański –

- III. Ujścia Warty, Narwiański, Biebrzański –

PODSUMOWANIE DZIAŁU

Środowisko przyrodnicze Polski, część 2

1. Podkreśl wśród wymienionych w ramce krainy geograficzne, przez które przepływa Wisła.

Gorce • Beskid Śląski • Przedgórze Sudeckie • Pogórze Zachodniobeskidzkie • Roztocze
• Nizina Mazowiecka • Nizina Północnopodlaska • Pobrzeże Gdańskie

2. Określ, która z rzek – Wisła czy Odra – lepiej spełnia funkcję transportową. **Uzasadnij** odpowiedź trzema argumentami.

Lepiej funkcję transportową spełnia: _____

Uzasadnienie:

1. _____

2. _____

3. _____

3. Zapisz dokończenia zdań, tak by powstały zdania prawdziwe.

I. O powodzi mówimy wtedy, gdy wody rzeczne _____

II. O wezbraniu mówimy wtedy, gdy wody rzeczne _____

4. Zaznacz błędne dokończenie zdania.

Ochrona przeciwpowodziowa nie polega na

A. budowaniu zbiorników retencyjnych.

B. udoskonalaniu systemu monitorowania wystąpienia opadów i wezbrań.

C. zakładaniu polderów.

D. ograniczaniu powierzchni lasów w dorzeczach.

5. Zapisz przykłady trzech działań, które należy podjąć, aby ograniczyć zanieczyszczenie wód Bałtyku.

1. _____

2. _____

3. _____

6. **Wybierz**, które wybrzeże Bałtyku – północne czy południowe – jest według ciebie obszarem atrakcyjniejszym turystycznie. **Uzasadnij** swoją odpowiedź.

Wybrzeże _____

Uzasadnienie: _____

7. **Uporządkuj** gleby występujące w Polsce od najbardziej do najmniej żyznych. **Wpisz** w odpowiednie miejsca cyfry przyporządkowane poszczególnym glebom.

1 – bielkowa • 2 – brunatna • 3 – czarnoziem • 4 – mada • 5 – rędzina

gleba najbardziej żyzna						gleba najmniej żyzna

8. **Podaj**, jaki gatunek drzewa dominuje w polskich lasach, i wyjaśnij tego przyczynę.

9. **Przyporządkuj** typ lasu do gatunków drzew, które występują w nim powszechnie. **Połącz** liniami we właściwe pary.

grąd	sosna, świerk, brzoza
łęg	grab, dąb, klon
las mieszany	wierzba, topola, wiąz
bór	dąb szypułkowy, buk, świerk

10. **Przyporządkuj** wymienione niżej formy ochrony przyrody do dwóch kategorii – ochrony obszarowej i ochrony indywidualnej. **Wpisz** obok nazw kategorii form ochrony odpowiednie cyfry.

1 – użytek ekologiczny • 2 – park krajobrazowy • 3 – pomnik przyrody • 4 – rezerwat przyrody • 5 – obszar Natura 2000 • 6 – zespół przyrodniczo-krajobrazowy

Ochrona obszarowa: _____

Ochrona indywidualna: _____

III. PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY I LUDNOŚĆ POLSKI NA TLE EUROPY

1. Podział administracyjny i sąsiedzi Polski

1. Na mapie przedstawiono podział administracyjny Polski.

- a) **Podpisz** w wyznaczonych miejscach na mapie nazwy państw sąsiadujących z Polską.
- b) **Zaznacz** na mapie grubą, czerwoną linią granicę województwa w którym mieszkasz, oraz **podpisz** nazwy województw z nim sąsiadujących.
- c) **Zapisz** nazwę województwa, powiatu i gminy, w których znajduje się twoja szkoła.

województwo _____

powiat _____

gmina _____

2. Na fotografiach widoczne są charakterystyczne miejsca w wybranych miastach wojewódzkich. **Zapisz** pod każdym ze zdjęć nazwę miasta oraz województwa, którego to miasto jest stolicą. **Wybierz** nazwy miast z ramki.

Poznań • Wrocław • Katowice • Kraków • Łódź • Szczecin

Miasto

Województwo

Miasto

Województwo

Miasto

Województwo

Miasto

Województwo

Miasto

Województwo

Miasto

Województwo

3. **Oceń** prawdziwość poniższych zdań. **Zaznacz** P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

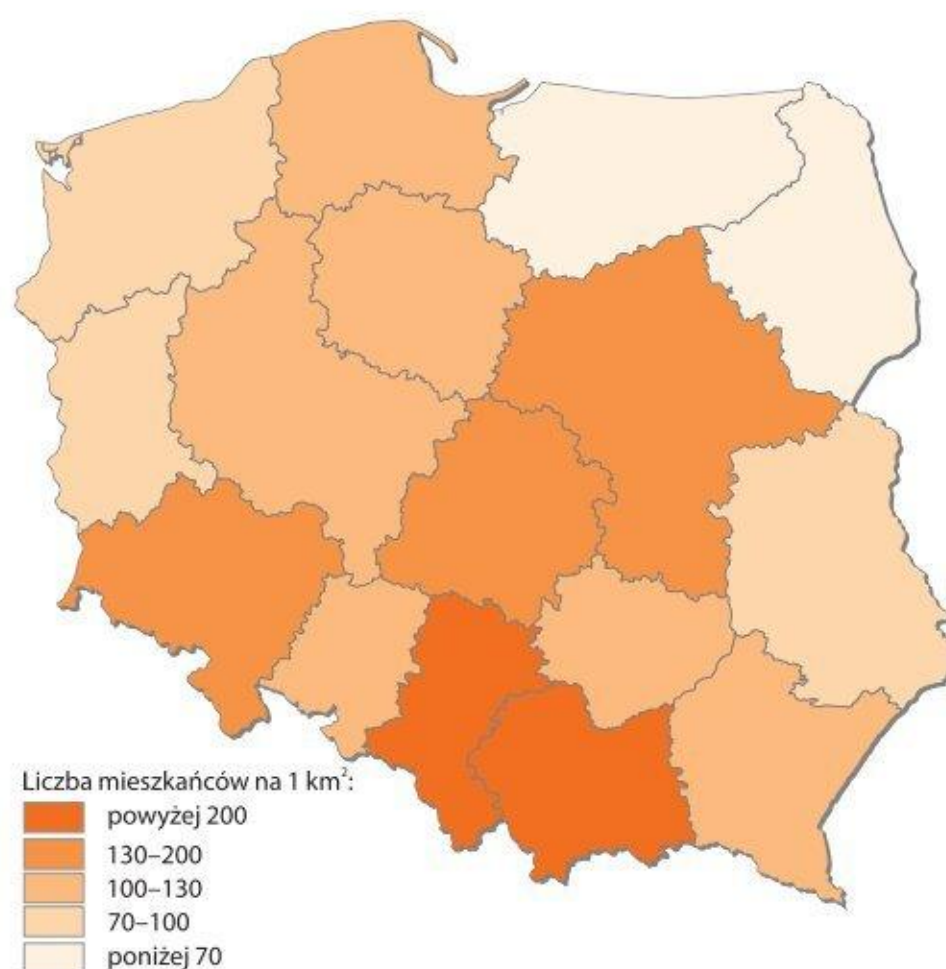
Od 1999 roku w Polsce obowiązuje podział na 49 województw.	P	F
Granica państwowa z Niemcami jest krótsza niż ze Słowacją.	P	F
Najniższym stopniem podziału administracyjnego Polski są powiaty.	P	F
We wszystkich województwach Polski kompetencje stolicy zlokalizowane są w jednym mieście.	P	F

2. Rozmieszczenie ludności w Polsce

1. **Wybierz** spośród podanych poniżej i **zaznacz** trzy czynniki, które sprzyjają stosunkowo dużej gęstości zaludnienia obszaru Polski na tle Europy.

- A. umiarkowany klimat
- B. duże różnice wysokości względnych
- C. niedobory wody
- D. położenie w centrum kontynentu europejskiego
- E. występowanie surowców mineralnych

2. Na mapie przedstawiono gęstość zaludnienia w Polsce według województw.

Przeanalizuj mapę i **ocień** prawdziwość poniższych zdań. **Zaznacz** P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

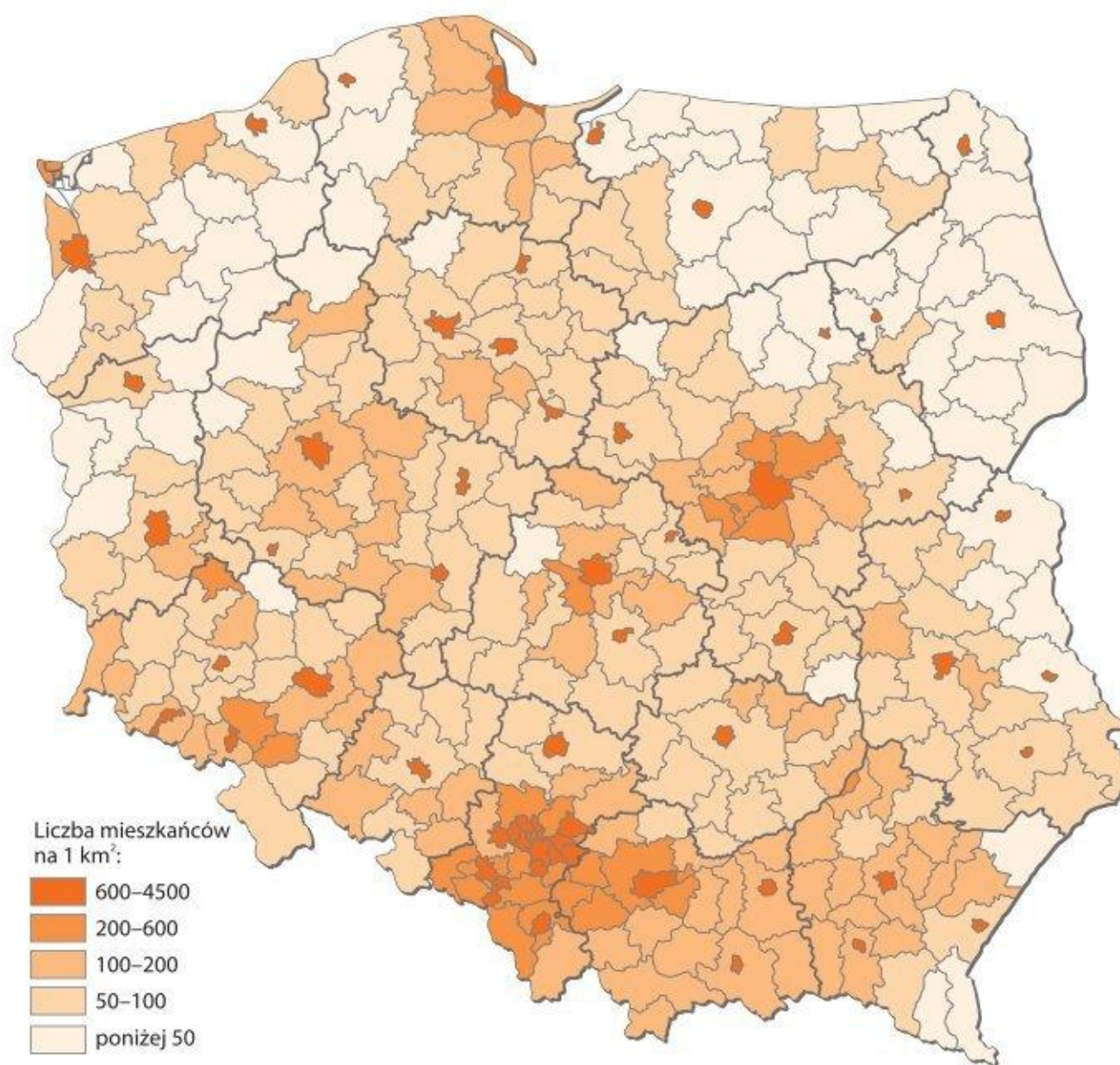
Największa gęstość zaludnienia występuje w województwie dolnośląskim i opolskim.	P	F
Najmniejszą gęstość zaludnienia ma województwo warmińsko-mazurskie i podlaskie	P	F
W województwie łódzkim wartość gęstości zaludnienia zawiera się w przedziale 130–200 osób na 1 km ² .	P	F
Województwo podkarpackie ma większą gęstość zaludnienia niż województwo małopolskie.	P	F

3. Średnia gęstość zaludnienia w Polsce wynosi 122 osoby/km². Na podstawie danych dostępnych w internecie znajdź liczbę ludności gminy / dzielnicy, w której mieszkasz, oraz jej powierzchnię. Skorzystaj z podanego wzoru i **oblicz** średnią gęstość zaludnienia w swojej gminie / dzielnicy. Wynik **zapisz** w wyznaczonym miejscu poniżej.

$$\text{WZÓR: } \text{średnia gęstość zaludnienia gminy / dzielnicy} = \frac{\text{liczba ludności gminy / dzielnicy}}{\text{powierzchnia gminy / dzielnicy w km}^2}$$

Średnia gęstość zaludnienia w mojej gminie / dzielnicy wynosi _____ osób/ km².

4. Na mapie przedstawiono gęstość zaludnienia w Polsce według powiatów.

- a) Przeanalizuj mapę i **zapisz** dwa wnioski dotyczące gęstości zaludnienia naszego kraju.

1. _____

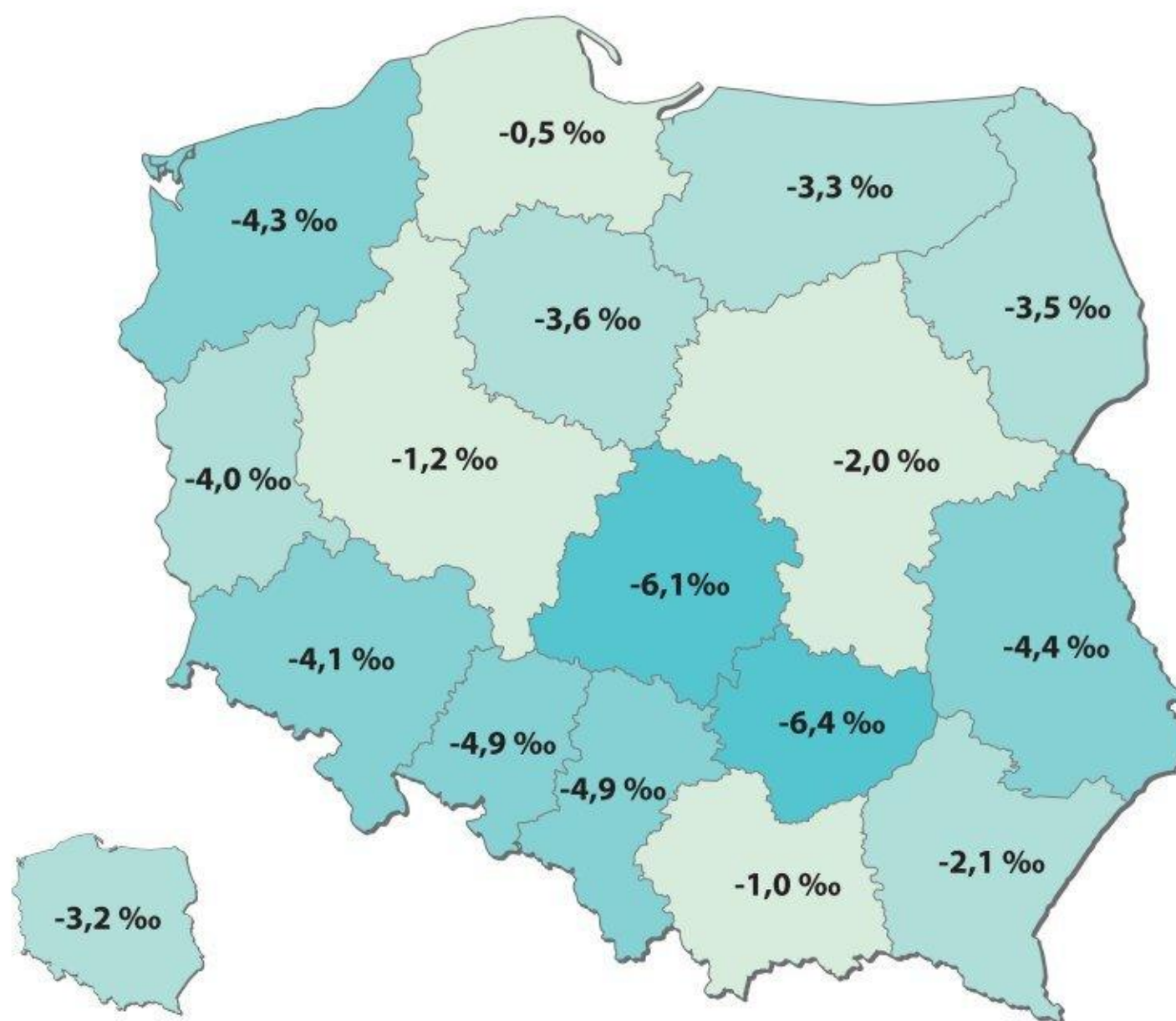
2. _____

- b) **Odczytaj** z mapy i **zapisz**, w którym przedziale wartości gęstości zaludnienia znajduje się powiat, w którym mieszkasz.

Gęstość zaludnienia w powiecie _____ mieści się w przedziale _____ osób/km².

3. Zmiany liczby ludności Polski

1. Na podstawie mapy przyrostu naturalnego w Polsce w 2020 roku wykonaj polecenia.

a) **Wpisz** w odpowiednie miejsca w tabeli trzy nazwy województw, w których przyrost naturalny był najmniejszy, oraz trzy, w których był największy.

Województwa z największym przyrostem naturalnym	Województwa z najmniejszym przyrostem naturalnym
1. _____	1. _____
2. _____	2. _____
3. _____	3. _____

b) **Zapisz** poniżej wartość przyrostu naturalnego dla województwa, w którym mieszkasz.

Nazwa województwa, w którym mieszkasz, i wartość przyrostu naturalnego:

- c) Podaj** konsekwencje takiej wartości przyrostu naturalnego dla sytuacji demograficznej oraz gospodarki Polski.

Konsekwencje dla sytuacji demograficznej:

Konsekwencje dla gospodarki:

- 2. Zaznacz** przyczyny, które doprowadziły do zmniejszenia się współczynnika dzietności kobiet w Europie.

- A.** trudności w łączeniu wychowywania dzieci ze zdobywaniem wyższego wykształcenia
- B.** upowszechnianie się modelu rodziny wielodzietnej
- C.** rodzice obecnie mają duże możliwości łączenia kariery zawodowej z opieką nad dziećmi
- D.** decydowanie się na zostanie rodzicem po 40. roku życia
- E.** poświęcanie czasu na rozwijanie własnych pasji i zainteresowań

- 3. Oceń** prawdziwość poniższych zdań. **Zaznacz** P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

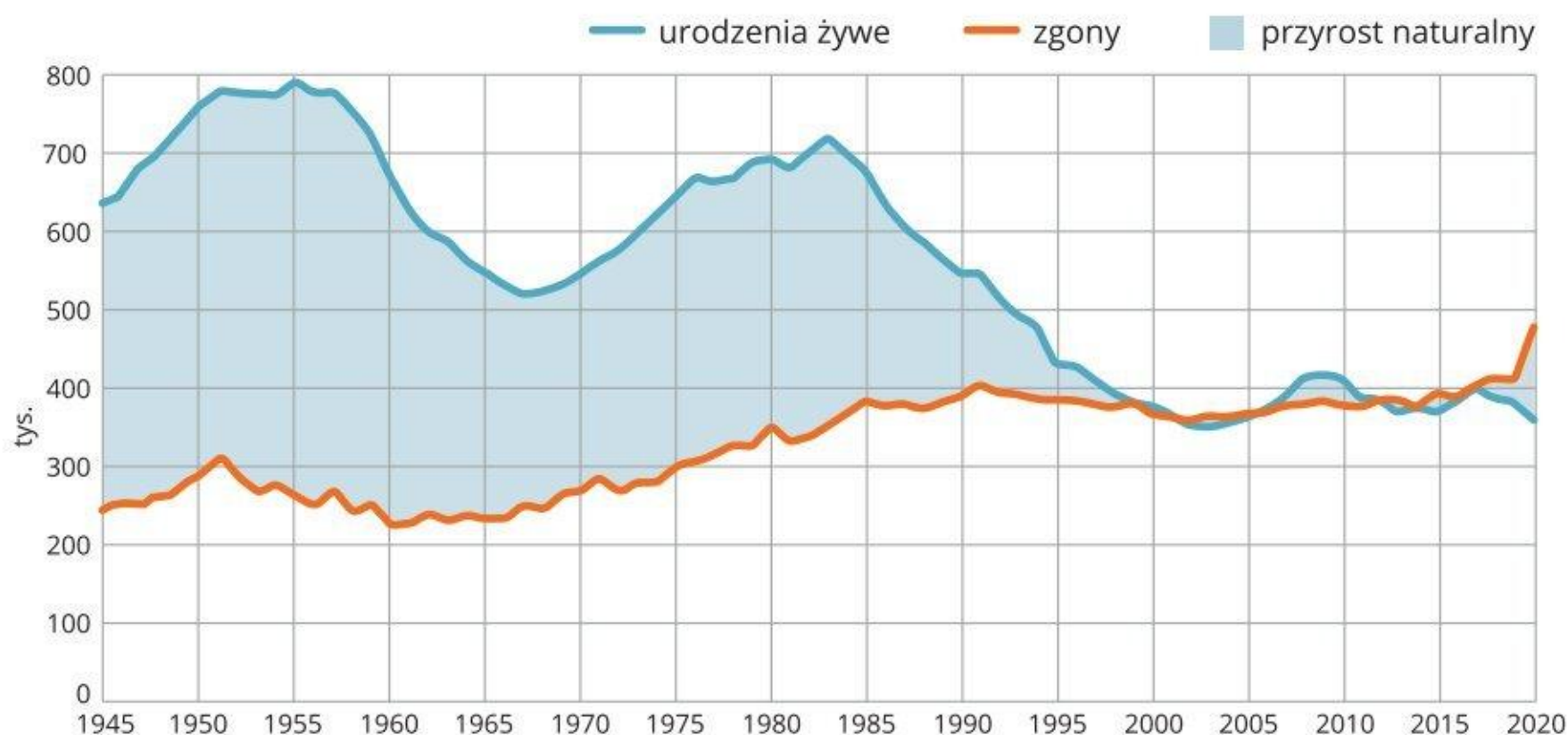
Najmniejszy przyrost liczby ludności Europy w XX wieku wystąpił w latach 50.	P	F
Najwyższy przyrost naturalny w przeliczeniu na 1000 mieszkańców występuje w województwach łódzkim i świętokrzyskim.	P	F
Zdecydowanie najszybszy wzrost liczby ludności w Polsce i Europie miał miejsce w latach 90. XX wieku.	P	F
Liczba imigrantów w Polsce jest coraz większa, najwięcej osób przyjeżdża z Ukrainy.	P	F

- 4. Skreśl** w każdym nawiasie jedną z wyróżnionych informacji, tak aby powstały zdania prawdziwe.

Większość najbogatszych krajów europejskich ma (*dodatni / ujemny*) przyrost naturalny. Wpływ na wzrost liczby ludności niektórych krajów ma także napływ imigrantów pochodzących głównie z (*Ameryki Południowej i Północnej / Azji i Afryki*). Do Europy przyjeżdżają przede wszystkim ludzie (*młodzi / starsi*), (*którzy zakładają tu rodziny / aby mieć lepszy dostęp do opieki medycznej*).

4. Struktura płci i wieku ludności

1. Wykres przedstawia zmiany liczby urodzeń żywych i liczby zgonów w Polsce po drugiej wojnie światowej.

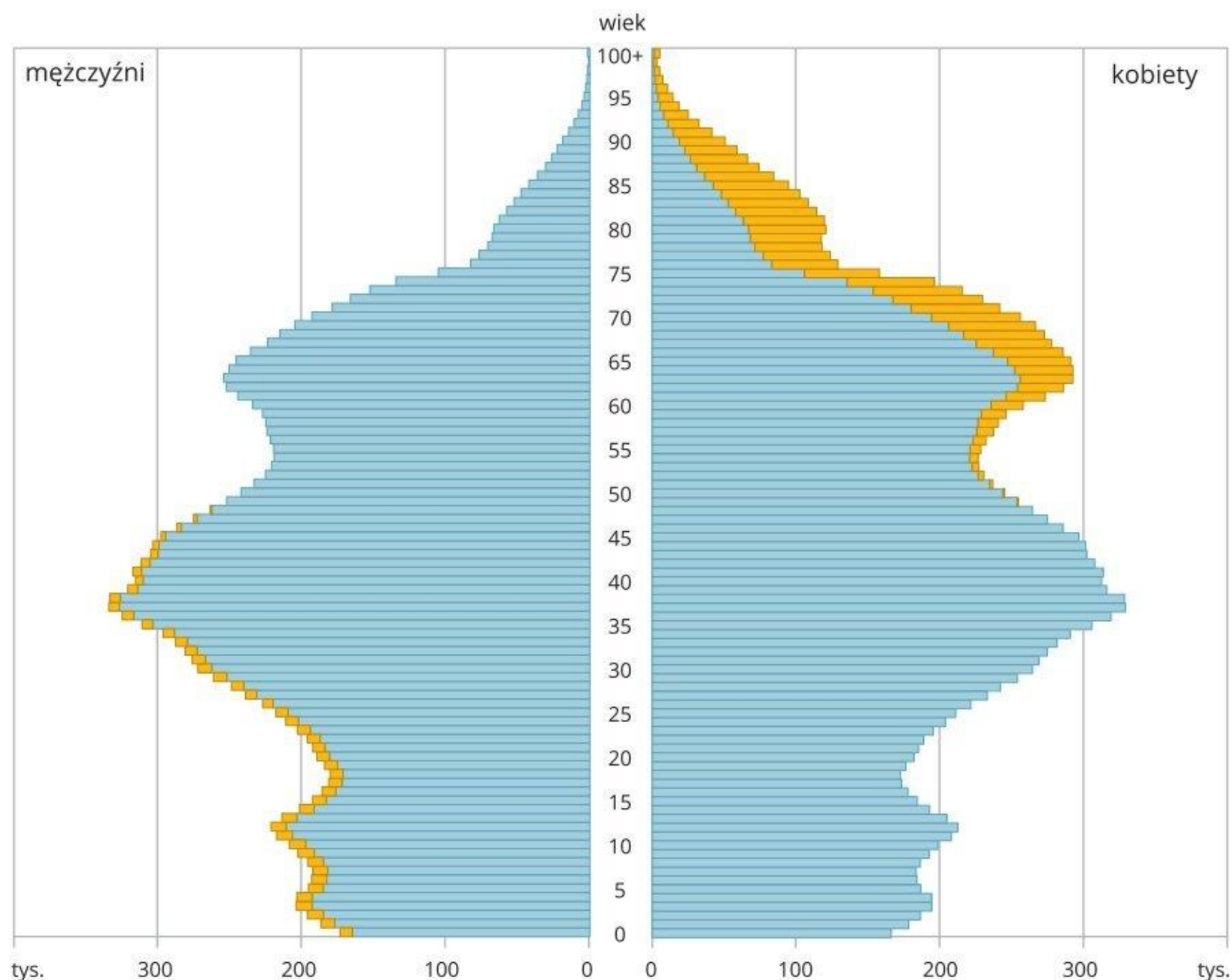
- a) **Zaznacz** na wykresie na osi czasu literą A – rok, w którym się urodziłaś / urodziłeś, literą B – rok urodzenia mamy lub taty, a literą C – rok urodzenia babci lub dziadka.
- b) **Uzupełnij** tabelę. Określ, w którym z okresów – niżu czy wyżu demograficznego – urodziłaś / urodziłeś się ty i twoi bliscy.

Osoba	Rok urodzenia	Okres demograficzny
Ja		
Mama lub tata		
Babcia lub dziadek		

2. **Oceń** prawdziwość poniższych zdań. **Zaznacz** P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Mężczyźni żyją dłużej niż kobiety.	P	F
Mężczyźni częściej niż kobiety podejmują bardziej stresującą i niebezpieczną pracę.	P	F
Więcej kobiet niż mężczyzn prowadzi higieniczny tryb życia.	P	F
Kobiety rzadziej wykonują badania profilaktyczne niż mężczyźni.	P	F

3. Wykres przedstawia piramidę płci i wieku ludności Polski w 2021 r.

a) Zaznacz obok wykresu i **podpisz** pokolenia wyżu oraz niżu demograficznego.

b) Wyjaśnij, co spowodowało ich powstanie.

c) Podaj przedziały wiekowe, w których występuje

– przewaga liczby kobiet nad liczbą mężczyzn _____

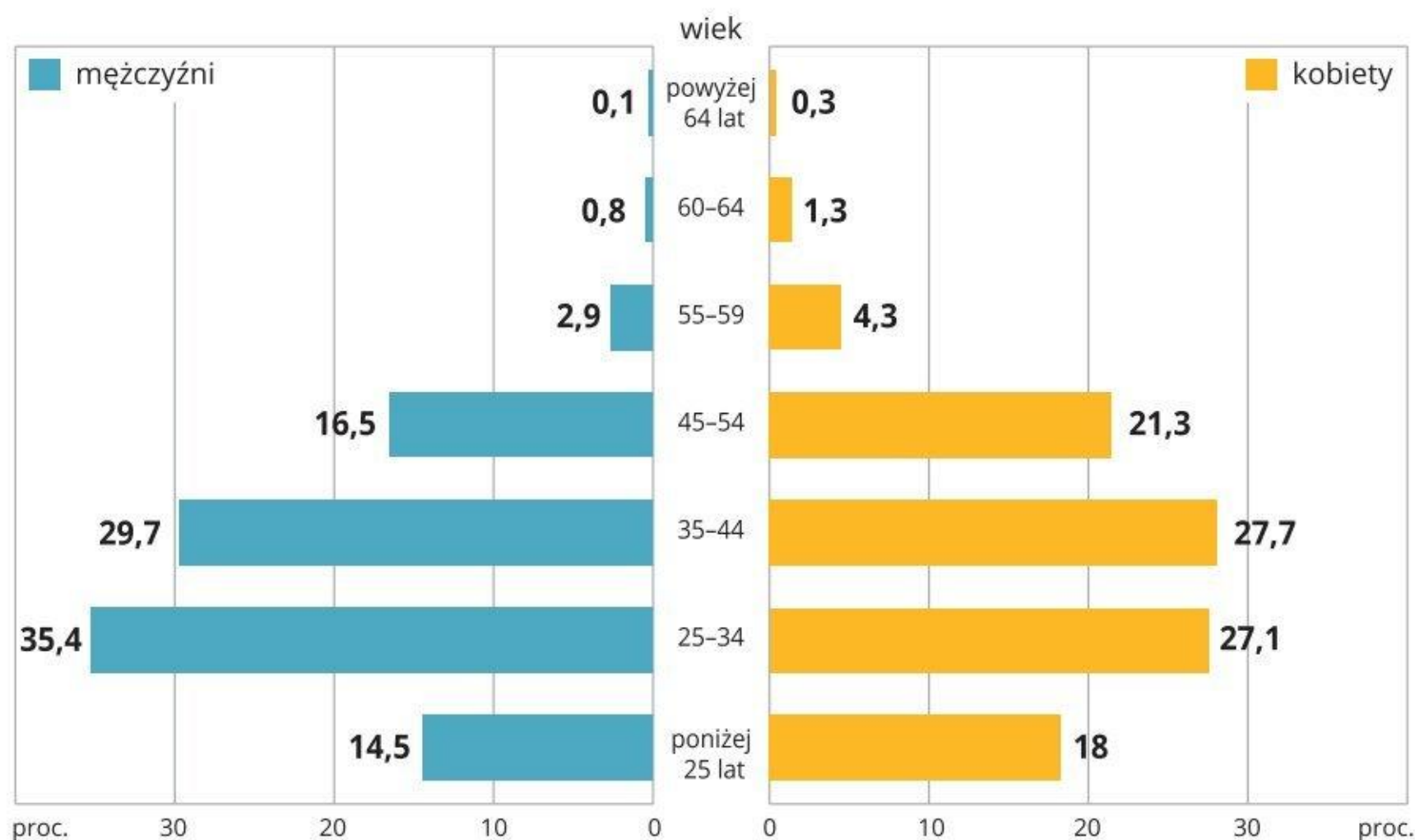
– przewaga liczby mężczyzn nad liczbą kobiet _____

4. Podkreśl wśród cech wymienionych w ramce te, które są charakterystyczne dla społeczeństwa starzejącego się.

wysoki przyrost naturalny • duży odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym
• niski przyrost naturalny • krótka średnia długość życia
• dominacja ludności w młodym wieku • średnia długość życia powyżej 75 lat

5. Przyczyny i skutki migracji zagranicznych

1. Na wykresie przedstawiono strukturę wieku i płci cudzoziemców, którym wystawiono zezwolenia na pracę w pierwszym półroczu 2021 roku.

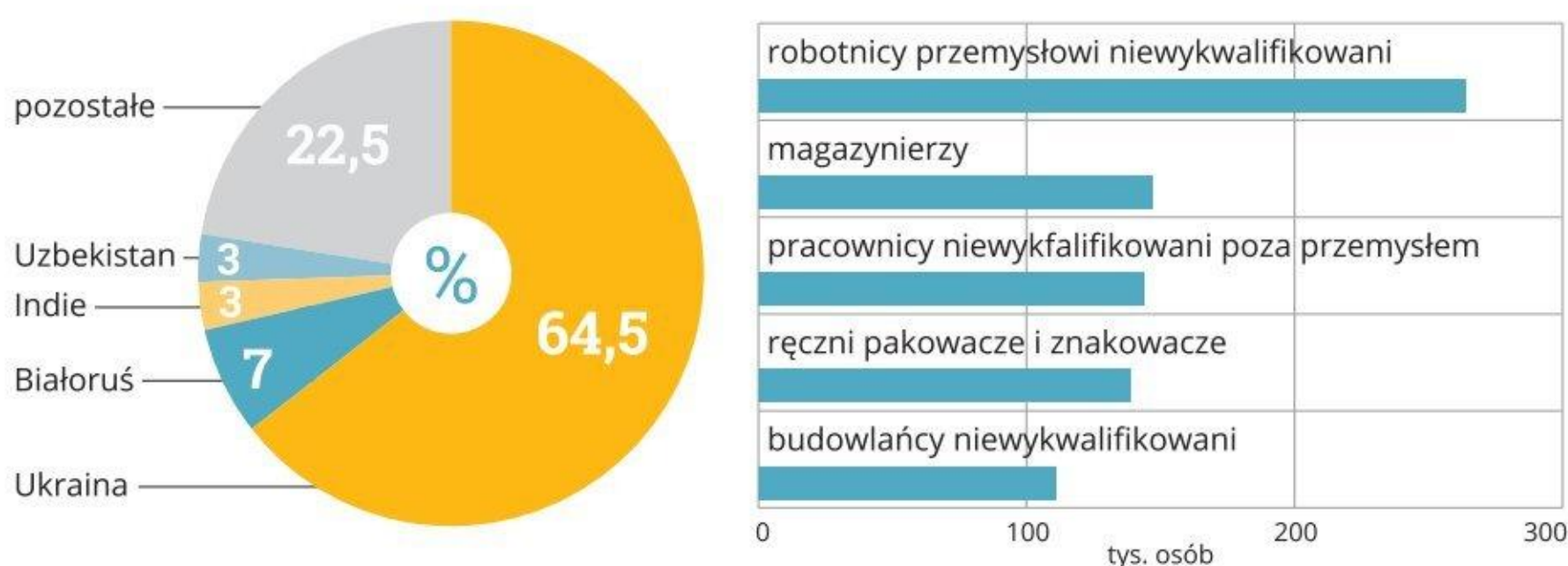

Dokonaj analizy wykresu i **skreśl** w każdym nawiasie jedną z informacji, tak aby powstały zdania prawdziwe.

Spośród imigrantów w Polsce w pierwszym półroczu 2021 roku podjęło pracę najwięcej kobiet z grupy wiekowej (25–34 / 35–44) lata. Najliczniejszą grupę wiekową wśród mężczyzn stanowiły osoby w wieku (25–34 / 35–44) lata. W grupie wiekowej powyżej 55. roku życia przeważały (kobiety / mężczyźni), osoby te najczęściej podejmowały pracę w charakterze opiekuna osób starszych. Najwięcej imigrantów podejmujących pracę w naszym kraju było w (młodszym / starszym) okresie wieku produkcyjnego.

2. Wyjazdy Polaków do innych krajów mają wpływ na gospodarkę i społeczeństwo naszego kraju. **Wybierz** spośród podanych poniżej i **zaznacz** trzy przykłady skutków emigracji dla Polski.
- A. wyjazdy młodej i często dobrze wykształconej części społeczeństwa
 - B. brak rąk do pracy
 - C. poprawa sytuacji demograficznej w Polsce
 - D. brak wpływów do budżetu państwa z podatków osób, które wyjechały
 - E. wzrost cen wynajmu mieszkań w Polsce

3. Na wykresach przedstawiono dla 2021 roku kraje według pochodzenia imigrantów oraz zawody, w których najczęściej są oni zatrudniani w Polsce.

- a) **Podaj** nazwy dwóch państw, z których pochodzi najwięcej cudzoziemców.

1. _____ 2. _____

- b) **Wyjaśnij**, dlaczego najwięcej imigrantów pochodzi z krajów wymienionych w punkcie a).

- c) **Wyjaśnij**, dlaczego najwięcej imigrantów wykonuje prace przedstawione na wykresie.

4. Głównym przyczynom migracji **przyporządkuj** po dwa kraje, w których występuje liczna Polonia. **Wybierz** nazwy krajów z ramki i **zapisz** je w odpowiednich miejscach w tabeli.

Białoruś • Rosja • USA • Litwa • Kazachstan • Wielka Brytania

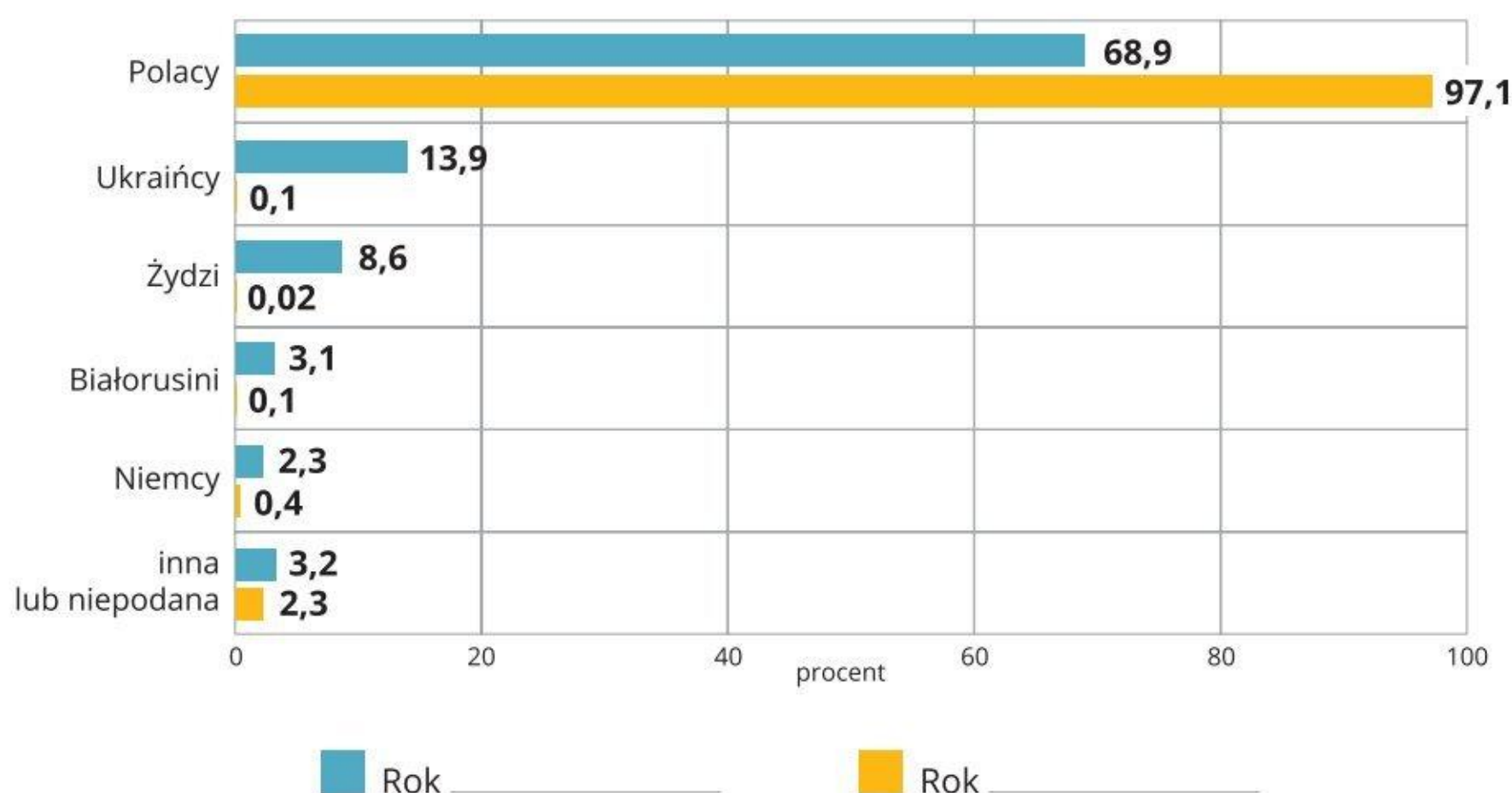
Przyczyny migracji	Państwa
Względy ekonomiczne	_____
Tereny należące do Polski przed drugą wojną światową	_____
Zsyłki w okresie drugiej wojny światowej	_____

6. Kulturowe różnicowanie mieszkańców

1. **Utwórz** zdanie prawdziwe. **Wybierz** początek zdania A lub B i jego uzupełnienie 1 lub 2.

A.	Narodowość	jest	1.	cechą indywidualną człowieka,	określającym relację pomiędzy człowiekiem a państwem.
B.	Obywatelstwo		2.	stanem prawnym,	

2. Na wykresie przedstawiono strukturę narodowościową Polski według danych ze spisów ludności dla roku 1931 i 2011.

- a) **Uzupełnij** opis wykresu odpowiednim rokiem.
- b) **Wyjaśnij**, dlaczego struktura narodowościowa Polski w 2011 roku była inna niż w 1931 roku.

3. Poniżej wymieniono wybrane państwa Europy. **Podkreśl** nazwy krajów wielonarodowościowych.

Bułgaria • Finlandia • Francja • Niemcy • Słowenia • Wielka Brytania • Polska

4. **Rozpoznaj** na podstawie opisów grupę etniczną zamieszkującą Polskę. **Wpisz** jej nazwę w wyznaczonym miejscu.

Grupa etniczna górali karpackich. Część jej przedstawicieli pod koniec XIX i na początku XX wieku wyemigrowała do USA i Kanady w celu polepszenia bytu. O współczesnym rozmieszczeniu i liczebności tej grupy etnicznej zdecydowały akcje przesiedleńcze pod koniec drugiej wojny światowej i tuż po jej zakończeniu (akcja „Wisła”). Przedstawiciele tej grupy mieszkają nadal w historycznej ojczyźnie (Beskid Niski, zachodnie krańce Bieszczadów i wschodnie Beskidu Sądeckiego), pozostali żyją na obszarze Polski północnej i zachodniej oraz Ukrainy.

5. **Przyporządkuj** podanym państwom dominujące wyznanie lub religię jej mieszkańców. **Wpisz** obok każdej litery odpowiednią cyfrę.

- A. Szwecja
- B. Hiszpania
- C. Mołdawia
- D. Kosowo

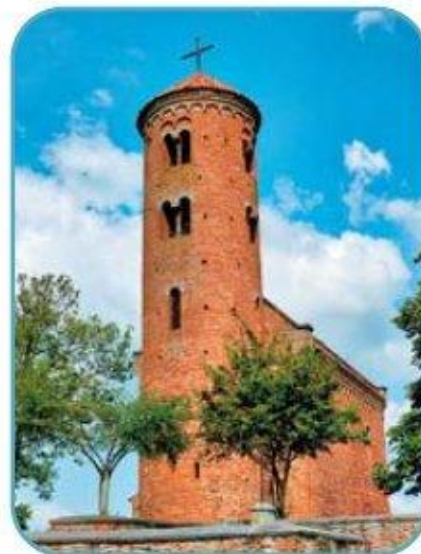
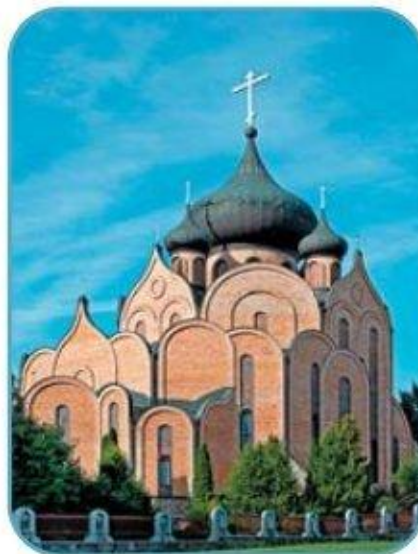
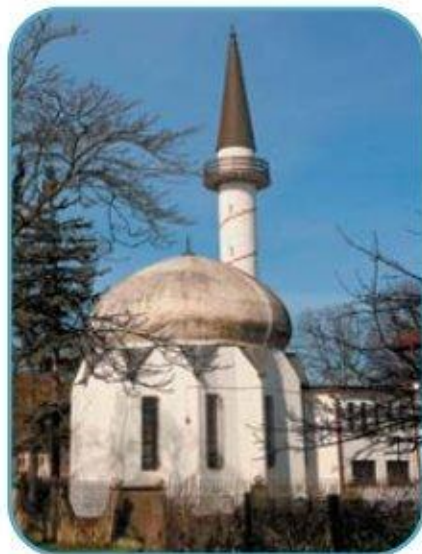
- 1. katolicyzm
- 2. prawosławie
- 3. protestantyzm
- 4. islam

A. _____ B. _____ C. _____ D. _____

6. Fotografie przedstawiają zlokalizowane w Polsce świątynie czterech różnych wyznań religijnych. **Przyporządkuj** nazwy wyznań religijnych oraz świątyń do odpowiednich fotografii.

Wyznania religijne: islam, judaizm, katolicyzm, prawosławie.

Nazwy świątyń: cerkiew, kościół, meczet, synagoga.

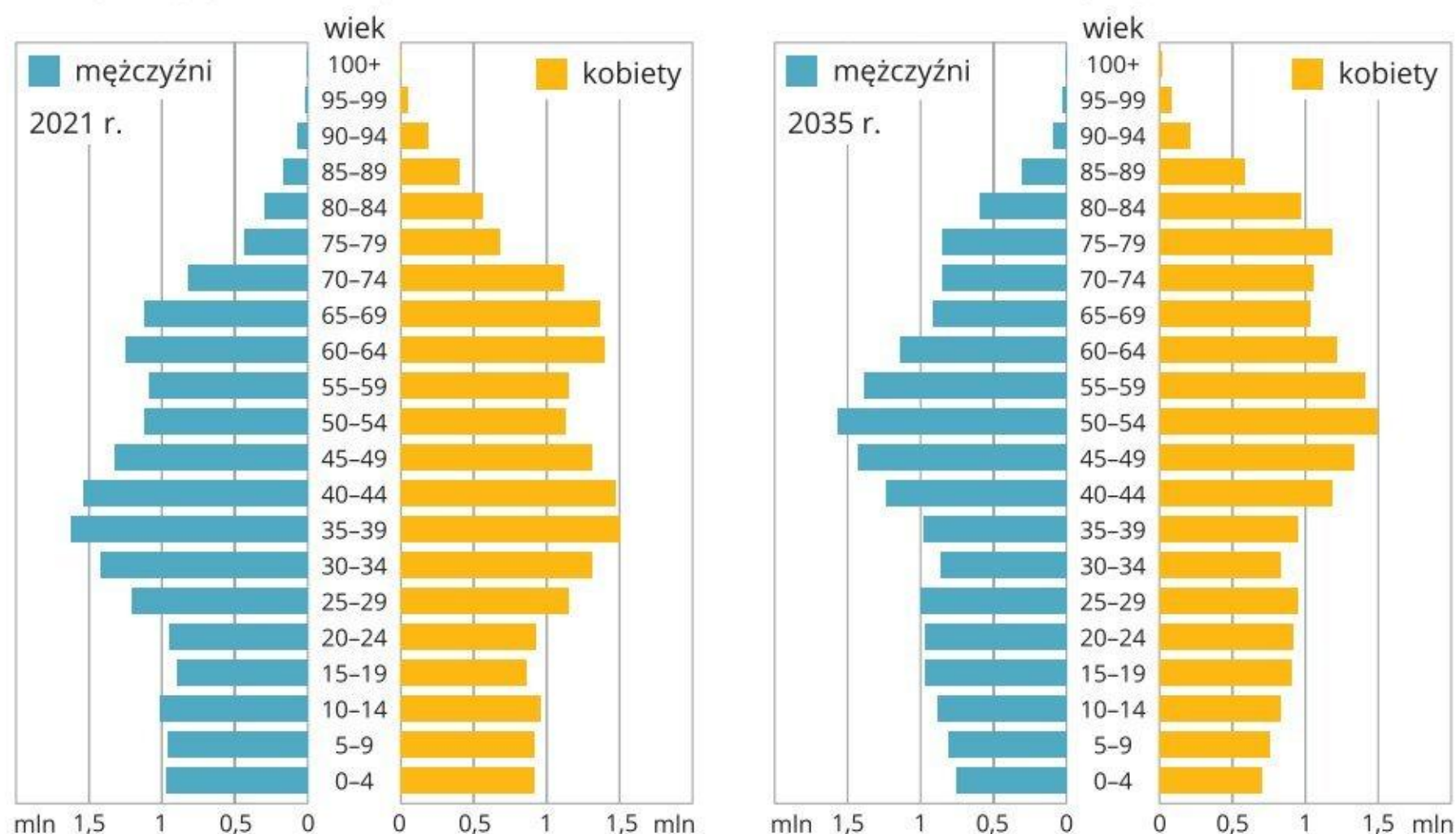
PODSUMOWANIE DZIAŁU III

Podział administracyjny i ludność Polski na tle Europy

1. W tabeli podane są przykładowe regiony Polski. **Zapisz** w odpowiednich miejscach w tabeli czynnik, jaki miał największy wpływ na rozmieszczenie ludności w tych regionach, oraz **określ** jego wpływ na gęstość zaludnienia.

Regiony Polski	Czynnik	Wpływ na gęstość zaludnienia
Karkonosze		
Górny Śląsk		
Bory Tucholskie		

2. Wykresy przedstawiają strukturę ludności Polski w roku 2021 oraz prognozę na rok 2035.

Przeanalizuj je i **skreśl** w nawiasach jedną z informacji, tak aby powstały zdania prawdziwe.

1. Odsetek rodzących się dzieci jest mniejszy (w roku 2021 / w roku 2035).
2. Udział osób powyżej 65. roku życia w przyszłości będzie się (zwiększał / zmniejszał).
3. Odsetek kobiet w wieku przedprodukcyjnym jest (większy / mniejszy) niż w wieku poprodukcyjnym.
4. Społeczeństwo Polski wyraźnie się (starzeje / odmładza).

3. W tabeli przedstawiono dane dotyczące: urodzeń, zgonów, migracji dla Polski z podziałem na miasta i wsie dla roku 2020. **Uzupełnij** tabelę, skorzystaj z informacji zawartych w podręczniku.

	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny	Emigracja	Imigracja	Saldo migracji	Przyrost rzeczywisty
	w tysiącach osób						
Miasta	208,1	295,4		262,4	225,9		
Wsie	147,2	182,0		155,1	196,1		

4. Do Polski napływa w ostatnich latach coraz większa liczba imigrantów. **Wymień** po trzy pozytywne i negatywne konsekwencje wzrostu liczby imigrantów w Polsce.

Konsekwencje pozytywne:

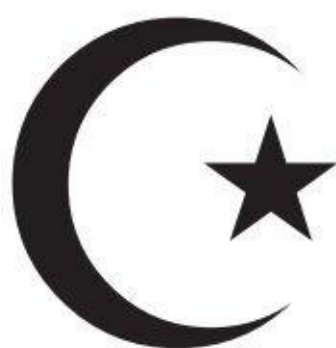
1. _____
2. _____
3. _____

Konsekwencje negatywne:

1. _____
2. _____
3. _____

5. Poniżej przedstawiono symbole religii lub wyznań praktykowanych w państwach europejskich.

a) Pod symbolem **wpisz** odpowiednią nazwę religii lub wyznania.

b) **Podaj** po dwa przykłady państw w Europie, w których udział wyznawców prawosławia i islamu jest dominujący.

Prawosławie: _____,

Islam: _____,

1. Struktura zatrudnienia ludności

1. Dokończ zdanie. **Wybierz** dokończenie A lub B i jego uzupełnienie 1 albo 2.

W Polsce odsetek młodych ludzi chętnych do podjęcia studiów

A.	cały czas rośnie,	ponieważ	1.	jest to jedyny warunek ubiegania się o dobrą i wysoko płatną pracę.
B.	przestał rosnąć,		2.	coraz częściej większe znaczenie odgrywają doświadczenie zawodowe i praktyczne kompetencje pracownika.

2. Podaj zawód, który chciałabyś / chciałbyś wykonywać w przyszłości. **Zapisz**, jakie szkoły i / lub szkolenia musisz ukończyć, aby spełnić swoje plany zawodowe.

W przyszłości chcę być _____

Aby móc wykonywać tę pracę, muszę ukończyć _____

3. Oceń prawdziwość poniższych zdań. **Zaznacz** P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

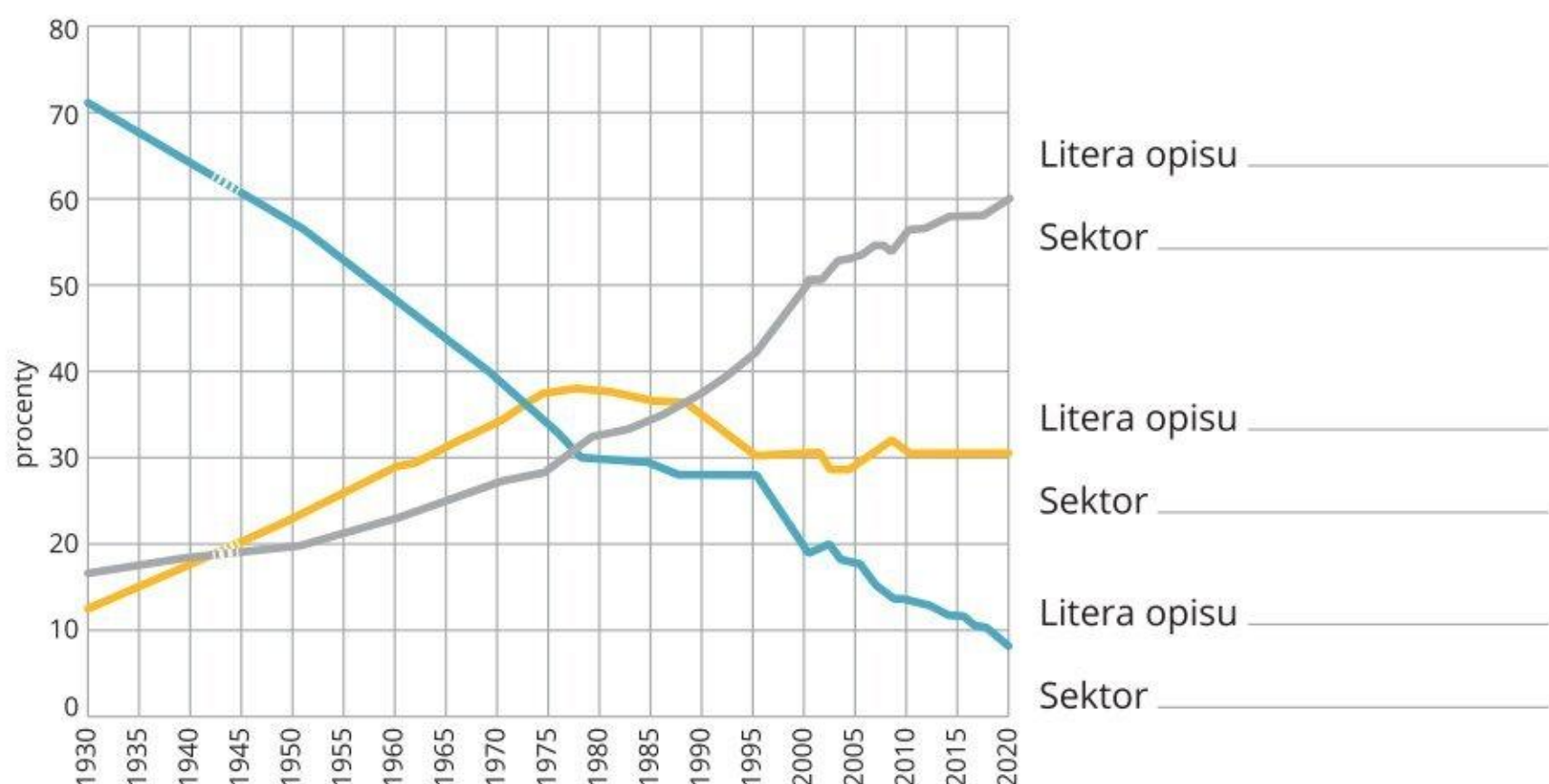
W Polsce liczba osób z wyższym wykształceniem zmniejsza się w ostatnich latach.	P	F
Odsetek osób z wyższym wykształceniem jest większy wśród ludzi młodych niż w pokoleniu ich rodziców.	P	F
Im wyższy poziom rozwoju gospodarczego państwa, tym większy odsetek osób zatrudnionych jest w usługach.	P	F
Zatrudnienie w usługach w najlepiej rozwiniętych państwach Europy jest większe niż w rolnictwie, ale mniejsze niż w przemyśle.	P	F

4. Dokończ zdanie. **Wybierz** dokończenie A, B lub C i jego uzupełnienie 1 albo 2.

Zatrudnienie w polskim rolnictwie w XXI wieku

A.	spada	ze względu na	1.	wzrost wydajności.
B.	rośnie		2.	kryzys gospodarczy.
C.	utrzymuje się na stałym poziomie			

5. Wykres przedstawia zmiany struktury zatrudnienia w Polsce na przestrzeni lat 1930–2020.

Poniżej zamieszczono opisy poszczególnych sektorów gospodarki. **Rozpoznaj** te sektory i **przyporządkuj** do odpowiadających im liniom na wykresie. **Wpisz** w odpowiednie miejsce na wykresie literę A, B lub C oraz nazwę sektora gospodarki.

- A.** Udział osób pracujących w tym sektorze gospodarki zwiększał się do lat 80. XX wieku, kiedy to nastąpiły w naszym kraju zmiany ustrojowe i gospodarcze, potem zaczął spadać. W ostatnich latach zatrudnienie znów nieznacznie zaczęło wzrastać.
- B.** Zatrudnienie w tym sektorze systematycznie rośnie, co spowodowane jest przez intensywny rozwój wyspecjalizowanych firm, które działają na rzecz wzrastających wymagań konsumentów.
- C.** Pracujący w tym sektorze stanowili na początku XX wieku większość osób pracujących. Zatrudnienie jednak systematycznie spada, na co wpływ ma m.in. wprowadzanie maszyn zamiast pracy ludzi.

6. W tabeli przedstawiono dane dotyczące struktury zatrudnienia w sektorach gospodarki w wybranych krajach europejskich w 2021 roku. **Wpisz** nazwy krajów wybrane z podanych w ramce w odpowiednie miejsca w tabeli.

Bułgaria • Grecja • Polska • Francja

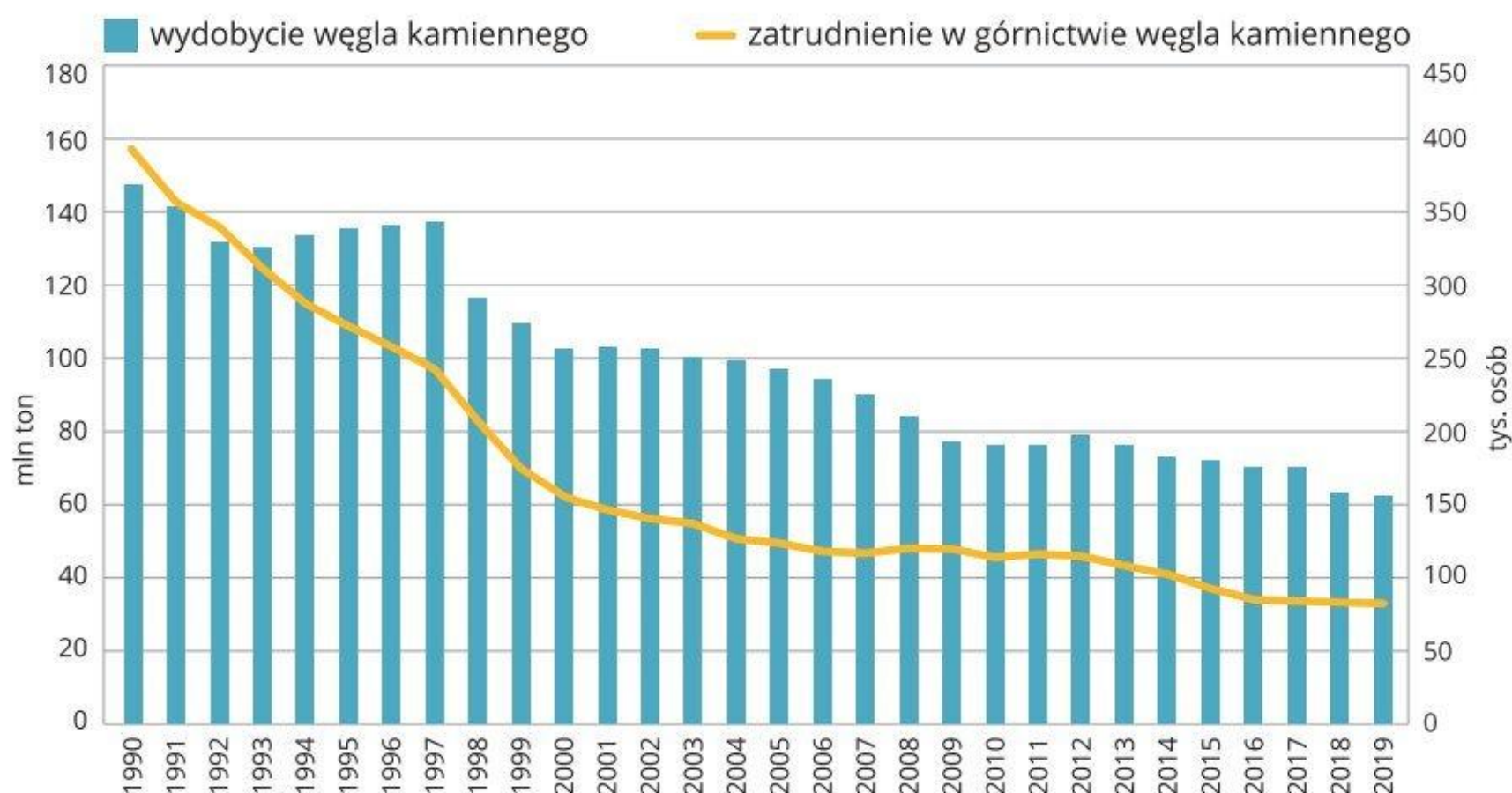
Państwo	Przemysł (%)	Rolnictwo (%)	Usługi (%)
_____	13,8	11,1	75,1
_____	16,7	2,6	80,7
_____	25,4	16,2	58,4
_____	30,6	8,3	61,1

2. Wpływ zmian politycznych i gospodarczych na strukturę zatrudnienia

1. Wymień trzy przyczyny wzrostu bezrobocia w Polsce w latach 90. XX wieku.

1. _____
2. _____
3. _____

2. Na wykresie przedstawiono wydobycie oraz zatrudnienie w górnictwie węgla kamiennego w Polsce w latach 1990–2019.

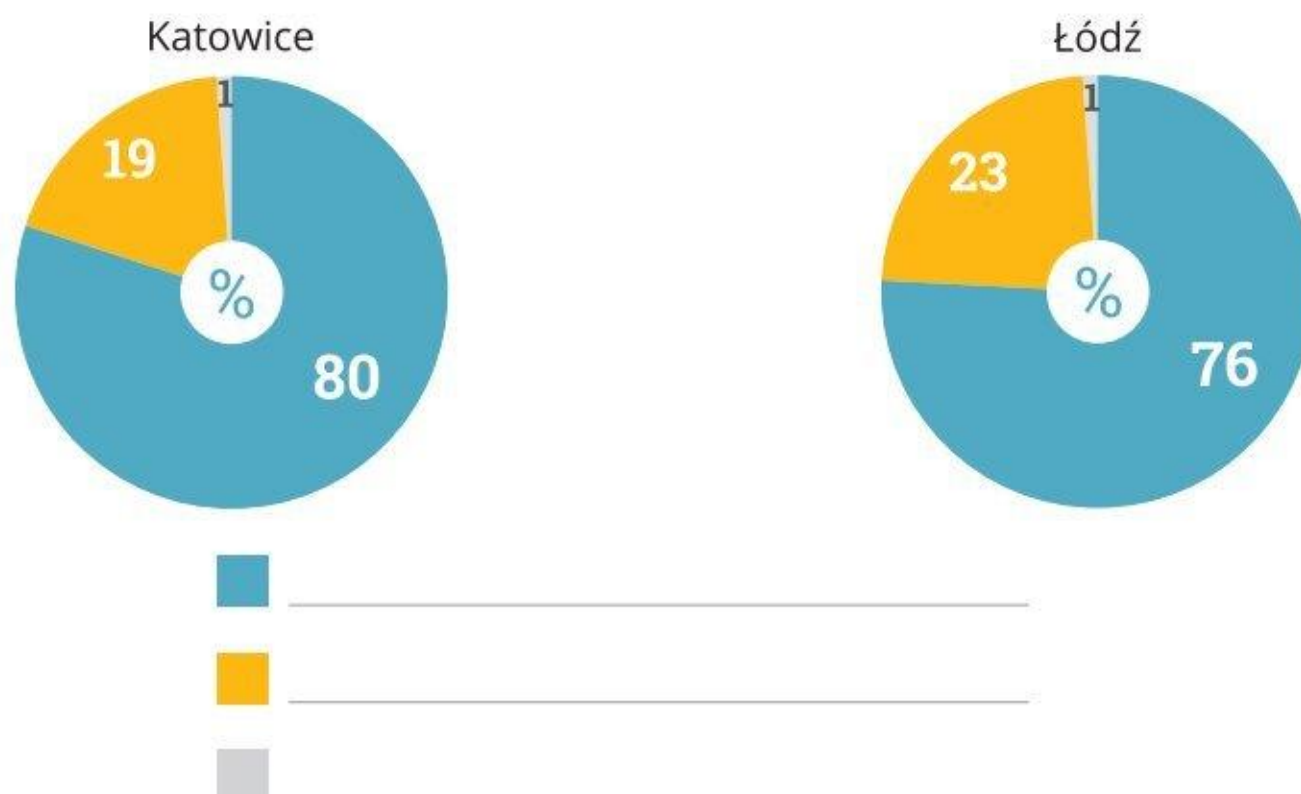

a) Oblicz, ile ton wydobytego węgla przypadało średnio na jedną osobę zatrudnioną w górnictwie w 1990 i 2019 roku.

b) Znając wynik obliczeń, określ, czy wydajność pracy w górnictwie węgla kamiennego wzrosła czy zmalała.

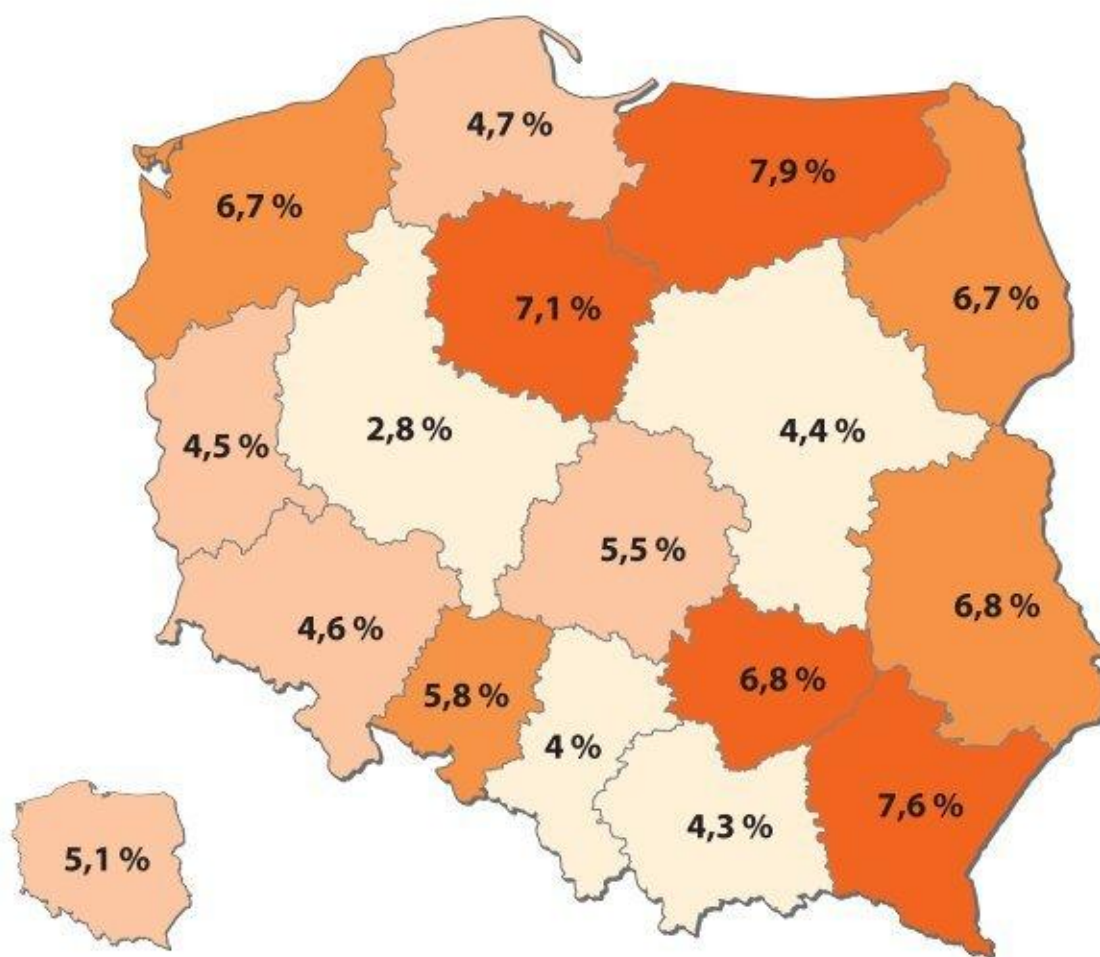
c) Wyjaśnij, jaki wpływ na liczbę zatrudnionych mogła mieć zmiana wydajności pracy w kopalniach.

3. Na diagramach przedstawiono strukturę zatrudnienia według sektorów gospodarki w Katowicach i Łodzi w 2020 roku.

Uzupełnij opis diagramów, **wpisz** we właściwe miejsca pod diagramami nazwy sektorów gospodarki.

4. Na mapie przedstawiono zróżnicowanie stopy bezrobocia w Polsce według województw w 2022 roku.

Oceń prawdziwość poniższych zdań. **Zaznacz** P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Najmniejsza stopa bezrobocia była rejestrowana w województwach wielkopolskim i śląskim.	P	F
W województwie warmińsko-mazurskim wysoki wskaźnik bezrobocia jest spowodowany m.in. likwidacją PGR-ów.	P	F
W województwach pomorskim i dolnośląskim stopa bezrobocia jest wyższa od średniej dla kraju.	P	F

3. Urbanizacja w Polsce i Europie

1. **Przyporządkuj** do przykładów procesów urbanizacji odpowiednią płaszczyznę urbanizacji wybraną z podanych poniżej. **Wpisz** obok każdej litery jedną odpowiednią cyfrę.

Proces urbanizacji

- A.** W ostatnich latach liczba mieszkańców Wrocławia wzrosła do 674 tys., co czyni je trzecim pod względem liczby ludności miastem w Polsce.
- B.** Jednym z największych miast pod względem powierzchni jest Zielona Góra, do której w 2015 r. przyłączono teren sąsiadującej z nią gminy.
- C.** Jednym z najmłodszych miast Polski jest Czarny Dunajec, który uzyskał prawa miejskie w 2023 r.

Płaszczyzna urbanizacji

1. przestrzenna
2. formalna
3. demograficzna
4. społeczna

A. _____ B. _____ C. _____

2. W tabeli przedstawiono wartość wskaźnika urbanizacji w Polsce w latach 1946–2021.

Rok	1946	1950	1960	1970	1980	1990	1991	2000	2010	2021
Wskaźnik urbanizacji (%)	34,0	36,9	48,3	52,3	58,7	61,8	62,0	61,9	60,8	59,8

- a) **Opisz** tendencje zmian wskaźnika urbanizacji w Polsce w latach 1946–2021.

- b) **Opisz** zmiany, które zachodzą w miastach w ostatnich kilkudziesięciu latach i są związane ze zmianą wskaźnika urbanizacji w Polsce i Europie.

3. Na podstawie danych dostępnych na stronie internetowej: https://www.polskawliczbach.pl/najszybciej_wyludniajace_sie_miasta_w_polsce znajdź informacje na temat najszybciej wyludniających się miast w Polsce.

- a) **Wypisz** pięć miast najszybciej wyludniających się w twoim województwie.

1. _____ 3. _____ 5. _____

2. _____ 4. _____

b) Wypisz pięć miast liczących powyżej 200 000 mieszkańców, w których w 2021 roku nastąpił największy spadek liczby ludności.

1. _____ 3. _____ 5. _____

2. _____ 4. _____

c) Wypisz pięć miast liczących w 2021 r. powyżej 100 000 mieszkańców, w których liczba ludności w ostatnich dwudziestu latach najbardziej wzrosła.

1. _____ 3. _____ 5. _____

2. _____ 4. _____

d) Zapisz, jakiej wielkości miasta dominują w procesie wyludniania, i **podaj** dwie przyczyny tego procesu.

Najszybciej wyludniają się w Polsce miasta o wielkości _____

Przyczyny wyludniania się miast

1. _____

2. _____

4. Wybierz spośród podanych poniżej i **zaznacz** trzy warunki, które musi spełniać wieś, by nadano jej w Polsce prawa miejskie.

A. liczba mieszkańców przekracza 200 osób

B. minimum 60 % mieszkańców utrzymuje się z działalności pozarolniczej

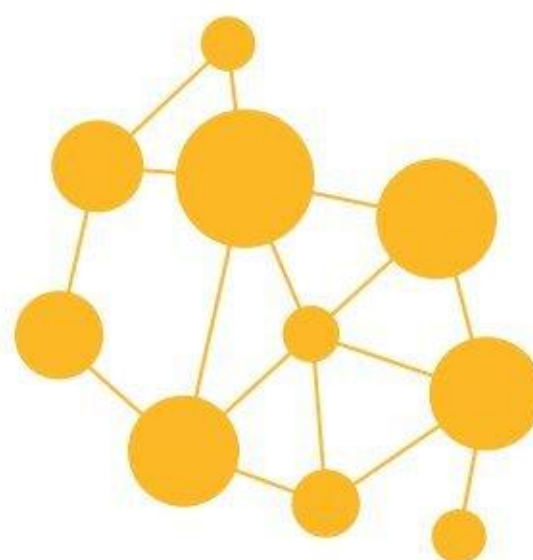
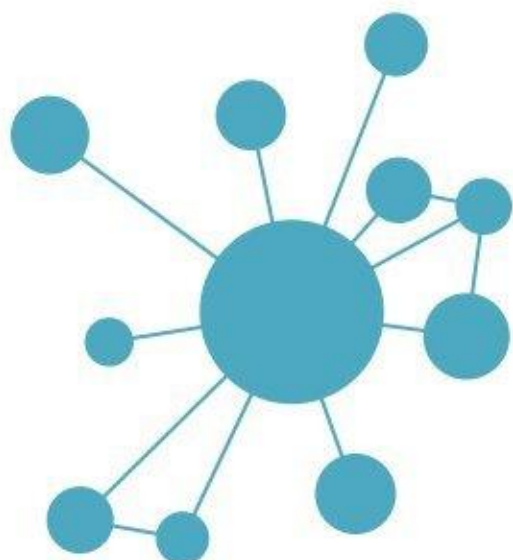
C. centrum miejscowości musi być placem w kształcie koła lub owalu

D. istnienie sieci wodociągowej i kanalizacyjnej

E. brak zabudowy zagrodowej w centrum

F. mieszkańcy zatrudnieni są w 80 % w przemyśle i usługach

5. Na schematach przedstawiono dwa typy aglomeracji. Rozpoznaj je i **wpisz** ich nazwy w wyznaczonych miejscach.

4. Czynniki rozwoju miast w Polsce

- 1. Rozpoznaj** na podstawie opisu i **wpisz** w wyznaczone miejsce nazwę funkcji, która przyczyniła się lub wpływa na obecny rozwój miasta.

Stryków to niewielkie miasto położone na północ od Łodzi, zlokalizowane w bezpośrednim sąsiedztwie skrzyżowania autostrad o znaczeniu międzynarodowym A1 i A2. W jego pobliżu powstają obiekty magazynowo-logistyczne o olbrzymiej powierzchni, w których znajdują zatrudnienie okoliczni mieszkańcy.

Funkcja _____

Lubin jest miastem posiadającym średniowieczny rodowód. Jednak jego intensywny rozwój rozpoczął się w latach 60. XX wieku, dzięki eksploatacji jednych z najbogatszych w Europie złóż rud miedzi. Surowcem, który towarzyszy rudom miedzi jest srebro. W 2020 r. kopalnia Rudna-Polkowice-Sierszowice-Lubin była największą pod względem produkcji srebra kopalnią na świecie. Liczba mieszkańców Lubina wzrosła z 28,9 tys. w 1970 r. do 71,7 tys. w 2020 r.

Funkcja _____

- 2. Rozwój miast uzależniony jest od działania różnorodnych czynników.**

- a) Wymień** czynniki, które zadecydowały o rozwoju miasta w którym mieszkasz, lub miasta położonego najbliżej twojego miejsca zamieszkania.

Nazwa miasta _____

Czynniki, które zadecydowały o rozwoju miasta: _____

- b) Wymień** czynniki, które obecnie mają największe znaczenie dla rozwoju miasta wymienionego w punkcie a).

Czynniki, które obecnie wpływają na rozwój miasta: _____

3. W tabeli podano czynniki rozwoju miast w Polsce. W każdej kolumnie **skreśl** te miasta, których rozwój nie zależał od danego czynnika.

Dominujące czynniki rozwoju miast			
Położenie nad rzeką	Rozwój przemysłu	Położenie na szlakach handlowych	Decyzje polityczne
Poznań	Lublin	Poznań	Białystok
Kraków	Łódź	Olsztyn	Opole
Toruń	Bełchatów	Łódź	Kraków – Nowa Huta
Lublin	Katowice	Wałbrzych	Łódź
Katowice	Sopot	Wrocław	Gdynia

4. Fotografie przedstawiają różne aspekty funkcjonowania miasta charakterystyczne dla miasta tradycyjnego lub zrównoważonego. **Przyporządkuj** zdjęcia do odpowiedniego typu miasta, **wpisz** numery fotografii w odpowiednie miejsca poniżej.

Miasta tradycyjne: _____

Miasta zrównoważone: _____

5. Zmiany w strefach podmiejskich – suburbanizacja

1. Schemat przedstawia zmiany liczby ludności dużych miast i obszarów do nich przyległych.

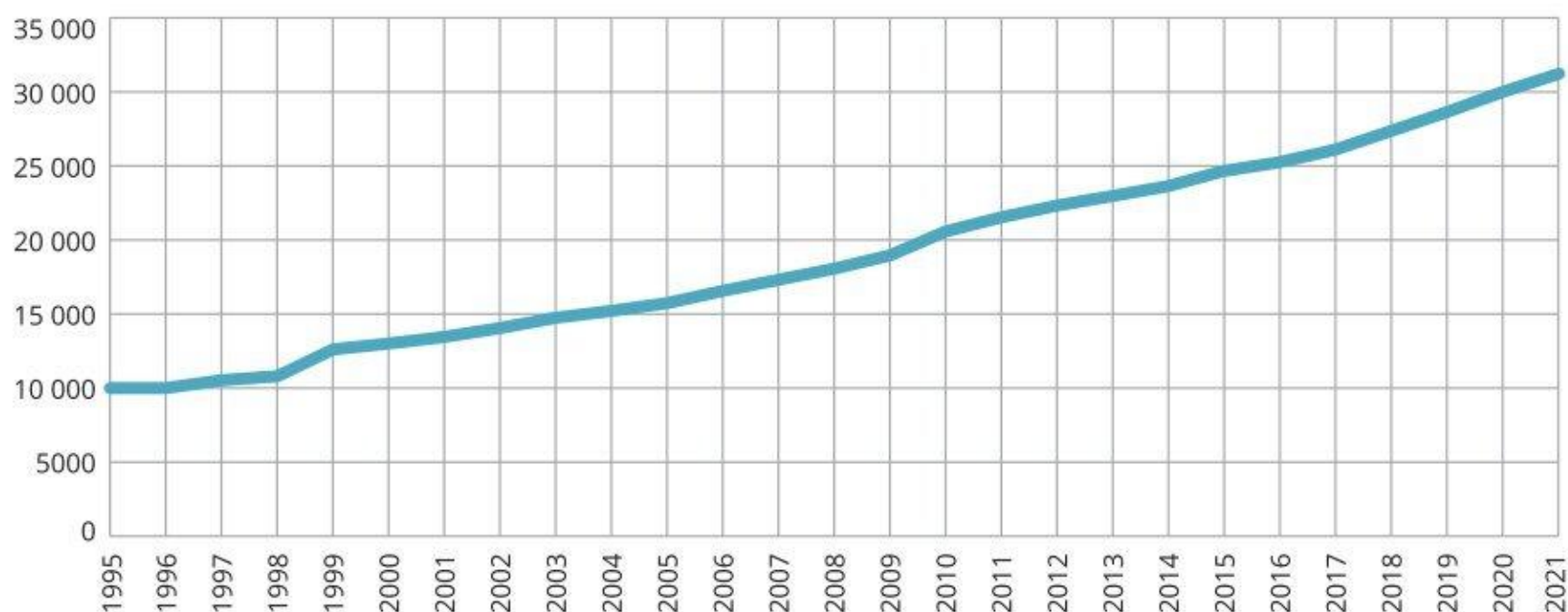

- a) **Zaznacz** na schemacie dwa główne kierunki migracji ludności.
- b) **Wyjaśnij** pojęcie suburbanizacji.

2. **Podaj** trzy powody, dla których ludzie przenoszą się z dużych miast do stref podmiejskich.

1. _____
2. _____
3. _____

3. Na wykresie przedstawiono zmiany liczby ludności w gminie Lesznowola w latach 1995–2021.

a) Oblicz (w przybliżeniu), ile razy więcej ludzi mieszkało w gminie Lesznowola w roku 2021 niż w 1995.

b) Wskaż dwa problemy związane z szybko rosnącą liczbą ludności, których mogą doświadczać mieszkańcy gminy Lesznowola.

1. _____

2. _____

4. Wśród podanych w ramce cech **podkreśl** te, które opisują większość osób przeprowadzających się do stref podmiejskich Warszawy i Krakowa.

słabo wykształceni • zamożni • zmotoryzowani • bezdzietni • bezrobotni
• zatrudnieni w pierwszym sektorze gospodarki

5. Przodkowie pani Bożeny sprowadzili się do jednej z podkrakowskich wsi ponad sto lat temu. Przeczytaj jej wypowiedź na temat zmian, jakie zachodzą w jej rodzinnej miejscowości w ostatnim czasie.

Przyjechał taki bogaty z Krakowa. Ziemię chciał kupić. Mówił, że ma dość życia w mieście i chce nowoczesne gospodarstwo założyć. To myśmy mu tę ziemię sprzedali, bo nasze dzieci zostać na wsi nie chcą. Za rok działkę przekształcił w grunty budowlane. Osiedle domków budować zaczął. A to taka dobra ziemia – wcześniej pszenicę i jęczmień rodziła. Dzisiaj nic już z tego nie zostało. Płot, szlaban, beton i ludzie, z którymi rozmawiać nie ma o czym, bo tylko pieniądze im w głowie. Żal patrzeć.

a) Opisz zmiany w sposobie zagospodarowania terenu, o których mówi pani Bożena.

b) Jak sądzisz, czy pani Bożena ma pozytywną opinię na temat zachodzących zmian? **Uzasadnij** swoją odpowiedź.

6. Wpływ migracji na strukturę demograficzną wsi

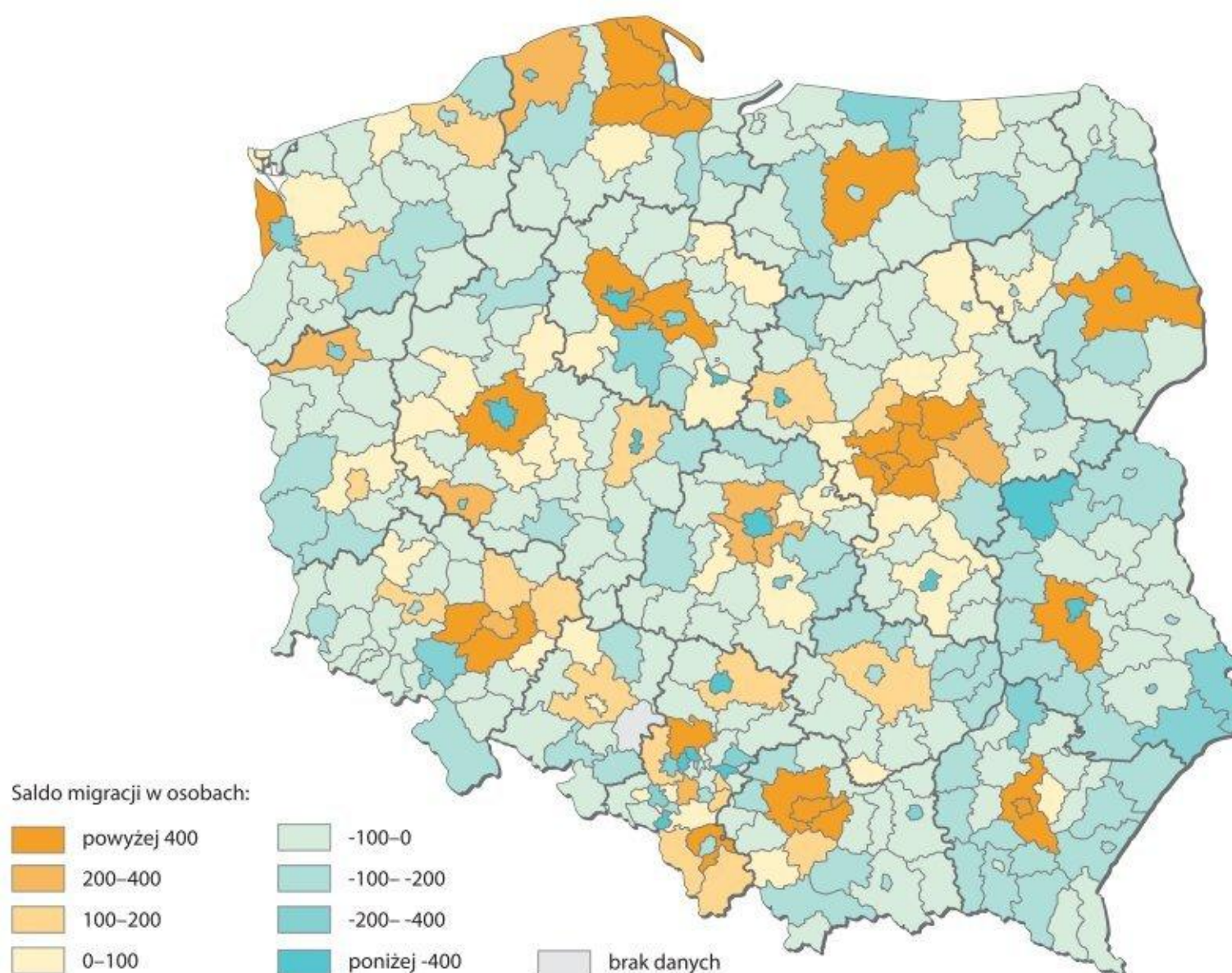
1. **Wymień** trzy powody, dla których ludzie przenoszą się z małych miejscowości na peryferiach regionów do dużych miast.

1. _____

2. _____

3. _____

2. Mapa przedstawia saldo migracji w Polsce według powiatów.

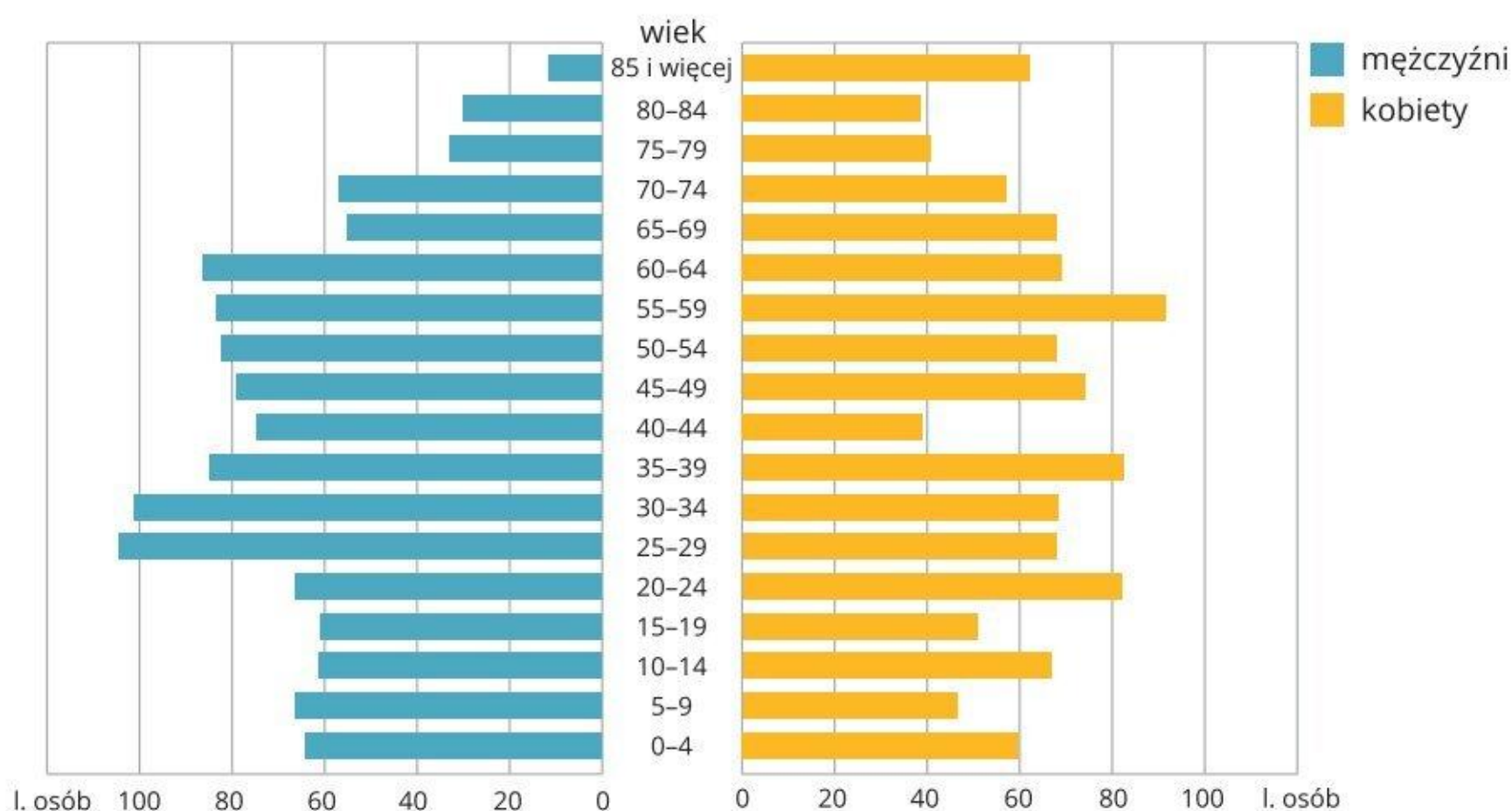

Na podstawie mapy **opisz** zróżnicowanie salda migracji w województwie, w którym mieszkasz. Uwzględnij różnice w saldzie migracji w poszczególnych powiatach w twoim województwie.

3. Oceń prawdziwość poniższych zdań. **Zaznacz** P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Na migrację ze wsi do miast decydują się przede wszystkim mężczyźni w wieku 55–65 lat.	P	F
Po przemianach ustrojowych w latach 90. ubiegłego stulecia wiele dawnych Państwowych Gospodarstw Rolnych zwiększyło wielkość zatrudnienia.	P	F
Wyludnianie się wsi jest najwyraźniej widoczne w powiatach graniczących z dużymi ośrodkami miejskimi.	P	F
Jednym ze skutków wyludniania się wsi jest spadek dochodów lokalnych samorządów.	P	F
Dostępność usług edukacyjnych w miastach jest na podobnym poziomie jak w gminach wiejskich.	P	F

4. Piramida demograficzna przedstawia strukturę płci i wieku ludności w gminie Wiżajny.

- a)** Na diagramie **zaznacz** te grupy wiekowe, w których migracja ze wsi do miast jest największa.
- b)** **Opisz i wyjaśnij** zróżnicowanie struktury płci ludności w gminie Wiżajny w poszczególnych grupach wiekowych:

Wiek 0-4 _____

Wiek 25-29 _____

Wiek 80-84 _____

PODSUMOWANIE DZIAŁU IV

Struktura zatrudnienia ludności i procesy urbanizacji

1. W tabeli zamieszczono dane dotyczące zatrudnienia w poszczególnych sektorach gospodarki w Polsce w latach: 1950, 1970, 2000, 2020. **Wpisz** w puste miejsca w tabeli odpowiedni rok.

Rok	Zatrudnienie w sektorze (w %)		
	rolniczym	przemysłowym	usługowym
_____	8	32	60
_____	57	23	20
_____	20	30	50
_____	39	34	27

2. Poziom zatrudnienia w usługach w 2021 roku w Grecji wyniósł 75,1 %, a w Polsce 61,3 %. **Wyjaśnij**, dlaczego Grecja posiada lepiej rozwinięty sektor usług niż nasz kraj.

3. **Skreśl** w każdym nawiasie jedną z wyróżnionych informacji, tak aby powstały zdania prawdziwe.

- I. Zatrudnienie w przemyśle naszego kraju przed rokiem 1989 było (*wyższe / niższe*) niż obecnie.
- II. Na Górnym Śląsku i w Łodzi przed 1989 rokiem działały głównie zakłady przemysłowe zatrudniające (*bardzo dużą / małą*) liczbę osób.
- III. Skutkiem przemian politycznych i gospodarczych w Polsce po 1989 roku (*były masowe zwolnienia w dużych zakładach przemysłowych / było zatrudnienie większej liczby pracowników w rolnictwie*).

4. **Wybierz** spośród podanych poniżej i **zaznacz** dwie przyczyny spadku odsetka ludności miejskiej w XXI wieku w Polsce.

- A. bardzo niewielki lub ujemny przyrost naturalny w dużych miastach
- B. migracje zagraniczne kobiet po 55 roku życia
- C. pozbawianie jednostek osadniczych praw miejskich
- D. przenoszenie się bogatszych mieszkańców miast do szerokiej strefy podmiejskiej

5. Wymień po trzy zalety i wady mieszkania w strefie podmiejskiej.

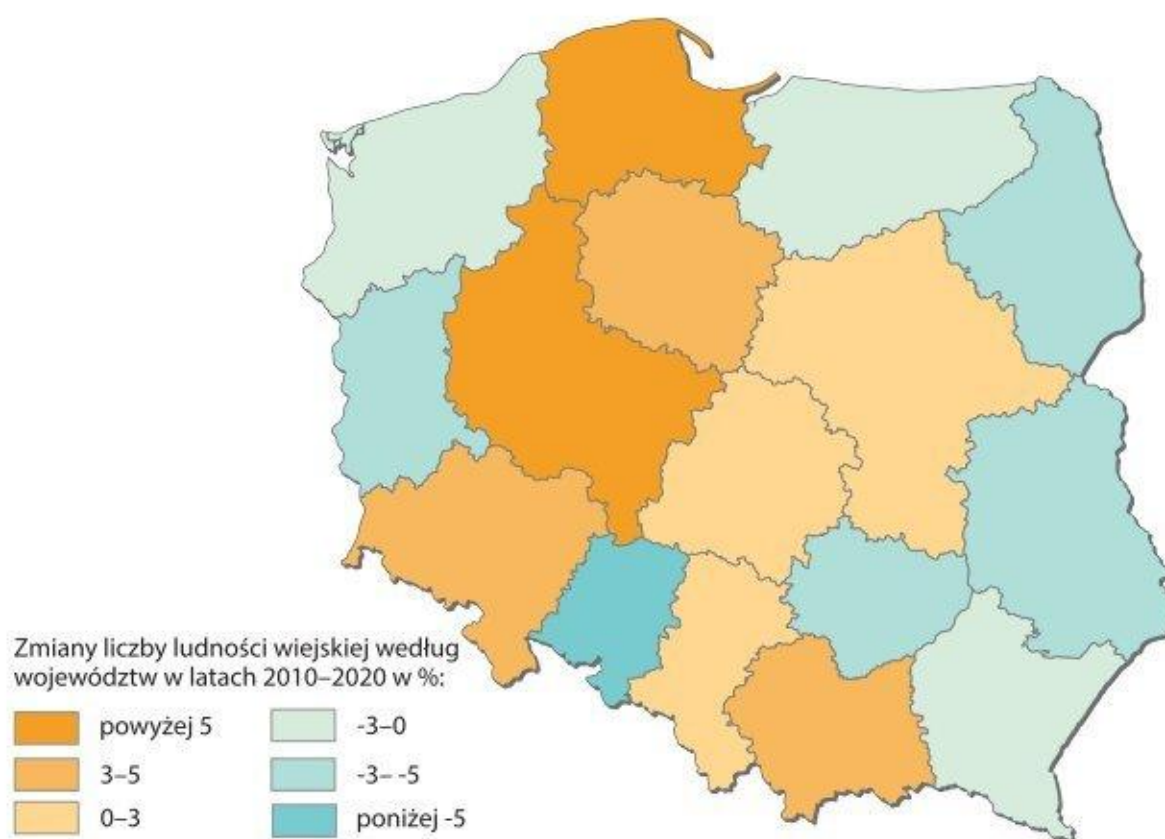
Zalety:

1. _____
2. _____
3. _____

Wady:

1. _____
2. _____
3. _____

6. Na mapie przedstawiono zmiany liczby ludności wiejskiej w województwach w latach 2010–2020. Na jej podstawie wykonaj polecenia.

a) Wymień trzy województwa, w których liczba ludności wiejskiej najbardziej wzrosła.

1. _____
2. _____
3. _____

b) Wymień trzy województwa, w których spadek liczby ludności wiejskiej był największy.

1. _____
2. _____
3. _____

c) Wyjaśnij, dlaczego w województwie podlaskim następuje ubytek ludności wiejskiej.

1. Czynniki rozwoju rolnictwa

1. Oceń czynniki przyrodnicze rozwoju rolnictwa w krainach geograficznych wymienionych w tabeli. **Wpisz** w odpowiednie miejsca tabeli znaki, które objaśniono poniżej. Skorzystaj także z informacji z wcześniejszych lekcji dotyczących warunków klimatycznych i gleb w Polsce.

😊 – bardzo dobre warunki rozwoju rolnictwa

☹️ – warunki niesprzyjające rozwojowi rolnictwa

😐 – średnie warunki rozwoju rolnictwa

Kraina geograficzna	Czynniki przyrodnicze rozwoju rolnictwa			
	gleby	długość okresu wegetacyjnego	rzeźba terenu	wielkość opadów
Pojezierze Suwalskie				
Przedgórze Sudeckie				
Żuławy Wiślane				
Nizina Mazowiecka				

2. Podkreśl nazwy trzech krain geograficznych, w których warunki przyrodnicze do rozwoju rolnictwa są bardzo dobre.

Pobrzeże Koszalińskie • Pojezierze Suwalskie • Pojezierze Kujawskie • Nizina Śląska
• Nizina Podlaska • Wyżyna Lubelska • Wyżyna Krakowsko-Częstochowska

3. Dokończ zdanie. **Wybierz** dokończenie odpowiedzi A, B, C lub D i jego uzupełnienie 1, 2 albo 3. Wykorzystaj też informację z wcześniejszego działu, z lekcji dotyczącej wpływu migracji na strukturę demograficzną wsi.

Indywidualne gospodarstwa rolne mają największą średnią powierzchnię w województwie

A.	łódzkim,	co jest spowodowane	1.	komasacją (scalaniem) silnie rozdrobnionych gruntów.
B.	mazowieckim,		2.	wysoką przydatnością terenów dla rozwoju rolnictwa.
C.	zachodniopomorskim,		3.	czynnikiem historycznym – sprzedażą gruntów po dawnych Państwowych Gospodarstwach Rolnych (PGR-ach), których powierzchnia była bardzo duża.
D.	podkarpackim,			

4. **Oceń** prawdziwość poniższych zdań. **Zaznacz** P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe. Skorzystaj z podręcznika oraz informacji w internecie.

Gospodarstwa ekologiczne mają zazwyczaj niewielką powierzchnię, ponieważ wymagają więcej pracy niż gospodarstwa tradycyjne.	P	F
W gospodarstwach ekologicznych nie zabrania się używania nawozów sztucznych i środków ochrony roślin.	P	F
W Polsce gospodarstwa ekologiczne muszą uzyskać specjalny certyfikat.	P	F

5. **Wyjaśnij**, dlaczego użycie nawozów sztucznych i środków ochrony roślin w gospodarstwach rolnych powinno być ograniczone do minimum.

6. Poniższy tekst opisuje możliwości wykorzystania dronów w rolnictwie.

Metody stosowane w rolnictwie ulegają ciągłym zmianom. Rolnikom w codziennej pracy coraz częściej pomaga nowoczesna technologia, m.in. drony. Mogą one być przydatne nawet w małych gospodarstwach. Skanowanie pól przez drony umożliwia m.in. ocenę zasobności gleb w substancje mineralne. Pozwala to na dobranie odpowiednich dawek nawozów mineralnych, a jednocześnie przyczynia się do ograniczenia ich zużycia. Drony pozwalają ocenić zdrowie uprawianych roślin i w razie potrzeby zastosować odpowiednie opryski pól. Można je też wykorzystać do oceny dojrzałości plonów. Dzięki zastosowaniu dronów można obniżyć koszty eksploatacji innych sprzętów rolniczych. Sprawdzają się także w przypadku szacowania szkód powstałych w następstwie naturalnych zdarzeń losowych, takich jak pożary, susze, ulewne deszcze czy gradobicia. Ponadto rolnik może wykorzystywać drony do monitorowania swoich stad na pastwiskach, np. bydła czy owiec.

Na podstawie tekstu **wypisz** pięć sposobów wykorzystania dronów przez rolników.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

7. **Podkreśl** wśród wymienionych w ramce czynniki pozaprzrodnicze sprzyjające rozwojowi rolnictwa.

duża powierzchnia gospodarstw • młody wiek rolników • stosunkowo niewielki poziom chemizacji rolnictwa • duże rozdrobnienie gruntów • wzrost powierzchni ekologicznych użytków rolnych

2. Uprawa roślin i chów zwierząt w Polsce

1. **Przyporządkuj** wymienione w ramce rośliny do właściwej grupy roślin uprawnych. Niektóre z nich możesz zaliczyć do kilku grup. **Wpisz** ich nazwy w odpowiednie miejsca tabeli.

ziemniak • len • pszenica • bób • chmiel • rzepak • marchew • słonecznik • burak cukrowy • owies • kukurydza • groch • gryka

Zboża	Rośliny okopowe	Rośliny strączkowe	Rośliny pastewne	Rośliny przemysłowe

2. Poniżej przedstawiono fotografie kilku roślin uprawianych w Polsce. **Wybierz** z ramki ich nazwy i **wpisz** pod właściwymi zdjęciami.

żyto • owies • pszenica • kukurydza • ziemniak • rzepak • burak cukrowy • marchew • len

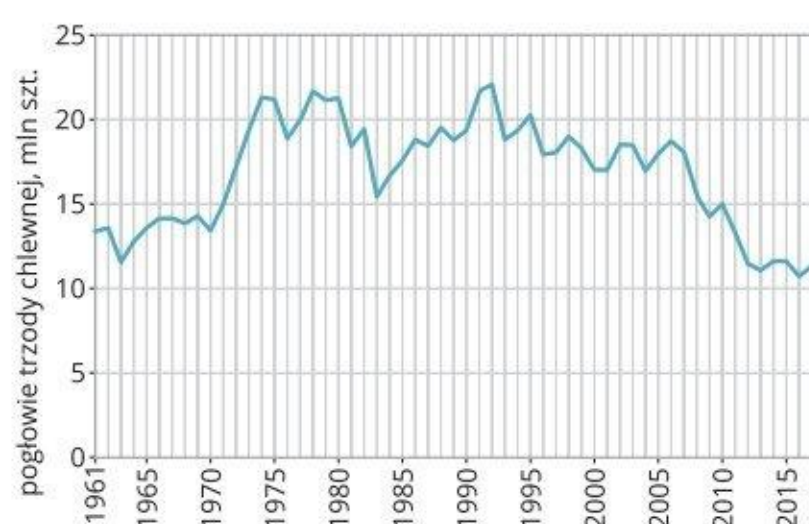

3. **Uzupełnij** tabelę, tak aby do rośliny uprawnej dopasowany był odpowiedni dla jej wymagań rodzaj gleby oraz produkt spożywczy, który można z niej uzyskać.

Roślina uprawna	Rodzaj gleby	Produkt spożywczy
pszenica		bułka drożdżowa
rzepak		
		popcorn
	gleby bielcowe	

4. Na wykresie przedstawiono zmiany pogłowia trzody chlewnej w Polsce w latach 1961–2018.

- a) **Określ** tendencję zmian pogłowia trzody chlewnej w naszym kraju.

- b) **Wymień** dwie przyczyny zmian w pogłowie trzody chlewnej w naszym kraju. Skorzystaj z informacji publikowanych w internecie.

- _____
- _____

5. **Dokończ** zdanie. **Wybierz** odpowiedź A, B lub C i jej uzupełnienie 1, 2 albo 3.

Największe pogłowie bydła w Polsce występuje w województwie

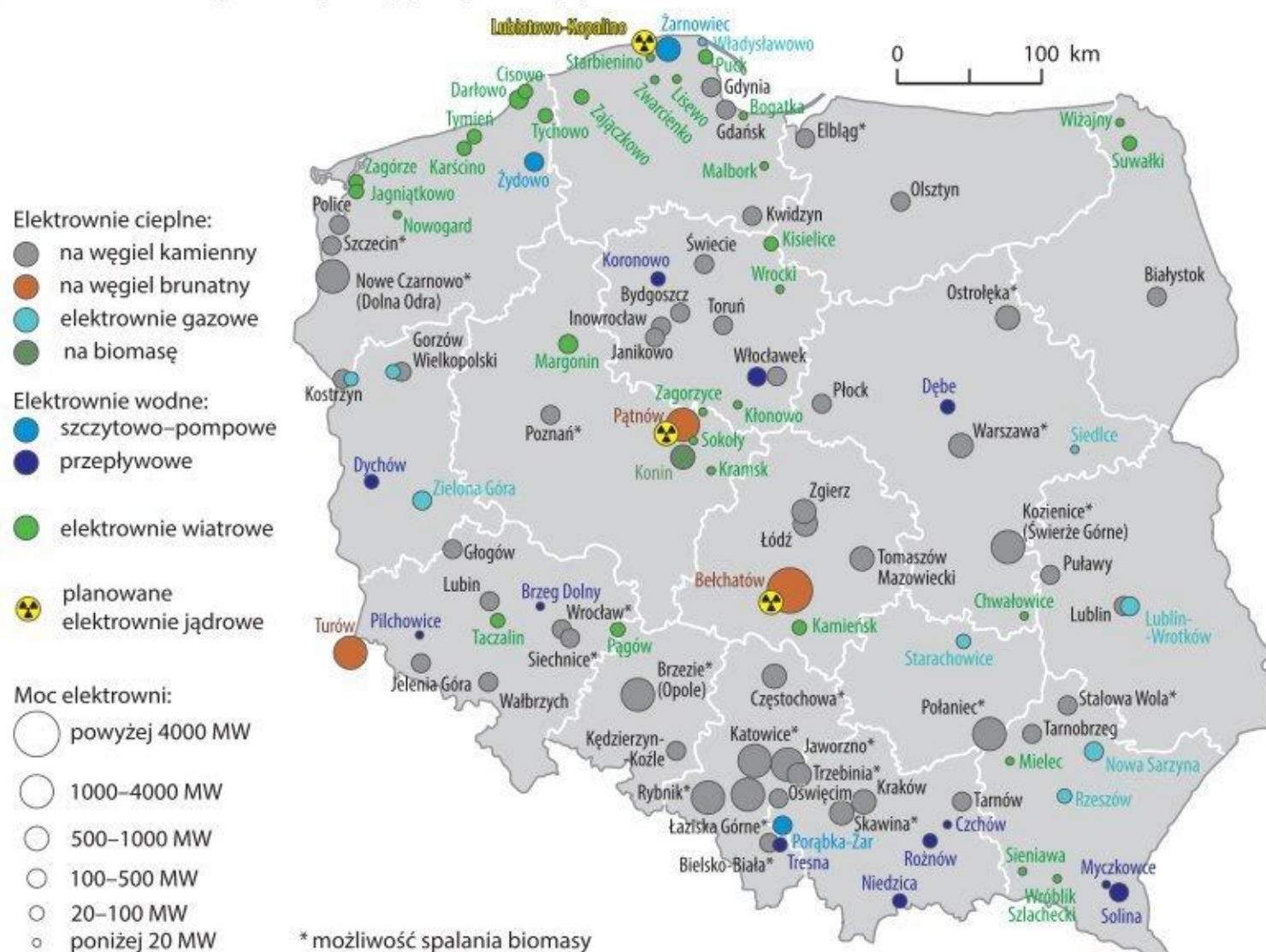
A.	opolskim,	ponieważ	1.	gęstość zaludnienia jest tu duża, a więc i duże zapotrzebowanie na produkty mleczne.
B.	podlaskim,		2.	uprawia się tam dużo buraków cukrowych, których liście są wykorzystywane jako pasza.
C.	wielkopolskim,		3.	na jego terenie jest dużo łąk i pastwisk, które są źródłem paszy.

6. **Oceń** prawdziwość poniższych zdań. **Zaznacz** P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Ziemniaki są rośliną żywieniową, a niektóre ich odmiany – paszą dla trzody chlewnej.	P	F
Chów owiec w Polsce prowadzony jest przede wszystkim na łąkach i pastwiskach województwa podlaskiego.	P	F
Pszenżyto jest zbożem bardziej wydajnym od żyta i wymaga mniej żyznych gleb niż pszenica.	P	F

3. Warunki rozwoju gospodarki energetycznej

1. Na podstawie załączonej mapy wykonaj polecenia.

a) **Określ**, jaki typ elektrowni dominuje w województwie, w którym mieszkasz.

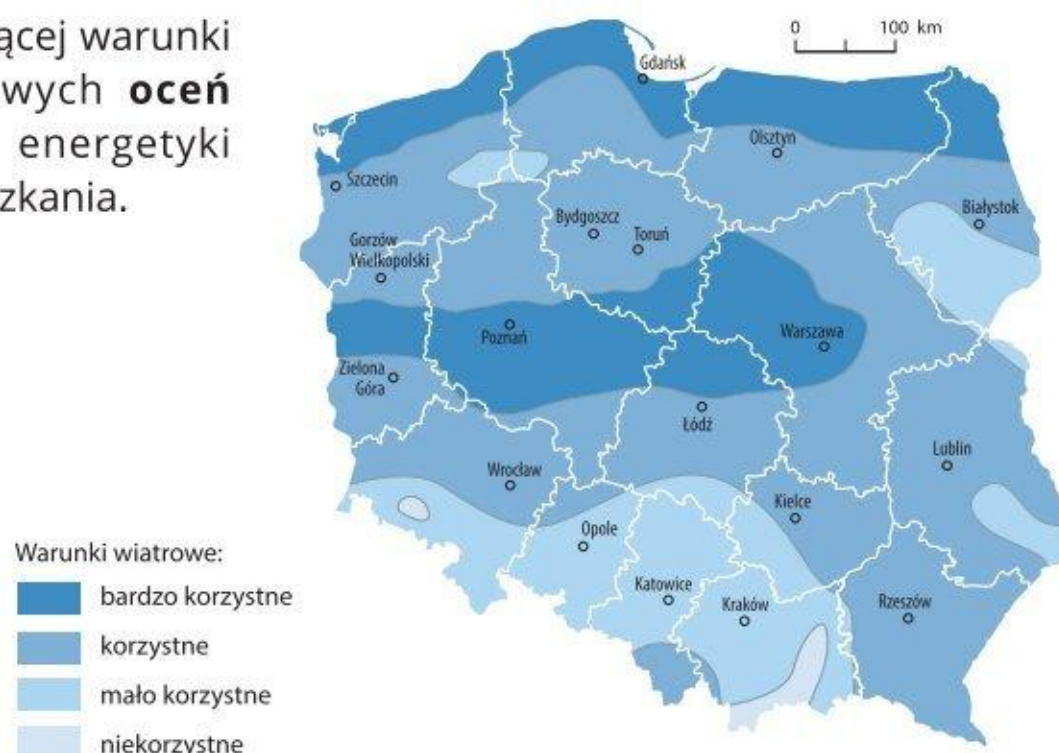
b) **Wymień** wady i zalety sposobu pozyskiwania energii elektrycznej (udziału poszczególnych typów elektrowni w wytwarzaniu energii) w województwie, w którym mieszkasz.

Województwo: _____

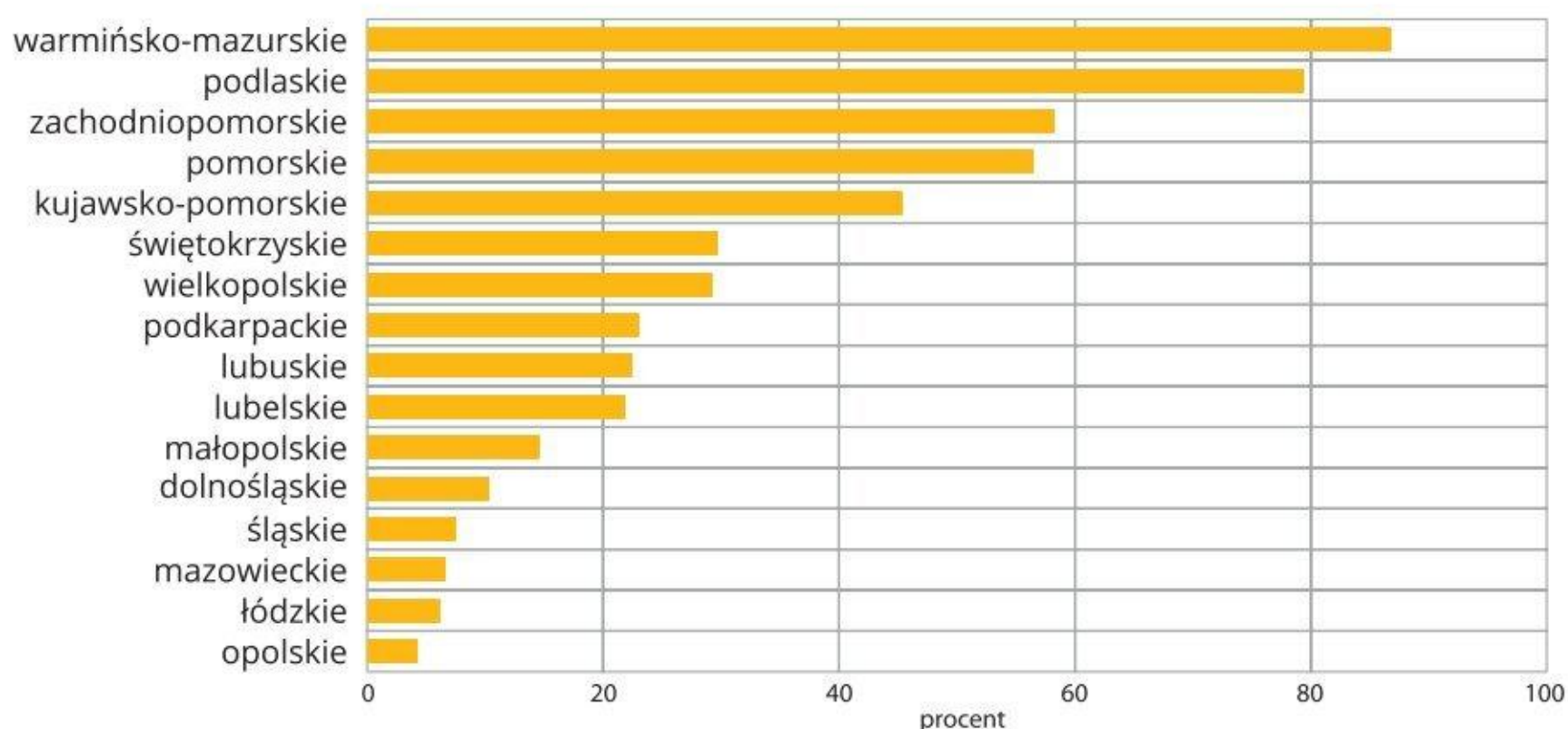
Wady: _____

Zalety: _____

2. Na podstawie mapy przedstawiającej warunki do budowy elektrowni wiatrowych **oceń** możliwości rozwoju tego typu energetyki w pobliżu twojego miejsca zamieszkania.

3. Wykres przedstawia udział odnawialnych źródeł energii (OZE) w ogólnej produkcji energii elektrycznej w poszczególnych województwach Polski.

Opisz zróżnicowanie udziału energii pochodzącej z OZE w ogólnej produkcji energii elektrycznej w województwach i **wyjaśnij** przyczynę takiego zróżnicowania.

4. Przemiany przemysłu w Polsce

1. **Podkreśl** wśród określeń podanych w ramce rodzaje działalności człowieka, których nie można zaliczyć do przemysłu.

kowalstwo • wydobywanie rud miedzi • wytwarzanie prętów stalowych • szycie sukienki / garnituru na miarę • produkcja mleka • produkcja ciągników • wytwarzanie soków owocowych

2. **Wymień** po trzy skutki – pozytywne i negatywne – które nastąpiły w wyniku zmian w strukturze przemysłu w Polsce w ostatnich trzydziestu latach, w stosunku do okresu sprzed przemian ustrojowych w naszym kraju (przed 1988 r.).

Skutki pozytywne:

1. _____

2. _____

3. _____

Skutki negatywne:

1. _____

2. _____

3. _____

3. **Uporządkuj** wymienione niżej zakłady przemysłowe od najbardziej (cyfra 1) do najmniej zaawansowanych technologicznie (cyfra 4). **Zapisz** odpowiednie cyfry w wyznaczonych miejscach.

kopalnia węgla brunatnego – _____

fabryka leków i szczepionek – _____

fabryka sprzętu AGD – _____

fabryka mebli – _____

4. Wyjaśnij, dlaczego produkcja miedzi jest mniej opłacalna niż produkcja komputerów.

5. Jesteś zagranicznym inwestorem, chcesz zbudować fabrykę okien w Polsce. **Podaj** trzy argumenty, które przekonują cię do zlokalizowania twojego zakładu na terenie naszego kraju.

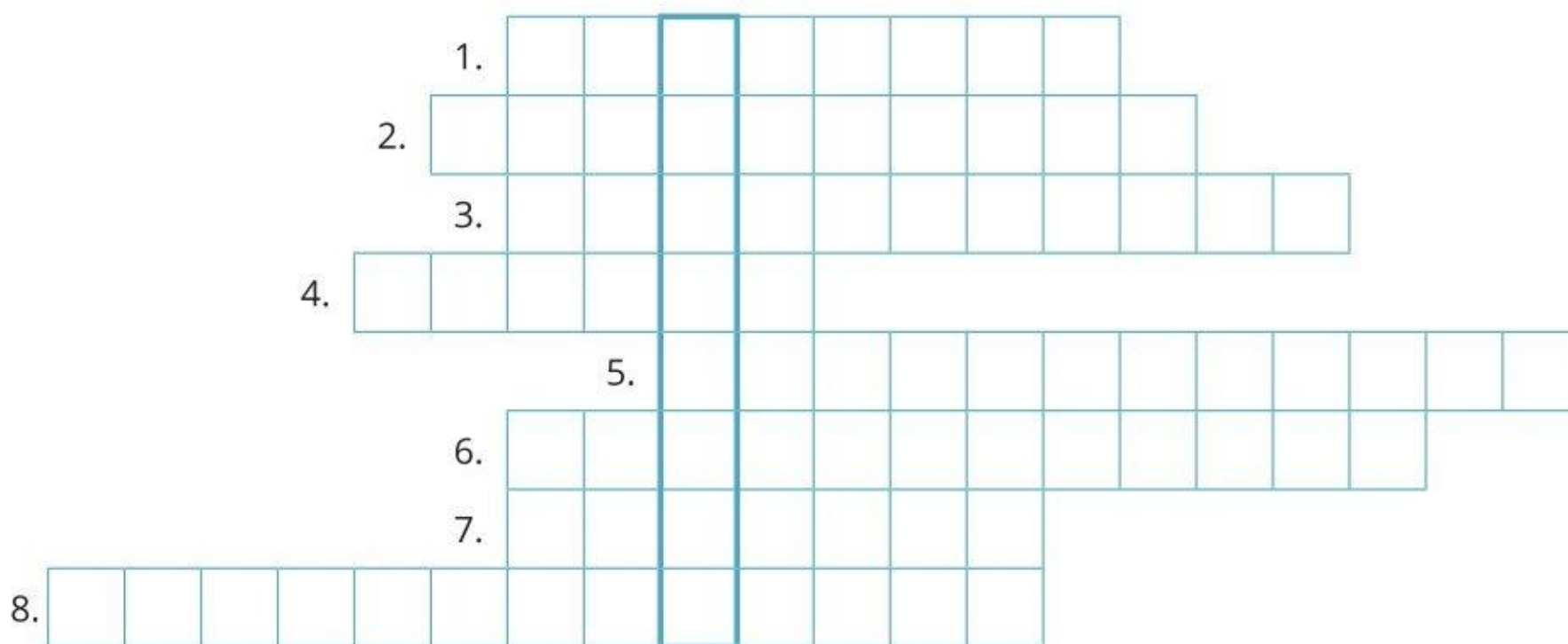
1. _____

2. _____

3. _____

6. Rozwiąż logogryf i **podaj** hasło.

1. Nazwa zakładu przemysłowego, w którym wydobywa się surowce mineralne.
2. Zamknięcie po 1989 roku wielu zakładów pracy spowodowało zjawisko określane jako...
3. Rodzaj przemysłu albo zakład, w którym odbywa się przemiana surowców w dobra konsumpcyjne lub półprodukty.
4. Główny surowiec energetyczny Polski.
5. Proces polegający na wdrażaniu coraz bardziej wydajnych metod produkcji w zakładach nowoczesnych technologii.
6. Proces przekształcania wielu zakładów przemysłowych i przejmowania ich przez prywatnych przedsiębiorców, szczególnie nasilony w latach 90. XX wieku.
7. Po 1989 roku jakość polskich produktów przemysłowych wzrosła, co spowodowało wzrost ich sprzedaży do innych państw, czyli...
8. Przed 1989 rokiem wiele zakładów, np. huty, ze względu na ilość zużywanej energii były bardzo...

Hasło: _____

5. Przemysł zaawansowanych technologii

1. **Skreśl** w każdym zdaniu jedną z wyróżnionych informacji, tak aby otrzymać zdania charakteryzujące przemysł zaawansowanych technologii.

- I. Ryzyko inwestycji w tych przedsiębiorstwach jest *wysokie / niskie*.
- II. Firmy wymagają *dużych / niewielkich* nakładów kapitałowych.
- III. Cykl życia produktów tego przemysłu jest *długi / krótki*.
- IV. Przedsiębiorstwa powstają w lokalizacjach, gdzie *występuje duża liczba rąk do pracy / pracownicy mają wysokie kwalifikacje*.
- V. Firmy *mają charakter międzynarodowy / działają głównie w jednym kraju*.

2. Poniżej wymieniono produkty wytwarzane w zakładach przemysłu zaawansowanych technologii oraz nazwy miejscowości, w których są zlokalizowane takie zakłady. Do każdej nazwy miejscowości **przyporządkuj** produkt. Możesz skorzystać z informacji zamieszczonych w internecie.

komputery • śmigłowce • żarówki LED • lekarstwa • telewizory

- A. Gorzów Wielkopolski – _____
- B. Łódź – _____
- C. Jelenia Góra – _____
- D. Mielec – _____

3. **Wybierz i podkreśl** wśród wymienionych w ramce miejscowości jedną, w której występują najbardziej sprzyjające warunki do rozwoju przemysłu high-tech. **Uzasadnij** swój wybór.

Olsztyn • Zielona Góra • Opole • Wrocław • Kielce

Uzasadnienie: _____

4. Na podstawie mapy ilustrującej odsetek przedsiębiorstw przemysłowych aktywnych innowacyjnie w poszczególnych województwach wykonaj polecenia.

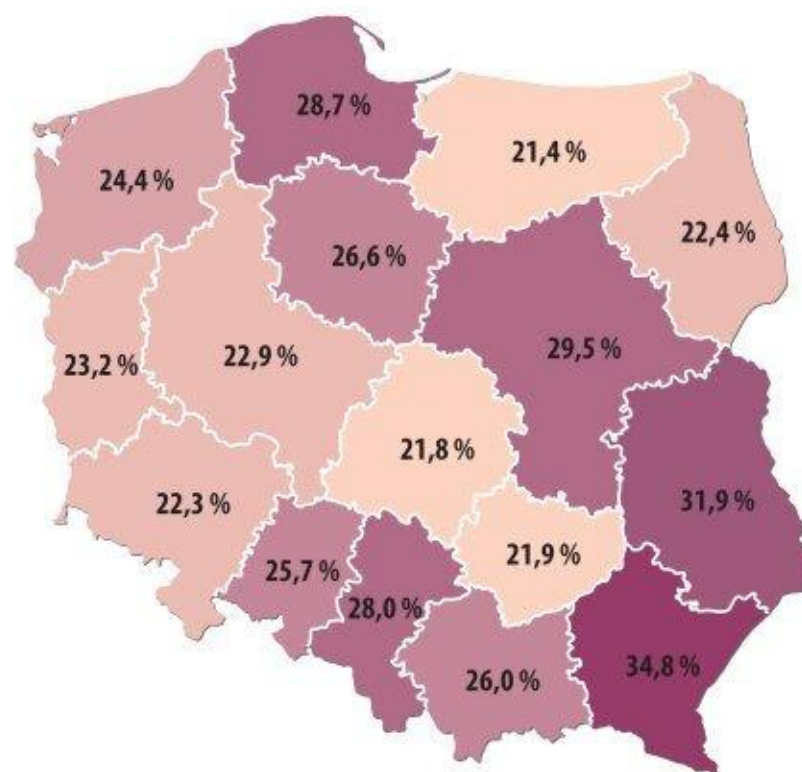
a) **Podaj** nazwy trzech województw, w których odsetek przedsiębiorstw przemysłowych aktywnych innowacyjnie jest największy, i trzech, w których jest on najmniejszy.

Największy:

1. _____
2. _____
3. _____

Najmniejszy:

1. _____
2. _____
3. _____

b) **Wyjaśnij** zróżnicowanie wysokości odsetka przedsiębiorstw przemysłowych aktywnych innowacyjnie w Polsce.

5. Pesa to największy polski producent taboru szynowego, obecnie eksploatowanego w 11 krajach Europy i Azji. Dostarczył na rynek pierwszy polski tramwaj niskopodłogowy, a także pierwsze tramwaje i pociągi z możliwością diagnostyki online. Ma największy dział B+R (badań i rozwoju) w tej branży w Europie Środkowo-Wschodniej.

Skorzystaj z informacji zawartych na stronie internetowej Pesy (<https://pesa.pl>) i **podaj** czynniki, które zadecydowały o sukcesie tej polskiej firmy na rynkach światowych.

PODSUMOWANIE DZIAŁU V

Gospodarka Polski – rolnictwo i przemysł

- 1. Określ** prawdziwość poniższych zdań. **Zaznacz** P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli zdanie jest fałszywe. Skorzystaj z odpowiedniego wykresu z podręcznika z lekcji o czynnikach rozwoju rolnictwa.

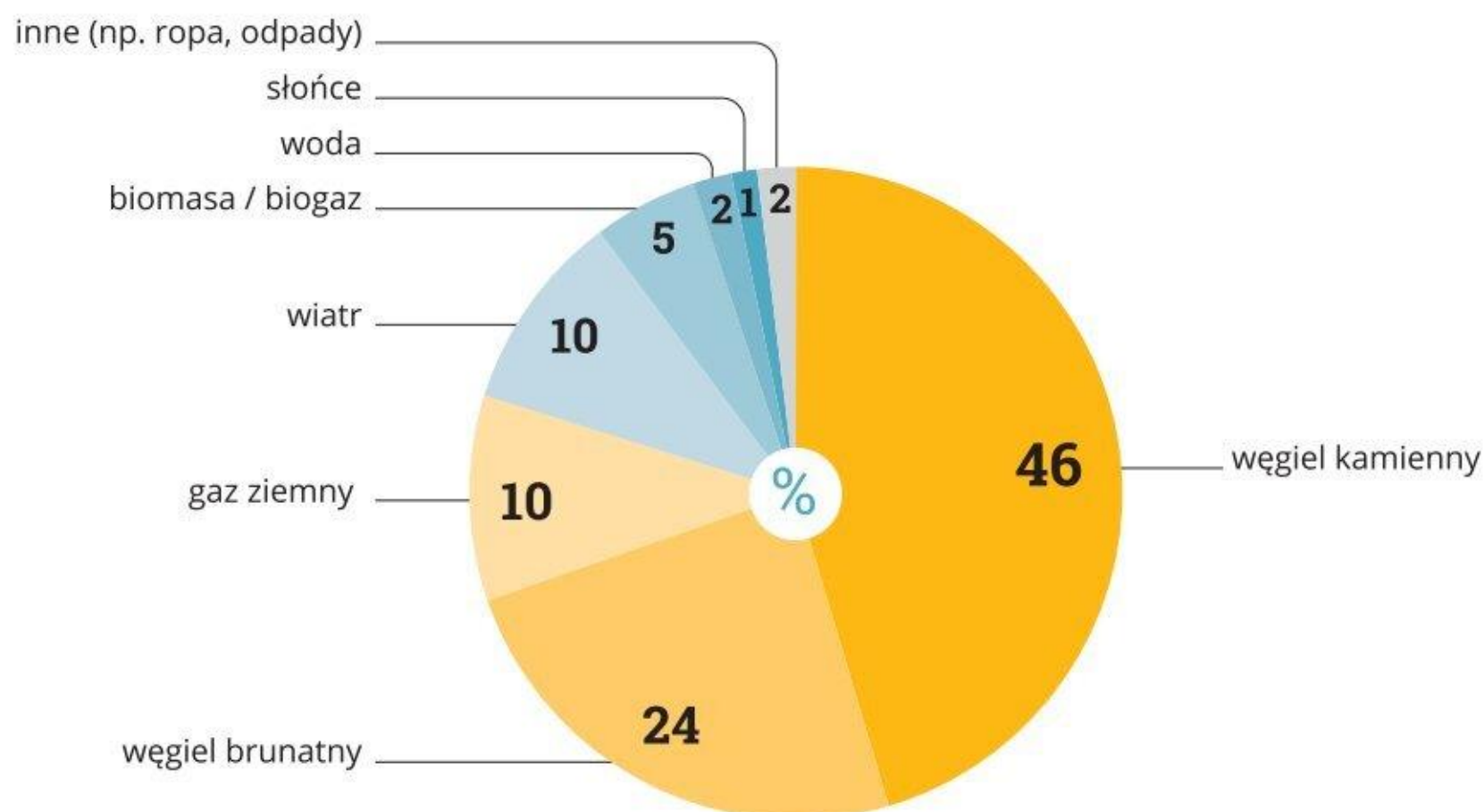
Średnia powierzchnia gruntów rolnych jest największa w województwach zachodniopomorskim i podlaskim.	P	F
Średnia wielkość gospodarstw w województwie zachodniopomorskim jest ponad sześciokrotnie większa niż w województwie podkarpackim.	P	F
Najwięcej małych gospodarstw (do 5 ha) występuje w województwach małopolskim, podkarpackim.	P	F
Najlepsze warunki dla rozwoju wyspecjalizowanych i zmechanizowanych gospodarstw występują w dużych gospodarstwach, czyli w województwach zachodniopomorskim i warmińsko-mazurskim.	P	F

- 2. Uporządkuj** grupy roślin uprawnych według powierzchni zasiewów w Polsce. **Wpisz** litery przyporządkowane roślinom w kolejności od najmniejszej do największej powierzchni upraw.

A – zboża • B – rośliny pastewne • C – rośliny przemysłowe
• D – rośliny strączkowe • E – ziemniaki

1. _____ 2. _____ 3. _____ 4. _____ 5. _____

- 3.** Na podstawie wykresu przedstawiającego strukturę wytwarzania energii elektrycznej w Polsce w 2020 roku **oceń**, czy jest ona korzystna dla naszego kraju. **Uzasadnij** odpowiedź.

Ocena: _____

Uzasadnienie: _____

4. Zapisz cztery cechy, które określają działalność przemysłową.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

5. Wymień po dwa przykłady skutków społecznych i gospodarczych związanych z okresem transformacji ustrojowej w Polsce po 1989 r.

Skutki społeczne:

1. _____

2. _____

Skutki gospodarcze:

1. _____

2. _____

6. Podkreśl wśród wymienionych w ramce produkty wytwarzane w przemyśle wysokich technologii.

mikroskop elektronowy • kabel miedziany • szczepionka przeciwko COVID • długopis
• mikroprocesor • telewizor OLED • szyny kolejowe • Boeing 737

1. Rola usług w gospodarce Polski

1. Przyporządkuj wskazane poniżej przykłady usług do odpowiednich grup. **Wpisz** litery A–F w odpowiednie miejsca poniżej.

- A.** przewodnik turystyczny
- B.** mechanik samochodowy
- C.** firma remontowa
- D.** szkoła języków obcych
- E.** firma kurierska
- F.** doradca podatkowy

Usługi niematerialne: _____

Usługi materialne: _____

2. Poniżej zamieszczono listę wybranych zadań realizowanych przez każdą gminę w Polsce. **Podkreśl** pięć punktów odnoszących się do świadczenia usług.

- A.** Budowa gminnych dróg, ulic, mostów, placów.
- B.** Zaopatrzenie ludności w wodę, sieć wodociągową i kanalizacyjną, usuwanie i oczyszczanie ścieków komunalnych.
- C.** Dostarczenie mieszkańcom energii elektrycznej, ciepłej oraz gazu.
- D.** Obsługa lokalnego transportu zbiorowego.
- E.** Zapewnienie dostępności do ośrodków ochrony zdrowia.
- F.** Rozwój gminnego budownictwa mieszkaniowego.
- G.** Zapewnienie dostępu do edukacji publicznej.

3. Dokończ zdanie. **Wybierz** dokończenie A lub B i jego uzupełnienie 1 albo 2.

Rozwój czwartego sektora gospodarki, czyli

A.	przemysłu wysokich technologii	świadczy o	1.	wysokim poziomie rozwoju gospodarczego kraju.
B.	wyspecjalizowanych usług		2.	wysokim poziomie innowacyjności przemysłu kraju.

4. Wiele osiedli mieszkaniowych powstaje z dala od miast. W jednym z takich miejsc przeprowadzono ankietę na temat jakości życia. Mieszkańcy wskazali w niej, czego najbardziej im brakuje w nowym miejscu zamieszkania. Wyniki przedstawiono na poniższym wykresie. Oto najczęściej udzielane odpowiedzi:

Nie ma gdzie zrobić zakupów. – 85 %

Wszędzie trzeba jechać samochodem, bo nie ma autobusu ani pociągu. – 75 %

Jest bardzo słaby zasięg internetu. – 62 %

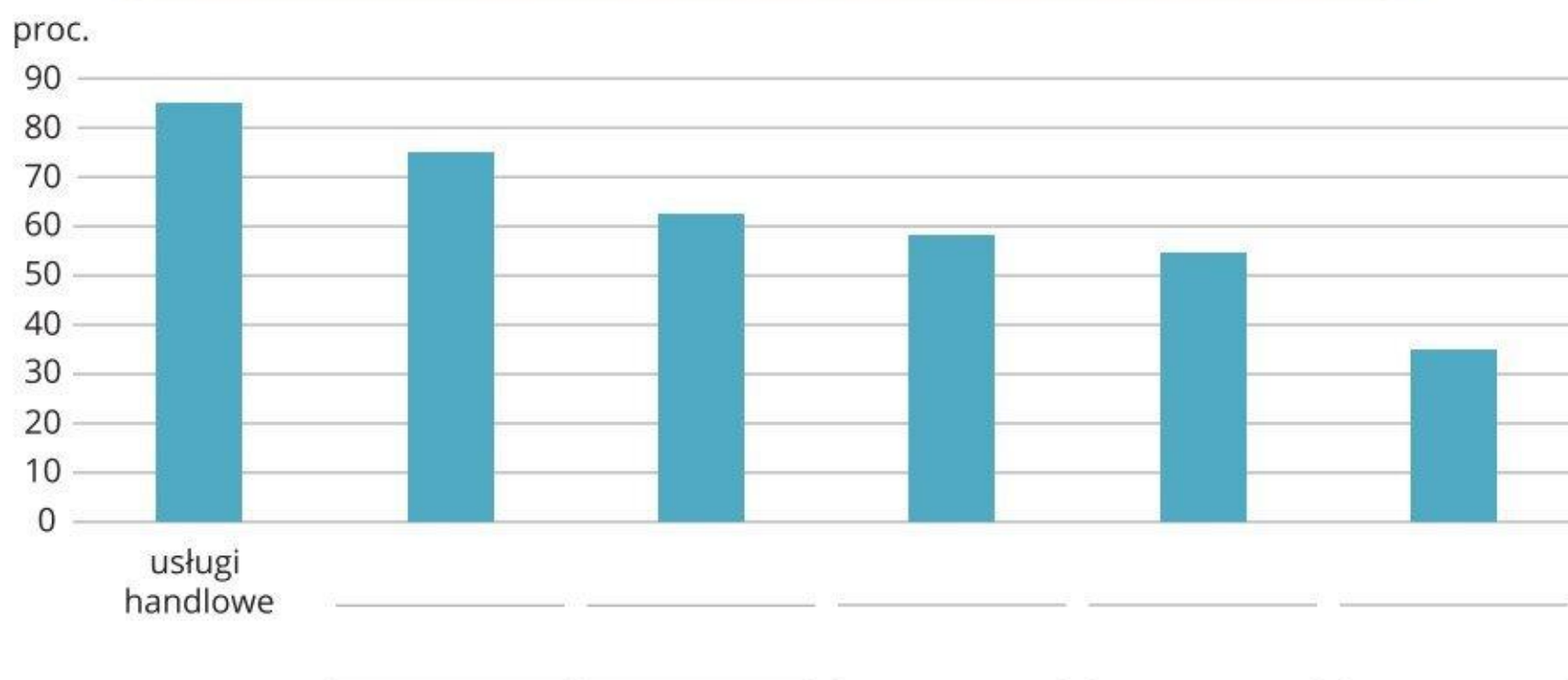
Dzieci mają daleko do szkoły, dlatego trzeba je dowozić. – 58 %

Brakuje miejsc, gdzie można spędzać wolny czas. – 55 %

Najbliższa przychodnia lekarska jest oddalona o 10 km. – 35 %

Wykorzystaj podane w ramce rodzaje usług i **wpisz** w odpowiednie miejsca na wykresie, jakiego rodzaju usług brakuje na tym osiedlu.

usługi edukacyjne • usługi handlowe • usługi kulturalne i rozrywkowe
• usługi medyczne • usługi telekomunikacyjne • usługi transportowe

5. **Wyjaśnij**, jaki wpływ ma działalność firm usługowych na inne przedsiębiorstwa.

Wpływ usług bankowych na fabrykę okien: _____

Wpływ usług transportowych na gospodarstwo ogrodnicze produkujące pomidory: _____

Wpływ usług telekomunikacyjnych na zakład wytwarzający opakowania papierowe: _____

2. Transport i łączność

1. Przyporządkuj do transportu albo łączności poniższe opisy. **Wpisz** litery A–G w odpowiednie miejsca poniżej.

- A.** Klasa 7c pojechała pociągiem na przedstawienie do teatru w Warszawie.
- B.** Mama Asi wyjęła ze skrzynki pocztowej list z rachunkiem za energię elektryczną.
- C.** Jaś wysłuchał właśnie w radiu najnowszych wiadomości.
- D.** Tosiek z tatą odbierają z lotniska mamę, która wraca z konferencji naukowej w Londynie.
- E.** Babcia Ani lubi oglądać prognozę pogody w telewizji.
- F.** Ala i Ola dojeżdżają do szkoły szkolnym autobusem.
- G.** Podczas wycieczki do Wrocławia klasa Maksa płynęła statkiem po Odrze.

Transport: _____

Łączność: _____

2. Uzupełnij tabelę. **Wybierz** z ramki najbardziej odpowiedni rodzaj transportu, którym można dostarczyć podany produkt do odbiorcy. Wybór **uzasadnij**.

lotniczy • samochodowy • przesyłowy • kolejowy • wodny śródlądowy

Produkt	Odbiorca	Rodzaj transportu	Uzasadnienie
truskawki	przetwórnia owoców i warzyw	_____	_____ _____ _____
lekarstwa	ludność w rejonie trzęsienia ziemi na Filipinach	_____	_____ _____ _____
węgiel kamienny	elektrownia Dolna Odra koło Szczecina	_____	_____ _____ _____

- 3.** Przed pandemią COVID-19 liczba pasażerów na polskich lotniskach zwiększała się (patrz wykres w podręczniku). **Wymień** dwa argumenty, które wyjaśniają, dlaczego Polacy coraz częściej korzystali z tego środka transportu, oraz **podaj** dwie konsekwencje wzrostu ruchu lotniczego dla środowiska.

Argumenty przemawiające za korzystaniem z transportu lotniczego.

1. _____

2. _____

Konsekwencje dla środowiska przyrodniczego.

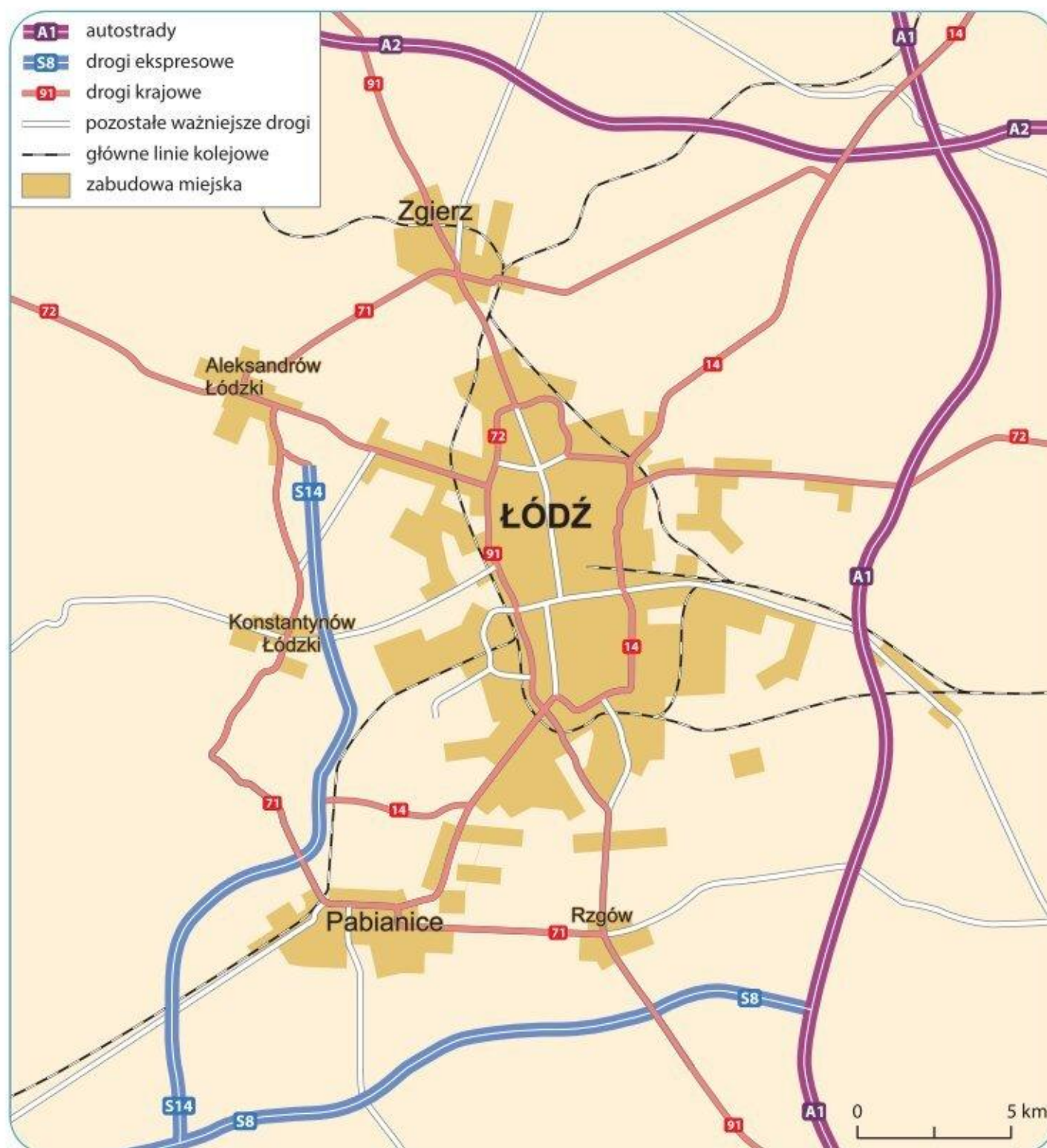
1. _____

2. _____

- 4.** Ty i twoja rodzina używacie internetu. **Wymień**, do czego wykorzystujecie internet, i **napisz**, w jaki sposób ułatwia on życie.

3. Wpływ sieci transportowej na lokalizację przedsiębiorstw

1. Mapa przedstawia przebieg autostrad i dróg ekspresowych w okolicach Łodzi.

- a) **Zaznacz** na mapie trzy obszary najbardziej sprzyjające budowie centrów logistycznych.
- b) **Wyjaśnij**, dlaczego zaproponowane przez ciebie tereny najlepiej nadają się do budowy centrów logistycznych.

2. Wpisz w luki odpowiednie wyrazy, wybierając je spośród podanych w ramce.

ekspresowych • czas • komunikacyjnego • autostrady • bezpieczeństwa • komfort

Budowa dróg _____ S3, S5 i S8, rozbudowa _____ A4

i nowe obwodnice dolnośląskich miast – to najważniejsze inwestycje drogowe w naszym regionie planowane na najbliższe lata. Dzięki nim po Dolnym Śląsku ma jeździć się szybciej i wygodniej.

Sieć dróg krajowych w województwie dolnośląskim liczy obecnie ponad 1300 km, w tym ponad 220 km autostrad i prawie 200 km dróg ekspresowych.

Naszym celem jest stworzenie spójnego układu _____, który przejmie ruch z najbardziej obciążonych arterii, poprawi _____

jazdy i skróci _____ podróży, ale przede wszystkim znacząco podnie-

sie poziom _____ ruchu drogowego – podkreślają przedstawiciele

Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad.

Przyjrzyj się ponownie wyrazom wstawionym w luki. Wykorzystaj jak najwięcej z nich i **skonstruuj** zdanie opisujące korzyści płynące z rozbudowy sieci drogowej w Polsce.

3. Wyjaśnij wpływ Portu Gdańsk na lokalizację centrum logistycznego w jego pobliżu.

4. Gdańska rafineria funkcjonuje dzięki dostawom ropy naftowej dostarczanej między innymi za pośrednictwem pobliskiego portu. **Podaj** pięć przykładów produktów wytwarzanych przez tę rafinerię.

4. Możliwości rozwoju polskiej gospodarki morskiej

1. W tabeli przedstawiono strukturę przeładunków w głównych portach w Polsce w 2020 roku.

Grupa ładunkowa	Port Gdańsk (tys. ton)	Port Gdynia (tys. ton)	Port Szczecin-Świnoujście (tys. ton)
Węgiel i koks	5 658,92	1 684,90	2 557,30
Ruda	534,17	0,00	1 684,50
Inne masowe	4 533,65	1 564,30	3 139,90
Zboże	1 499,14	5 430,60	1 875,70
Drewno	11,93	101,90	104,00
Drobnica	22 108,99	14 108,10	16 874,20
Paliwa	13 691,61	1 772,30	4 941,90

Przeanalizuj dane w tabeli i **oceń** prawdziwość poniższych zdań. **Zaznacz** P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Portem specjalizującym się w przeładunku paliw jest port w Gdyni.	P	F
W przeładunkach największych polskich portów dominuje drobnica.	P	F
W porcie w Gdańsku przeładowuje się najwięcej węgla i koksu w porównaniu z pozostałymi portami.	P	F
Największym portem przeładunkowym w kraju jest port Szczecin-Świnoujście.	P	F

2. W każdym ze zdań **skreśl** błędne określenie, tak by zdania opisywały polskie rybołówstwo.

- I. Liczba polskich kutrów rybackich w ostatnich latach *zmniejsza się / zwiększa się*.
- II. Głównymi portami rybackimi na polskim wybrzeżu są *Gdańsk i Jastarnia / Władysławowo i Kołobrzeg*.
- III. Na Bałtyku *obowiązują / nie obowiązują* limity połowów.
- IV. W Polsce przetwarza się *więcej / mniej* ryb i owoców morza niż się poławia.

3. Planujesz spędzić z rodzicami kilka dni nad Bałtykiem i połączyć ten pobyt z wycieczką na Bornholm. **Zapisz** nazwę miejscowości z której wyruszysz oraz środek transportu, jakim dostaniesz się na Bornholm. Skorzystaj z ofert zamieszczonych w internecie.

Miejscowość: _____

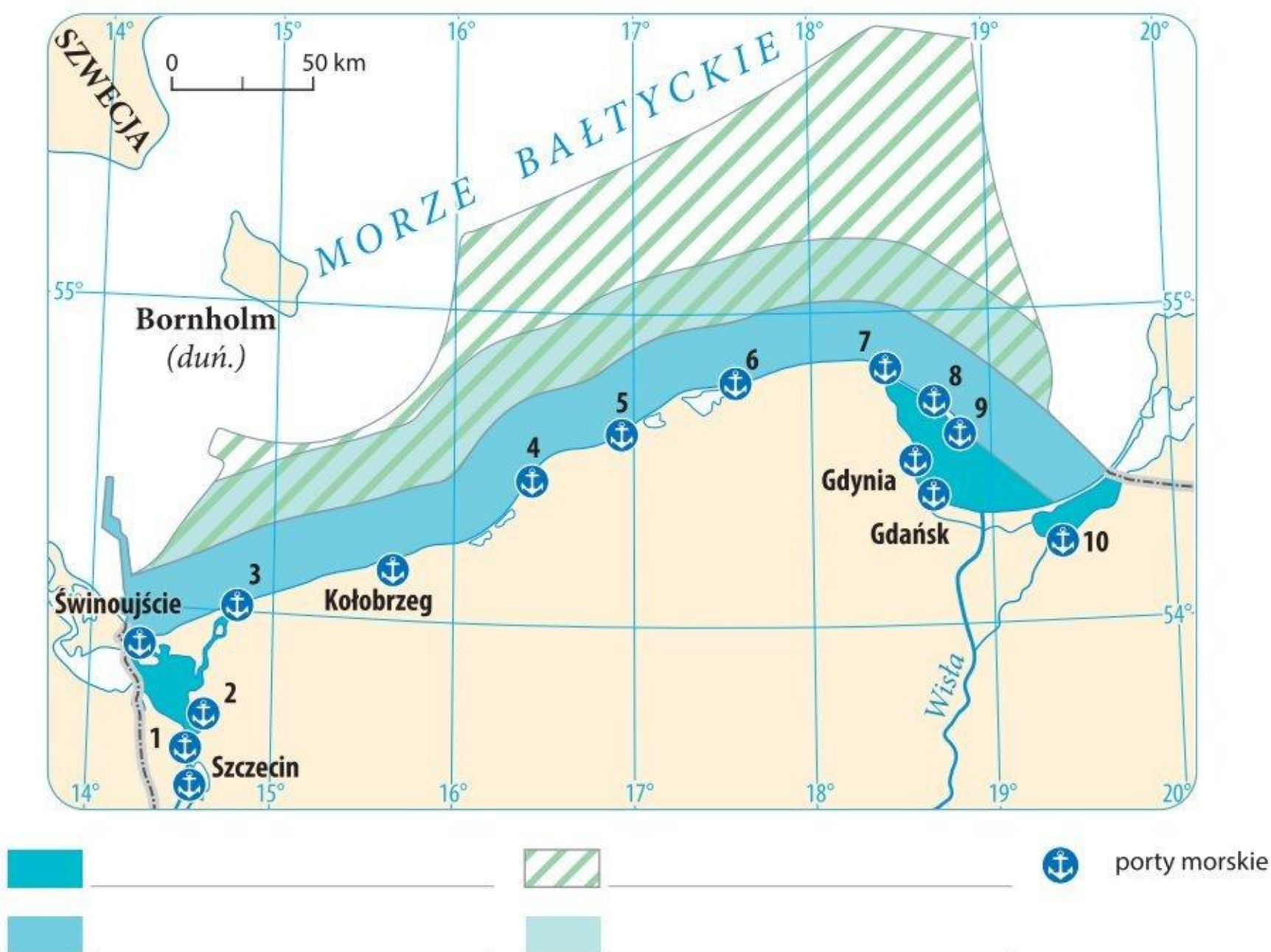
Środek transportu: _____

4. W styczniu 2022 roku w gazoporcie w Świnoujściu odebrano 150. dostawę skroplonego gazu ziemnego. W tym 95 dostaw pochodziło z Kataru, 40 z USA, 13 z Norwegii, a po jednej z Trynidadu i Tobago oraz Nigerii. **Wymień** dwie korzyści, które odniosła polska gospodarka w wyniku uruchomienia w 2015 roku tego terminalu.

1. _____

2. _____

5. Mapa przedstawia rozmieszczenie polskich portów i obszarów morskich.

a) **Uzupełnij** podpisy w legendzie odpowiednimi nazwami polskich obszarów morskich.

b) **Wpisz** poniżej właściwe nazwy portów zaznaczone na mapie cyframi 1–10.

1. _____

6. _____

2. _____

7. _____

3. _____

8. _____

4. _____

9. _____

5. _____

10. _____

5. Walory turystyczne Polski

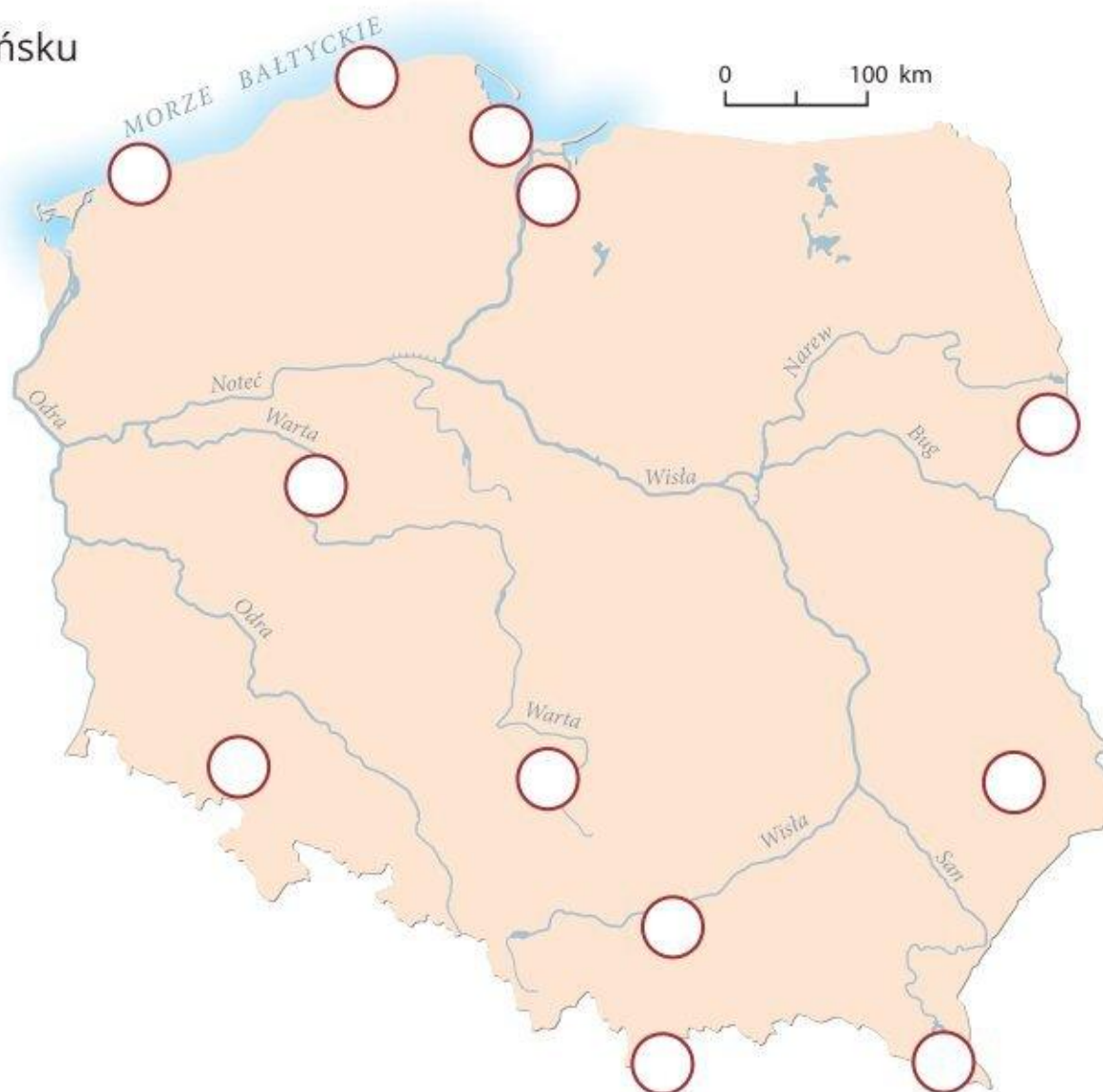
1. Wymienione poniżej walory turystyczne **przyporządkuj** do walorów przyrodniczych lub kulturowych. **Wpisz** litery A–J w odpowiednie miejsca w tabeli.

A. szerokie piaszczyste plaże	F. Muzeum Mydła i Historii Brudu w Bydgoszczy
B. Maczuga Herkulesa	G. Wodogrzmoty Mickiewicza
C. bazylika w Licheniu	H. Jaskinia Niedźwiedzia
D. szумы (szypoty) na Tanwi	I. skansen naftowy w Bóbrce
E. pochylnie na Kanale Elbląskim	J. Stare Miasto w Krakowie

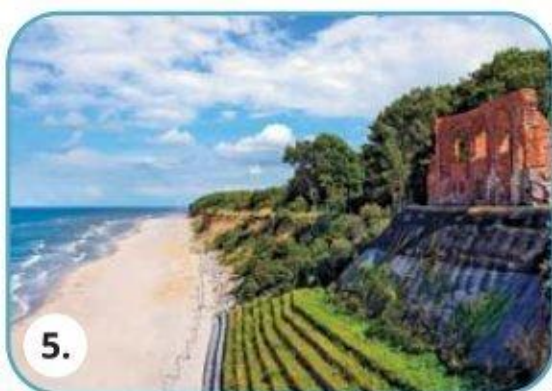
Walory przyrodnicze	Walory kulturowe

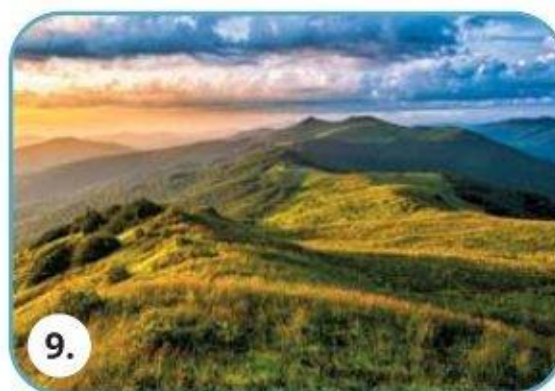
2. Fotografie 1–12 przedstawiają atrakcje turystyczne Polski. **Wpisz** pod fotografiami właściwą nazwę obiektu wybraną z poniższych. Numer zdjęcia **wpisz** w odpowiednie miejsce na mapie.

- ▶ fontanna Neptuna w Gdańsku
- ▶ klif w Trzęsaczu
- ▶ Kopalnia Soli „Wieliczka”
- ▶ Morskie Oko
- ▶ połoniny w Bieszczadach
- ▶ Puszcza Białowieska
- ▶ zespół klasztorny w Częstochowie
- ▶ Stare Miasto w Poznaniu
- ▶ Stare Miasto w Zamościu
- ▶ wydmy w Słowińskim PN
- ▶ zamek krzyżacki w Malborku
- ▶ zamek Książ

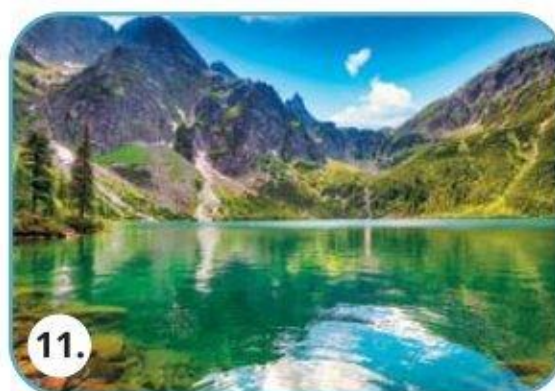

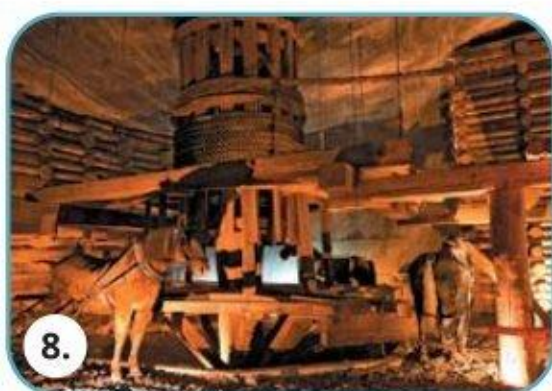

3. Rozpoznaj na podstawie opisu polski obiekt, który znajduje się na liście światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO. Jego nazwę **wpisz** poniżej.

Region prehistorycznego górnictwa krzemienia pasiastego w epoce neolitu i brązu (ok. 3900–1600 p.n.e.). Był jednym z najważniejszych w Europie miejsc wydobywania i obróbki krzemienia, który służył głównie do wykonywania narzędzi. Stanowi źródło wiedzy o tym, jak żyli i pracowali ludzie w prehistorycznych społecznościach.

6. Turystyka nad Bałtykiem i w Małopolsce

- 1. Napisz** pocztówkę z wakacji nad Bałtykiem do koleżanki / kolegi z klasy, którzy uwielbiają spędzać aktywnie czas wolny. **Zachęć** ich do przyjazdu nad nasze morze w kolejne wakacje. **Uwzględnij** jak najwięcej przyrodniczych atrakcji turystycznych.

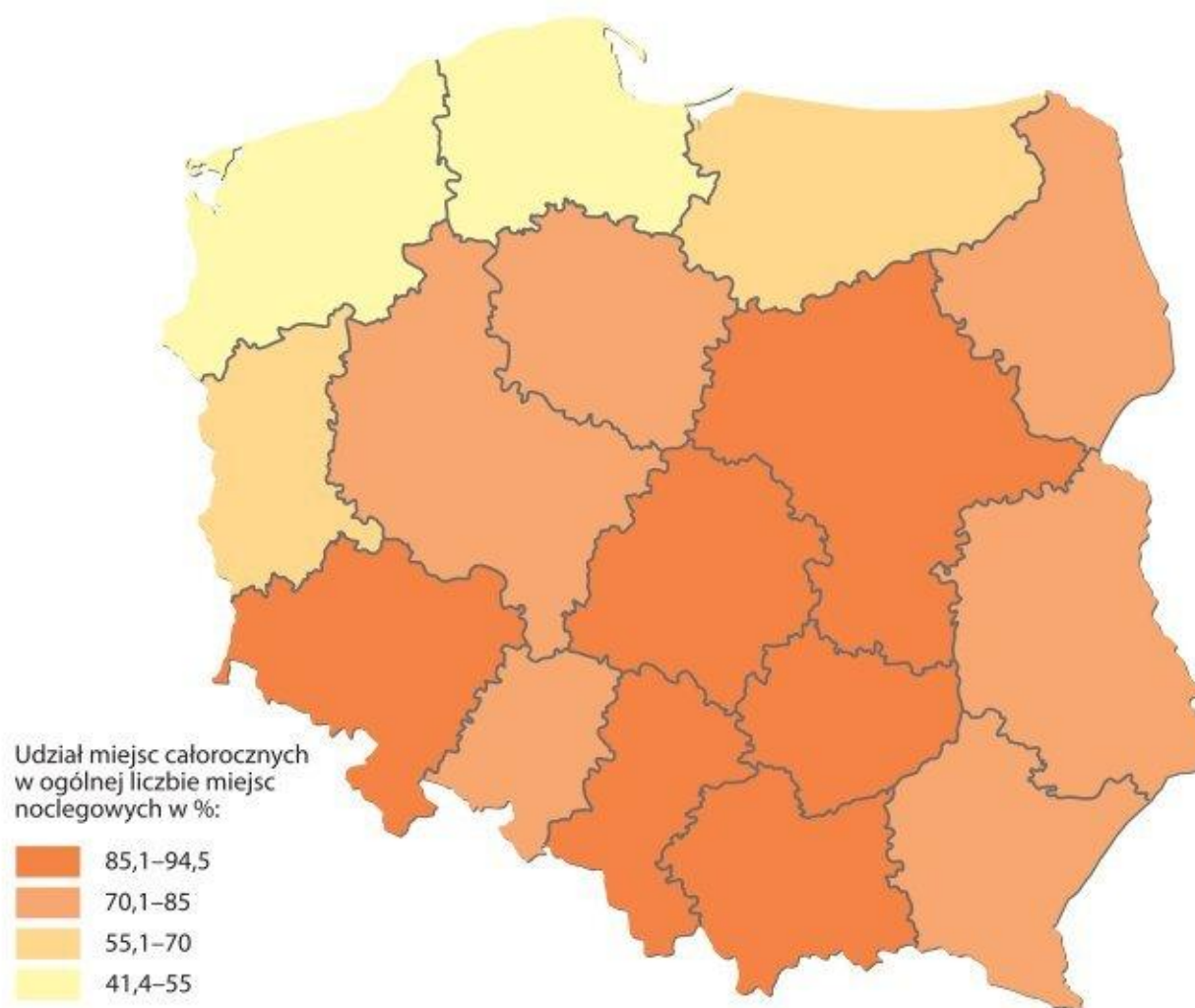
[illegible]

- 2. Wymień** po trzy korzyści i zagrożenia wynikające z rozwoju turystyki na obszarze Tatr.

Korzyści:

Zagrożenia:

3. Na mapie przedstawiono udział całorocznych miejsc noclegowych w ogólnej liczbie miejsc noclegowych w poszczególnych województwach. Na podstawie analizy mapy **opisz i wyjaśnij** zróżnicowanie tego wskaźnika w kraju.

4. Spośród wymienionych przyczyn dużego natężenia ruchu turystycznego w regionach nadmorskich i Małopolsce **zaznacz** tę, która jest fałszywa.
- A. Występowanie dużej liczby miejsc noclegowych i ich duże zróżnicowanie – hotele, pensjonaty, domki kempingowe, pola namiotowe, kwatery prywatne.
 - B. Możliwość korzystania z aktywnych form wypoczynku, zarówno latem, jak i zimą.
 - C. Organizowanie przez samorządy targów branżowych i konferencji.
 - D. Znajdujące się w tych regionach uzdrowiska przyciągające kuracjuszy z całego kraju.

PODSUMOWANIE DZIAŁU VI

Gospodarka Polski – usługi

1. **Zaznacz** prawidłowe dokończenie zdania.

Usługi, które nie mają kluczowego znaczenia dla gospodarki, ludności i państwa, to

- A. służba zdrowia.
- B. straż pożarna.
- C. szkolnictwo.
- D. reklama.

2. Wykres przedstawia udział w wytwarzaniu wartości dodanej poszczególnych sektorów gospodarki Polski. **Wpisz** we właściwe miejsca na diagramie nazwy sektorów gospodarki.

3. W krajach wysoko rozwiniętych dynamicznie rozwija się czwarty sektor gospodarki, czyli wyspecjalizowane usługi. Ich dobre działanie wymaga wysokiego poziomu wiedzy i polega na zbieraniu, przetwarzaniu i wykorzystywaniu informacji. Usługi tego typu zazwyczaj są świadczone na rzecz firm. **Wybierz** spośród podanych poniżej i **zaznacz** trzy przykłady usług, które należą do czwartego sektora.

- A. pozycjonowanie strony internetowej
- B. ubezpieczenie maszyn w fabryce
- C. sprzedaż komputerów
- D. umieszczenie reklamy w internecie
- E. naprawa sprzętu gospodarstwa domowego
- F. stworzenie programu do rozliczeń księgowych firmy
- G. sprząatanie ośrodka konferencyjnego

4. Zarówno w Polsce, jak i na świecie wzrasta udział przewozów towarów w kontenerach. **Zapisz** trzy zalety takiego rodzaju przewozu towarów.

1. _____
2. _____
3. _____

5. Fotografia przedstawia obiekty usługowe i przemysłowe położone w okolicy Wrocławia. **Podaj** dwie zalety lokalizacji centrum handlowego w tym miejscu.

6. **Dopasuj** do form aktywnego spędzania wolnego czasu wybrane z ramki miejsca, w których możesz je uprawiać. **Wpisz** obok każdej formy spędzania czasu nazwę odpowiedniego miejsca.

Krutynia • Żuławy Wiślane • Wyżyna Krakowsko-Częstochowska • Mamry • Jakuszyce

I. narciarstwo – _____

II. żeglarstwo – _____

III. wspinaczka skałkowa – _____

IV. spływy kajakowe – _____

7. **Rozpoznaj** opisane polskie obiekty, które znajdują się na liście światowego dziedzictwa UNESCO, i **wpisz** ich nazwy pod opisami.

I. Park krajobrazowy położony po obu stronach Nysy Łużyckiej. Został zaprojektowany jako „obraz malowany za pomocą roślin”, zapoczątkował nowe podejście w projektowaniu krajobrazu i wpłynął na rozwój architektury krajobrazu w Europie i Ameryce. Uznawany za największe osiągnięcie architektury ogrodniczej w Europie.

II. Sanktuarium pasyjno-maryjne położone u szczytu góry Żar. Składa się z bazyliki, klasztoru i drózek kalwaryjskich, na których wybudowano 42 kaplice i kościółki, wzorowane na obiektach z Ziemi Świętej. Kompleks architektoniczno-krajobrazowy wraz z parkiem pielgrzymkowym często nazywany jest Polską Jerozolimą.

8. **Dopasuj** do nazw uzdrowisk wybrane z ramki regiony, w których się one znajdują. **Wpisz** obok każdego uzdrowiska nazwę odpowiedniego regionu.

Kotlina Kłodzka • Wyżyna Lubelska • Góry Izerskie
• Beskidy Zachodnie • Pobrzeże Gdańskie

I. Sopot – _____

III. Nałęczów – _____

II. Rabka-Zdrój – _____

IV. Świeradów-Zdrój – _____

1. Własny region – środowisko przyrodnicze

1. Znajdź, np. w internecie, wydrukuj i wklej do poniższej ramki mapę województwa, w którym mieszkasz. Możesz też sam naszkicować mapę. Następnie:
 - a) **podpisz** ważniejsze elementy środowiska przyrodniczego, m.in. krainę geograficzną / krainy geograficzne, rzeki, jeziora lub sztuczne zbiorniki, najwyższe wzniesienia;
 - b) **zaznacz i podpisz** duże kompleksy leśne oraz obszary chronione;
 - c) **zaznacz i podpisz** miejscowość, w której mieszkasz, oraz miejscowość, w której znajduje się twoja szkoła.

2. Uzupełnij zdania.

I. Mieszkam w województwie _____, które jest położone na obszarze:

– pasa rzeźby _____

– makroregionu geograficznego / makroregionów geograficznych _____

– krainy historycznej / krain historycznych _____

II. Na terenie mojego województwa występują następujące:

– skały _____

– gleby _____

– surowce mineralne _____

– chronione gatunki roślin i zwierząt _____

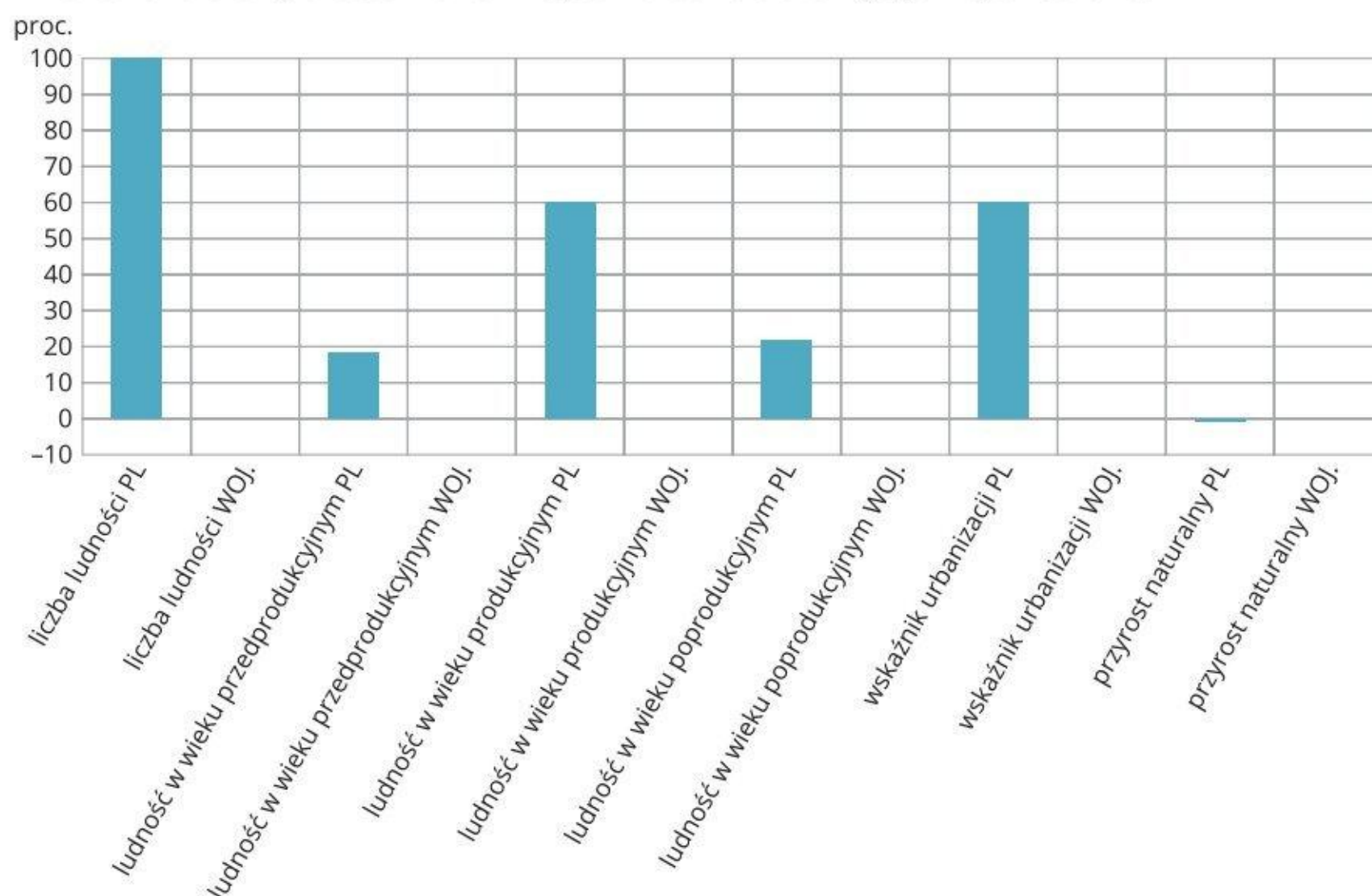
3. Przeanalizuj elementy środowiska przyrodniczego twojego województwa i **wykonaj** poniższe polecenia.

a) **Napisz**, które elementy środowiska przyrodniczego są najbardziej charakterystyczne dla twojego województwa.

b) **Wymień** najciekawsze przyrodnicze walory turystyczne twojego województwa.

2. Własny region – mieszkańcy i walory kulturowe

1. Na wykresie przedstawiono (w procentach) wybrane informacje dotyczące ludności Polski w 2020 roku oraz pozostawiono miejsca na dane dla twojego województwa.

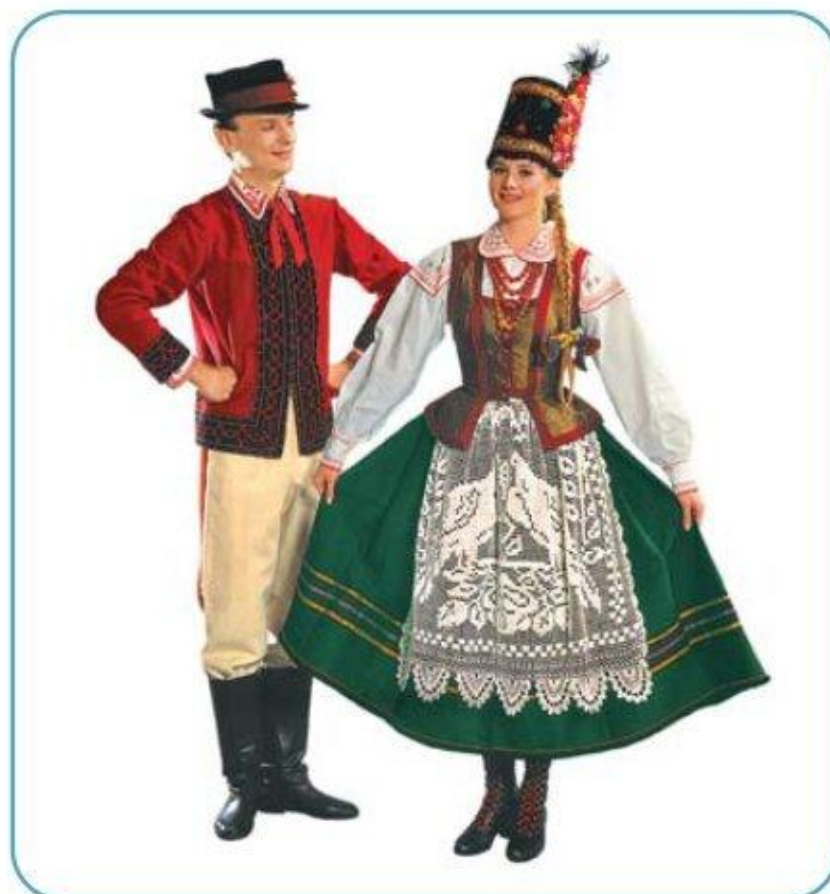
- a) **Uzupełnij** wykres informacjami dotyczącymi województwa, w którym mieszkasz. Potrzebne dane znajdziesz na stronach GUS albo w tabelach na końcu zeszytu ćwiczeń.
- b) **Wyjaśnij** przyczyny różnic występujących między wartościami dla Polski i twojego województwa.

2. Na podstawie własnej wiedzy, informacji z internetu oraz ze strony <https://www.polskawliczbach.pl>, **odpowiedz** na pytania.

1. Które z miast w twoim województwie jest najstarsze? **Podaj** jego nazwę i rok nadania mu praw miejskich.

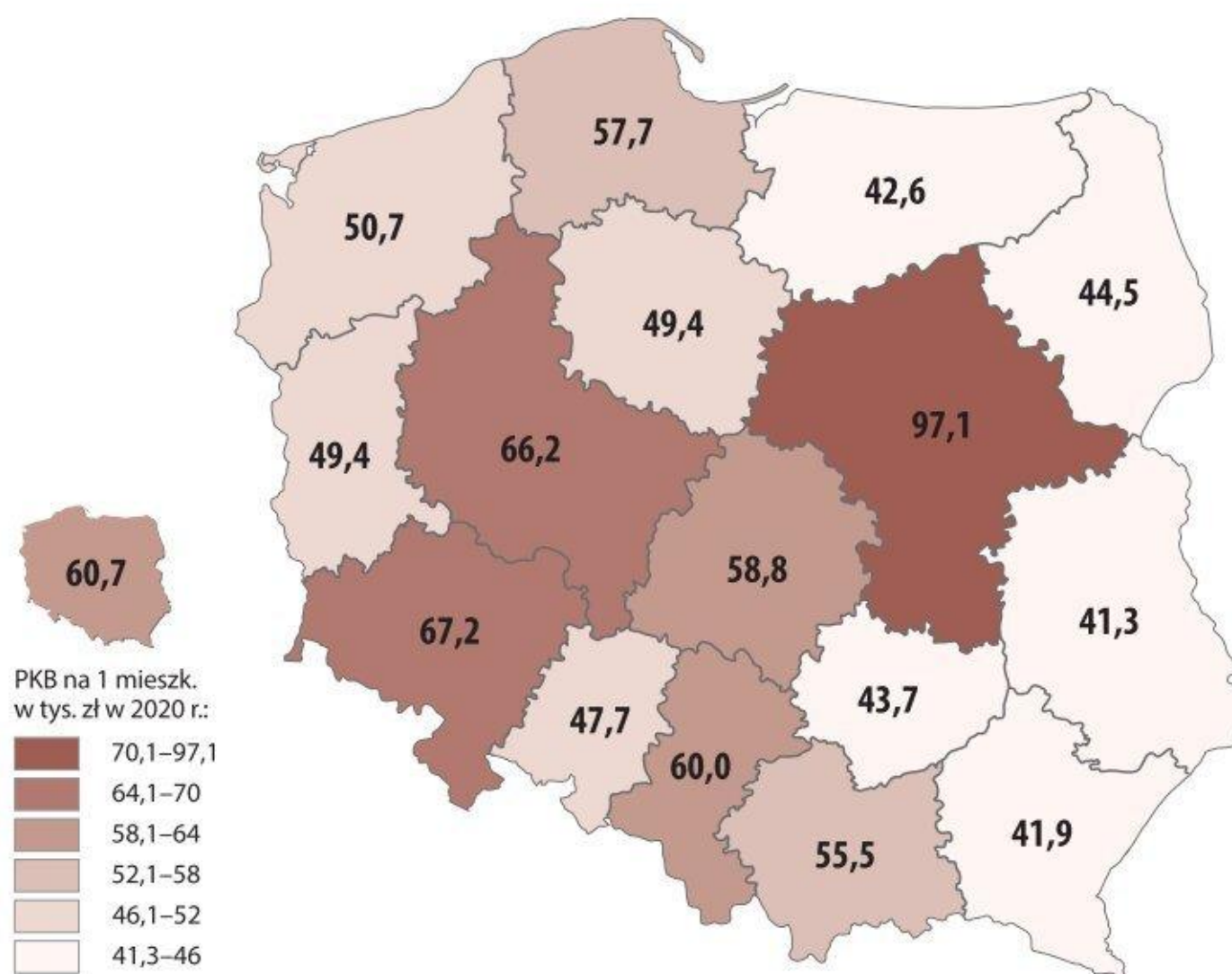
- II. Czy w ostatnich latach w twoim województwie nadano prawa miejskie jakimś miejscowościom? Jeśli tak, to **wypisz** ich nazwy i **podaj** rok uzyskania przez nie praw miejskich.

3. Na fotografiach przedstawiono stroje ludowe typowe dla regionów: krakowskiego, kurpiowskiego, łowickiego i podhalańskiego. **Rozpoznaj** stroje ludowe i **wpisz** nazwy regionów pod fotografiami.

3. Własny region – dominujące cechy gospodarki

1. Mapa przedstawia wartość produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca w województwach Polski. Przeanalizuj poniższą mapę, a następnie wykonaj polecenia.

- a) **Odszukaj** na mapie województwo, w którym mieszkasz. **Odczytaj** wartość produktu krajowego brutto (PKB) na 1 mieszkańca. **Uzupełnij** poniższe zdania.

Nazwa województwa, w którym mieszkam: _____

Wartość PKB dla województwa, w którym mieszkam: _____

- b) **Porównaj** wartość PKB na 1 mieszkańca swojego województwa z wartością średnią dla Polski. Na podstawie podręcznika i / lub innych źródeł wiedzy **napisz**, z czego wynikają różnice w wartości PKB.

- 2. Znajdź** i krótko **opisz** działalność firm, które w największym stopniu przyczyniają się do tworzenia przychodu w dominującym rodzaju działalności w twoim województwie. Możesz skorzystać z informacji opublikowanych w internecie.

- 3. Odszukaj** w atlasie geograficznym mapę przemysłu Polski (rekomendujemy atlas geograficzny WSiP dla klas 7–8). Na jej podstawie **wykonaj** polecenia.

- a) Wymień** rodzaje przemysłu, które rozwinęły się w dużym mieście, jeśli w nim mieszkasz, lub które jest położone w pobliżu miejsca twojego zamieszkania.

Miasto: _____

Rodzaje przemysłu: _____

- b) Oceń**, czy występowanie wymienionych w punkcie a) rodzajów przemysłu wpływa pozytywnie czy negatywnie na twój region. Odpowiedź **uzasadnij**.

- 4.** Jedną z atrakcji twojego regionu mogą być koleje wąskotorowe. W Polsce budowano je od XIX wieku. Pojawiły się w wielu miejscach naszego kraju. Miały mniejszy rozstaw torów niż koleje normalnotorowe, dzięki czemu koszty ich budowy były niższe, a budowa możliwa w trudnym terenie.

Zbierz informacje o kolei wąskotorowej, którą zbudowano w pobliżu twojego miejsca zamieszkania lub w regionie. Sprawdź, czy nadal działa. **Napisz**, do czego była / jest wykorzystywana.

4. Wycieczka krajoznawcza po regionie

W celu poznania własnego regionu **zaplanuj** dla twojej klasy wycieczkę do jego najciekawszych miejsc. **Skorzystaj** z podręcznika, własnej wiedzy i innych źródeł informacji, by **uzupełnić** wymienione niżej elementy, dzięki którym zaplanujesz tę wycieczkę.

Plan wycieczki dla klasy _____

1. Rodzaj wycieczki (piesza, rowerowa, autokarowa) _____
2. Czas trwania wycieczki _____
3. Plan trasy wycieczki

Narysuj schematyczny plan trasy wycieczki. **Zaznacz** na nim miejsca, które chcesz odwiedzić, oraz orientacyjne czasy przejścia / przejazdu pomiędzy kolejnymi przystankami. Uwzględnij czas potrzebny na zwiedzanie poszczególnych atrakcji i spożycie posiłku.

4. Miejsca w regionie, które zwiedzicie podczas wycieczki.

5. Kosztorys wycieczki dla całej klasy.

Bilety wstępu	_____ zł
Wynajęcie autokaru / koszty biletów autobusowych	_____ zł
Noclegi	_____ zł
Wyżywienie	_____ zł
Ubezpieczenie uczestników	_____ zł
Inne _____	_____ zł
_____	_____ zł
_____	_____ zł
_____	_____ zł
Razem koszty	_____ zł

Koszt uczestnictwa w wycieczce przypadający na jednego ucznia _____

6. Lista niezbędnego wyposażenia uczestnika wycieczki:

5. Współpraca zagraniczna regionu

1. Wybierz w każdym zdaniu i **podkreśl** jedną z informacji w nawiasie, tak aby zdania opisywały region, w którym mieszkasz. Jeśli odpowiedź jest twierdząca, to **uzupełnij** zdania o informacje charakteryzujące twój region.

I. Mój region (*nie należy / należy*) do Euroregionu _____

II. Mój region (*nie prowadzi współpracy zagranicznej / prowadzi współpracę zagraniczną*) w zakresie _____

III. Mieszkam (*w mieście / w pobliżu miasta*), które (*nie ma miasta partnerskiego / ma miasto partnerskie*). Jest to _____

2. Poniżej wymieniono euroregiony obejmujące tereny przygraniczne Polski. **Przyporządkuj** obszarom przygranicznym naszego kraju odpowiednie euroregiony. **Połącz** je liniami.

obszar przy granicy północnej

Sprewa – Nysa – Bóbr

obszar przy granicy wschodniej

Łyna – Ława

obszar przy granicy południowej

Silesia

obszar przy granicy zachodniej

Bug

3. Dokończ zdanie tak, aby było prawdziwe. **Zaznacz** w każdej kolumnie jedną z informacji. Współpraca pomiędzy różnymi regionami

☐ przynosi	☐ korzyści głównie dla jednego regionu,	☐ np. w zakresie promocji regionu za granicą.
☐ nie przynosi	☐ problemy / problemów,	☐ dla regionu, który jest większy i posiada większy budżet.
	☐ obopólne korzyści / obopólnych korzyści,	☐ np. w Tatrach w Polsce, ze względu na posiadanie śmigłowca Tatrzańskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego.

- 4. Dokończ** zdanie tak, aby było prawdziwe. **Wybierz** dokończenie A lub B oraz uzasadnienie 1 lub 2.

Współpraca regionów przygranicznych jest

A.	potrzebna,	ponieważ	1.	rozwiązywanie niektórych problemów wykracza poza terytorium państwa.
B.	niepotrzebna,		2.	problemy są rozwiązywane w danych jednostkach administracyjnych.

- 5. Zaproponuj** jedno działanie (wydarzenie) dotyczące potencjalnej współpracy międzynarodowej regionu, w którym mieszkasz, lub współpracy z wybranym przez ciebie zagranicznym miastem partnerskim. **Opisz**, na czym miałyby ono polegać, oraz **wymień** korzyści, które płynęłyby z takiej współpracy.

Działanie / wydarzenie: _____

Opis: _____

Korzyści: _____

6. Mała ojczyzna – moje miejsce na Ziemi

1. Narysuj w ramce poniżej schematyczny plan swojej małej ojczyzny (np. fragment miejscowości, dzielnicy, osiedla). Na planie **zaznacz** następujące elementy (pamiętaj o zrobieniu legendy):

- a)** główne ulice / drogi;
- b)** swój dom / blok;
- c)** miejsca, które najczęściej odwiedzasz, wpisz ich nazwy;
- d)** na zielono miejsca, w których dobrze się czujesz i z którymi masz dobre wspomnienia – podpisz je;
- e)** na czerwono miejsca, których unikasz, do których masz negatywny stosunek – podpisz je.

2. **Odpowiedz** na pytania w ankiecie dotyczącej obszaru, który uważasz za swoją małą ojczyznę.

1. **Podaj** nazwę obszaru swojej małej ojczyzny. _____
2. **Wyjaśnij**, z czym się wiąże lub od czego pochodzi nazwa twojej miejscowości albo obszaru, który uważasz za swoją małą ojczyznę.

3. **Zapisz**, czym wyróżnia się środowisko przyrodnicze twojej małej ojczyzny, czy są w niej pomniki przyrody, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe itp.

4. Czy potrafisz wymienić znane osoby pochodzące z twojej małej ojczyzny? Jeśli tak, to **wymień je i zapisz**, z czego ci ludzie słynęli, czym się zasłużyli, co zrobili, jakie są ich osiągnięcia / dokonania.

5. **Napisz**, co chciałbyś zmienić w swojej małej ojczyźnie, by ludziom żyło się lepiej i by byli bardziej zadowoleni.

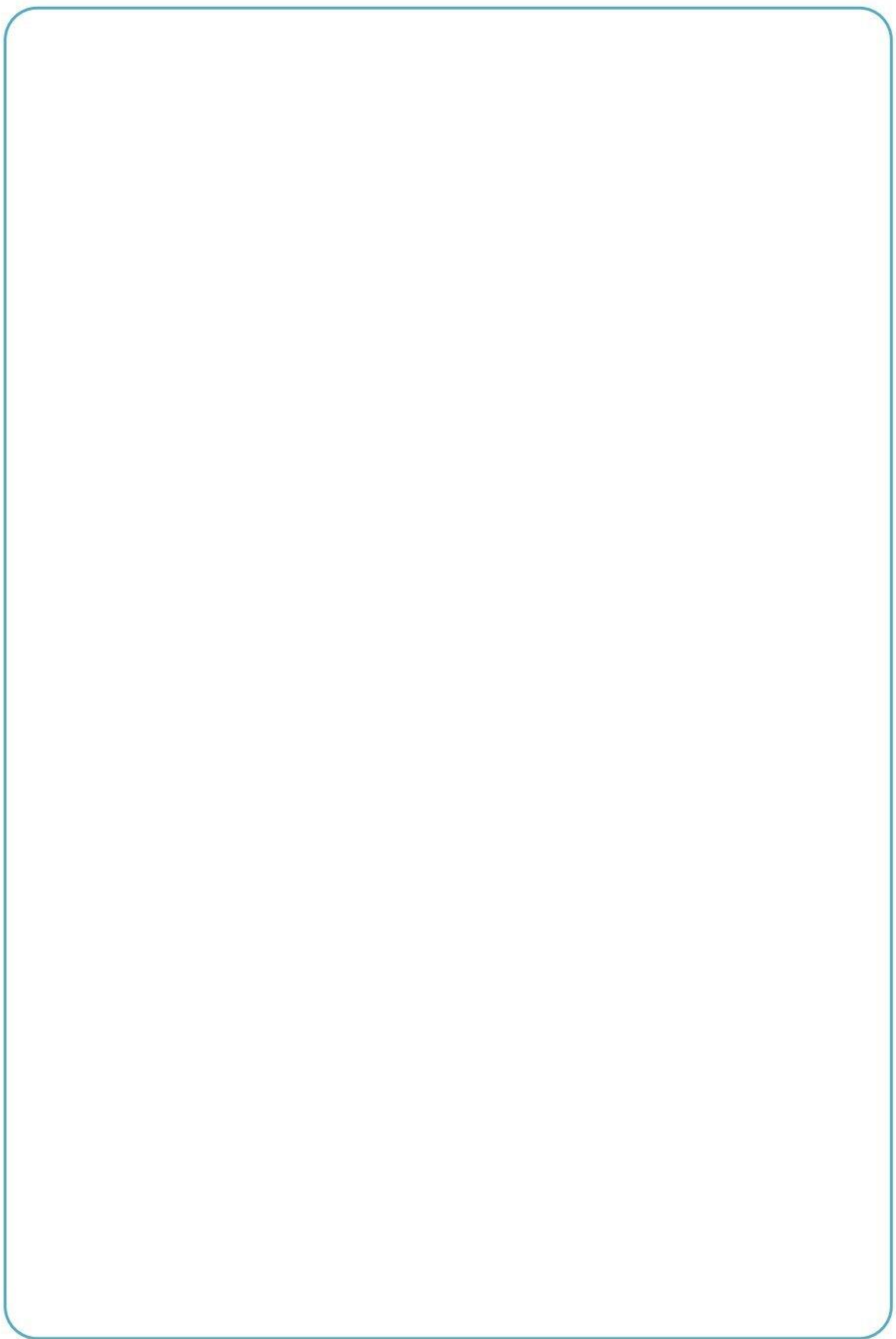
6. **Napisz**, z czego ty jako mieszkaniec swojej małej ojczyzny jesteś dumny.

7. Czy wiesz, w jaki sposób żyli ludzie w twojej małej ojczyźnie w przeszłości? W jakich warunkach mieszkali, czym się zajmowali, jak odpoczywali? Jeśli tak, to **zapisz** przykłady.

8. Czy w języku mieszkańców twojej małej ojczyzny występują jakieś charakterystyczne słowa, zwroty typowe tylko dla nich, gwara? Jeśli tak, to **zapisz** przykłady.

9. Na następnych stronach **wklej** zdjęcia przedstawiające twoją małą ojczyznę. Możesz użyć własnych fotografii lub wyciętych z publikacji albo pobranych z internetu.

Zdjęcia z mojej małej ojczyzny, którą jest _____

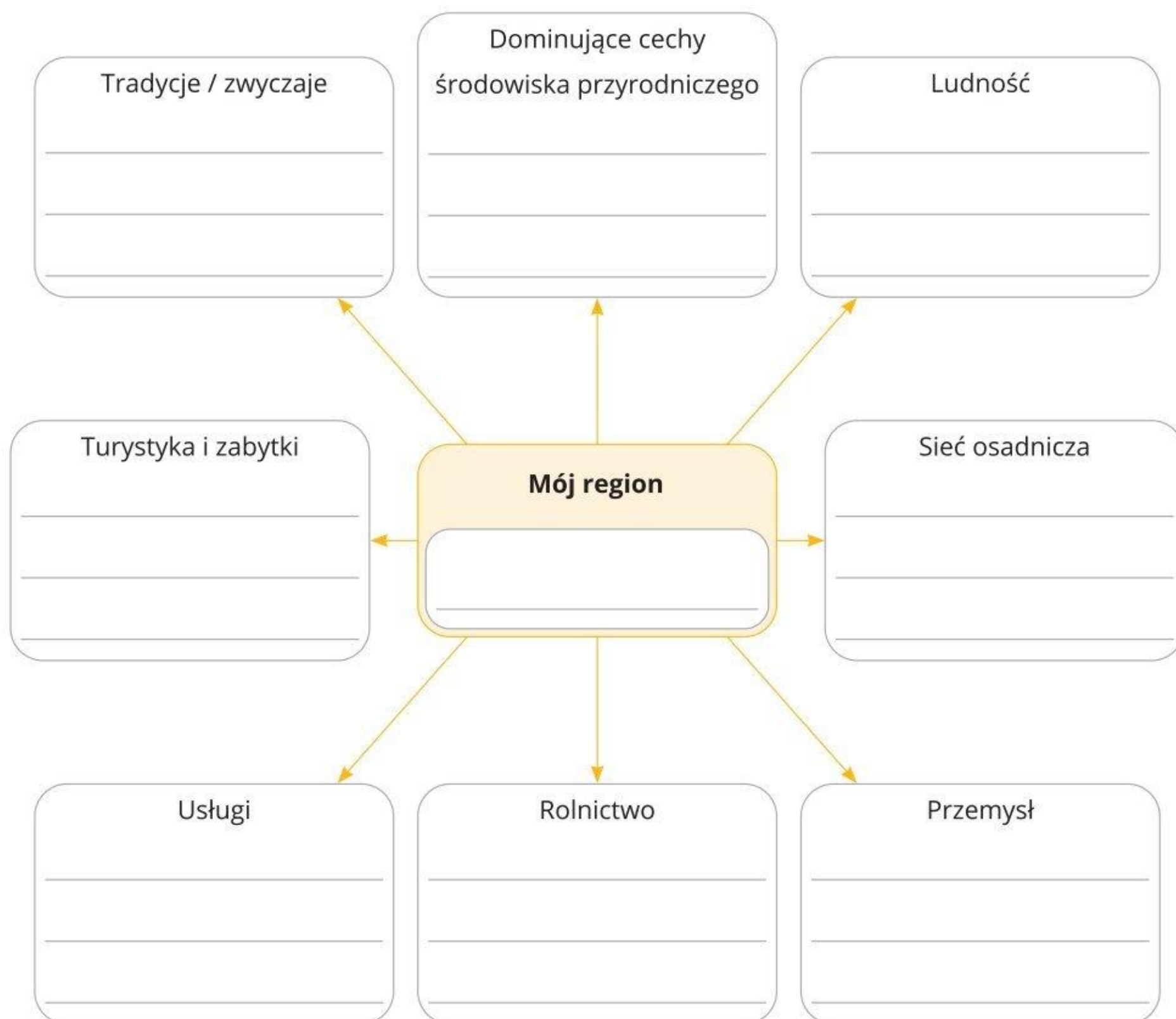
PODSUMOWANIE DZIAŁU VII

Własny region i mała ojczyzna

1. W każdym zdaniu **wykreśl** jedną z informacji podanych w nawiasie, tak aby otrzymane zdania były prawdziwe. Skorzystaj z tabel na końcu zeszytu ćwiczeń.

- I.** W moim województwie rodzi się (*więcej / mniej*) dzieci niż przeciętnie w Polsce.
- II.** W moim województwie udział osób starszych jest (*większy / mniejszy*) niż średnia dla Polski.
- III.** Do mojego województwa przyjeżdża (*więcej / mniej*) osób, niż z niego wyjeżdża.
- IV.** W moim województwie mieszka (*więcej / mniej*) osób na wsiach niż w miastach.

2. Uzupełnij schemat. **Wpisz** nazwę twojego regionu oraz te cechy, które najlepiej go opisują, wyróżniając spośród innych regionów. Możesz skorzystać z dowolnych źródeł wiedzy, w tym z informacji dostępnych w internecie.

3. Uzupełnij zdania.

- I. W moim województwie są następujące zabytki wpisane na listę światowego dziedzictwa UNESCO (jeśli takich nie ma – wpisz zabytek znajdujący się najbliżej twojego regionu):

- II. Przykładami form ochrony przyrody w moim województwie są:

4. Uzupełnij zdania dotyczące twojego regionu.

- I. Charakterystycznymi elementami stroju ludowego mojego regionu są:

- II. W moim regionie używa się gwary:

- III. Przykładem słów w gwarze mojego regionu są:

5. Na podstawie dostępnych map transportu publicznego scharakteryzuj położenie komunikacyjne twojego województwa.

- a) **Zapisz** atuty położenia komunikacyjnego twojego województwa.

- b) **Wskaż** regiony, z którymi twoje województwo jest najlepiej skomunikowane. **Uzasadnij** odpowiedź.

Regiony: _____

Uzasadnienie: _____

Tabela 1. Wybrane wyższe szczyty górskie

Szczyt	Łańcuch górski	Wysokość (m n.p.m.)
Karpaty		
Rysy	Tatry	2499
Mięguszowiecki Szczyt Wielki	Tatry	2438
Świnica	Tatry	2301
Kasprowy Wierch	Tatry	1987
Giewont	Tatry	1894
Babia Góra	Beskid Żywiecki	1723
Pilsko	Beskid Żywiecki	1557
Skrzyczne	Beskid Śląski	1257
Radziejowa	Beskid Sądecki	1267
Tarnica	Bieszczady	1346
Sudety		
Śnieżka	Karkonosze	1603
Wielki Szyszak	Karkonosze	1509
Śnieżnik	Masyw Śnieżnika	1425
Wysoka Kopa	Góry Izerskie	1126
Wielka Sowa	Góry Sowie	1015
Szczeliniec Wielki	Góry Stołowe	919
Góry Świętokrzyskie		
Łysica	Łysogóry	614
Łysa Góra (Święty Krzyż)	Łysogóry	594
Inne		
Ślęza	Przedgórze Sudeckie	718
Góra Zamkowa	Wyżyna Krakowsko-Częstochowska	516
Góra św. Anny	Wyżyna Śląska	408

Tabela 2. Większe rzeki

Rzeka	Ujście rzeki	Długość (km)		Średni przepływ rzeki (m ³ /s)
		ogółem	w Polsce	
Wisła	M. Bałtyckie	1022	1022	1080,0
Odra	M. Bałtyckie	840	726	567,0
Warta	Odra	795	795	216,0
Narew	Wisła	499	499	313,0
San	Wisła	458	457	129,0
Noteć	Warta	391	391	76,6
Wieprz	Wisła	349	349	36,4
Pilica	Wisła	333	333	47,4
Bóbr	Odra	279	276	44,8
Dunajec	Wisła	249	249	85,5
Nysa Łużycka	Odra	246	197	31,0
Drawa	Noteć	192	192	21,3
Nysa Kłodzka	Odra	189	189	37,7
Wisłoka	Wisła	173	173	35,5
Biebrza	Narew	164	164	35,3
Nida	Wisła	154	154	21,1
Gwda	Noteć	140	140	27,9

Tabela 3. Największe jeziora

Jezioro	Powierzchnia (km ²)	Największa głębokość (m)	Typ jeziora
Śniardwy	113,4	23,4	polodowcowe morenowe
Mamry	102,8	43,8	polodowcowe morenowe
Łebsko	71,4	6,3	przybrzeżne
Dąbie	56,0	8,0	deltowe
Miedwie	35,3	43,8	polodowcowe rynnowe
Jeziorak	32,2	12,0	polodowcowe rynnowe

Tabela 4. Ludność Polski oraz wskaźnik urbanizacji według województw w 2020 r.

Województwo	Liczba ludności (w % ludności Polski)	Udział ludności w wieku			Wskaźnik urbanizacji (%)
		przedprodukcyjnym (w % ogółu)	produkcyjnym (w % ogółu)	poprodukcyjnym (w % ogółu)	
dolnośląskie	8	17	59	24	68
kujawsko-pomorskie	5	18	60	22	59
lubelskie	5	18	60	23	46
lubuskie	3	18	60	22	65
łódzkie	6	17	58	25	62
małopolskie	9	19	60	21	48
mazowieckie	14	19	59	22	64
opolskie	3	16	61	23	53
podkarpackie	6	18	61	21	41
podlaskie	3	17	61	22	61
pomorskie	6	20	59	21	63
śląskie	12	17	59	24	76
świętokrzyskie	3	16	59	24	45
warmińsko-mazurskie	4	18	61	21	59
wielkopolskie	9	19	60	21	54
zachodniopomorskie	4	17	60	23	68

Tabela 5. Terytorium i granice Polski

Terytorium (km ²)	
Ogółem	322 719
Obszar lądowy	311 895
Morskie wody wewnętrzne	2 041
Morze terytorialne	8 783
Wyłączna strefa ekonomiczna	19 736

Granice (km)			
Ogółem	3572	z Ukrainą	535
z Rosją	210	ze Słowacją	541
z Litwą	104	z Czechami	796
z Białorusią	418	z Niemcami	467

Tabela 6. Ruch naturalny, struktura wieku i saldo migracji ludności w Polsce według województw w 2020 r.

Województwo	Urodzenia żywe (w ‰)	Zgony (w ‰)	Przyrost naturalny (w ‰)	Struktura wieku (w % ogółu ludności)		Saldo migracji wewnętrznych
				poniżej 25 lat	powyżej 65 lat	
dolnośląskie	8,9	13,0	-4,1	23,7	19,7	3 295
kujawsko-pomorskie	8,7	12,3	-3,6	25,4	18,3	-2 112
lubelskie	8,6	13,0	-4,4	25,1	19,1	-4 685
lubuskie	8,5	12,5	-4,0	25,2	18,2	-842
łódzkie	8,5	14,6	-6,1	23,8	20,7	-1 812
małopolskie	10,4	11,4	-1,0	26,5	17,4	3 412
mazowieckie	10,4	12,4	-2,0	26,0	18,5	10 448
opolskie	8,1	13,0	-4,9	22,8	19,4	-747
podkarpackie	9,2	11,4	-2,1	26,0	17,4	-2 226
podlaskie	9,0	12,4	-3,5	24,9	18,2	-1 702
pomorskie	10,4	10,9	-0,5	27,0	17,4	3 825
śląskie	8,5	13,3	-4,9	23,7	19,8	-3 342
świętokrzyskie	7,7	14,1	-6,4	23,7	20,3	-2 143
warmińsko-mazurskie	8,5	11,8	-3,3	25,8	17,2	-2 113
wielkopolskie	10,3	11,4	-1,2	26,7	17,3	1 491
zachodniopomorskie	8,1	12,4	-4,3	24,2	19,2	-747
Polska	9,3	12,4	-3,2	25,2	18,6	-

Tabela 7. Zbiory i plony roślin

Zboże / warzywo	Zbiory (tys. t)	Plony (dt/ha)
pszenica	12 119	50,7
żyto	2 520	33,1
jęczmień	3 018	41,8
owies	1 656	31,4
kukurydza	7 461	74,7
ziemniaki	7 081	300,0
rzepak i rzepik	3 191	32,1
pszenżyto	5 451	42,5
buraki cukrowe	15 274	610,0

Tabela 8. Pogłowie zwierząt

Grupa zwierząt	Pogłowie (tys.)
bydło	6 378
trzoda chlewna	11 033
owce	289

Tabela 9. Połów ryb

Ryby	Połów ryb (tys. t)
ogółem	251,3
morskie	191,9
słodkowodne	59,4

Tabela 10. Wydobycie surowców

Surowce	Wydobycie
Surowce energetyczne	
ropa naftowa	0,86 mln t
gaz ziemny	4,86 mld m ³
metan pokładów węgla	0,29 mld m ³
węgiel brunatny	49,51 mln t
węgiel kamienny	54,85 mln t
Surowce metaliczne	
rudy miedzi	30,00 mln t
Surowce chemiczne	
siarka	0,44 mln t
sól kamienna	5,37 mln t

Surowce	Wydobycie
Surowce skalne	
dolomity	2,55 mln t
gipsy i anhydryty	1,12 mln t
kamienie drogowe i budowlane	79,12 mln t
kreda	0,30 mln t
magnezyty	0,06 mln t
piaski i żwiry (d. kruszywa naturalne)	185,08 mln t
piaski kwarcowe do produkcji cegły i betonu	0,47 mln t
surowce ilaste ceramiki budowlanej	0,24 mln t
surowce ilaste do produkcji kruszywa lekkiego	0,11 mln t
surowce szklarskie	2,92 mln t
wapienie i margle	48,00 mln t

Mapa administracyjna Polski

Mapa konturowa Polski – podział administracyjny

Mapa konturowa Polski – sieć rzeczna

Źródła fotografii i ilustracji

Okładka: (dziewczyna) Oleh_Slobodeniuk/E+/Getty Images, (Śnieżka) DaLiu/Shutterstock.com, (kamień) VectorPot/Shutterstock.com, (rysunki) N.Savranska/Shutterstock.com, (laptop, tablet, smartfon) Nata-Lia/Shutterstock.com

Tekst główny: s. 11 (samochód) robypangy/Shutterstock.com, (susza) Piyaset/Shutterstock.com, (deszcz na polu kukurydzy) ArtistGNDphotography/E+/Getty Images, (deszcz na polu golfowym) aetb/iStockphoto/Getty Images; s. 13 (Połonica Wetlińska) Lukasz Barzowski/Shutterstock.com, (Łysica) Maciej Dubel/Shutterstock.com, (Szczeliniec Wielki) Krzysztof Tabor/Shutterstock.com, (Morskie Oko) Pawel Kazmierczak/Shutterstock.com; s. 14 (Suwalski Park Krajobrazowy) Marek MIS/East News, (Kaszuby) Przemek Swiderski/REPORTER; s. 25 (szczupak) Bildagentur Zoonar GmbH/Shutterstock.com, (sandacz) Rostislav Stefanek/Shutterstock.com, (rybitwa czubata) Dennis Jacobsen/Shutterstock.com, (mewa siodłata) JohanBonde/iStockphoto/Getty Images, (kaczka lodówka) Carol Hamilton/iStockphoto/Getty Images, (morświn) Patricia Tureay/Shutterstock.com; s. 26 (przekroje glebowe) Mirosław Miroński; s. 27 (przekrój glebowy) Mirosław Miroński; s. 28 (gałązka grab) Andrei Rybachuk/Shutterstock.com, (gałązka dąb) Angorius/Shutterstock.com, (gałązka sosna) HHelene/Shutterstock.com, (gałązka buk) Scisetti Alfio/Shutterstock.com, (zrąb) Kletr/Shutterstock.com, (Białowieża) bchyla/Shutterstock.com, (miejsce piknikowe w lesie) ILEGRI/Shutterstock.com; s. 35 (Łódź) whitelook/iStockphoto/Getty Images, (Katowice) Curioso. Photography/Shutterstock.com, (Wrocław) pawel.gaul/E+/Getty Images, (Kraków) k_samurkas/Shutterstock.com, (Szczecin) piotrbb/Shutterstock.com, (Poznań) whitelook/Shutterstock.com; s. 45 (synagoga) kilhan/iStockphoto/Getty Images, (meczet) Piotr Januszewski, (cerkiew) Jacek Sakowicz/Shutterstock.com, (kościół) miwuj/Shutterstock.com; s. 47 (symbole religii) nikiteev_konstantin/Shutterstock.com; s. 55 (Warszawa) Inga Linder/Shutterstock.com, (stacja rowerów miejskich) Krzysztof12/iStock Editorial/Getty Images, (ogrody na dachu) Sebastian Gora Photo/Shutterstock.com, (samochody w mieście) Grand Warszawski/Shutterstock.com, (stocznia) reuerendo/Shutterstock.com, (woonerf) Mariola Anna S/Shutterstock.com; s. 64 (pole ziemniaków) chrupka/Shutterstock.com, (pole pszenicy) Dmitry Pichugin/Shutterstock.com, (kukurydza) branslavpudar/Shutterstock.com, (buraki) LeOPL/Shutterstock.com, (żyto) Aleoks/Shutterstock.com, (rzepak) Dziajda/Shutterstock.com; s. 71 (pociąg) Zahnoi Alex/Shutterstock.com; s. 83 (fontanna Neptuna w Gdańsku) sergey pozhoga/Shutterstock.com, (klif w Trzęsaczu) Dawid K Photography/Shutterstock.com, (połoniny w Bieszczadach) SzymonBartos/iStockphoto/Getty Images, (Stare Miasto w Poznaniu) Prisma by Dukas Presseagentur GmbH/Alamy Stock Photo/BE&W, (zamek krzyżacki w Malborku) Mike Mareen/Shutterstock.com, (sanktuarium w Częstochowie) Nahlik/Shutterstock.com, (wydmy w Słowińskim PN) Pawel Uchorczak/Shutterstock.com, (Zamość) lindasky76/Shutterstock.com, (Morskie Oko) Patryk Kosmider/Shutterstock.com, (Puszcza Białowieska z żubrem) Raymond Gehman/Corbis Documentary RF/Getty Images, (kopalnia soli w Wieliczce) Peter Ptschelinzew/Alamy Stock Photo/BE&W, (zamek Książ) Patryk Kosmider/Shutterstock.com; s. 84 (Półwysep Helski) Shaiith/Shutterstock.com, (kartka pocztowa) Oleksii Arseniuk/Shutterstock.com; s. 87 (centrum logistyczne) marcinjozwiak/Shutterstock.com; s. 91 (strój góralski) W. Wójtowicz/WSiP, (strój kurpiowski) Igor Straburzyński/WSiP, (strój krakowski) W. Wójtowicz/WSiP, (strój łowicki) Igor Straburzyński/WSiP

Mapy: Adrian Bergiel

Aktualność linków, które występują w tym podręczniku i odsyłają do zewnętrznych stron internetowych, została sprawdzona przed ich opublikowaniem (dostęp z dnia 23.03.2023). Wydawnictwo nie ponosi odpowiedzialności za aktualność i zawartość tych stron oraz stron, do których linki tam zamieszczono.